

**Autoreferat przedstawiający
opis dorobku i osiągnięć naukowych**

dr Tomasz Skica

Instytut Badań i Analiz Finansowych
Kolegium Zarządzania
Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie

Rzeszów, listopad 2020

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Podstawowe informacje o habilitancie.....	4
2. Posiadane dyplomy, tytuły i stopnie naukowe.....	4
3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych	6
4. Omówienie osiągnięcia naukowego o którym mowa w art. 219 ust. 1. pkt 2a ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2020 poz. 85 tekst jednolity)	8
4.1. Wskazanie osiągnięcia naukowego	8
4.2. Charakterystyka osiągnięcia naukowego.....	8
4.2.1. Uzasadnienie podjęcia tematu.....	8
4.2.2. Cel badawczy i podporządkowane jego realizacji szerokie pytania badawcze	12
4.2.3. Struktura monografii.....	14
4.2.4. Metodologia, organizacja i przebieg prac badawczych	18
4.2.5. Podstawowe ustalenia i wnioski	23
4.2.6. Uzasadnienie wkładu osiągnięcia naukowego w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse	39
5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową	43
5.1. Obszary badawcze podejmowane w dotychczasowej karierze naukowej.....	43
5.2. Aktywność naukowa w ujęciu ilościowym oraz bibliometrycznym.....	44
5.3. Udział w projektach badawczych.....	45
5.4. Nagrody i wyróżnienia.....	50
5.5. Udział w krajowych i międzynarodowych konferencjach oraz seminariach naukowych.....	50
5.6. Zagraniczne wyjazdy naukowe, szkoleniowe i dydaktyczne	55
5.7. Pozostała aktywność międzynarodowa	55
6. Osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne, działania popularyzujące naukę oraz współpraca ekspercka z otoczeniem gospodarczym	57
6.1. Osiągnięcia dydaktyczne	57
6.2. Aktywność organizacyjna	60
6.3. Działania popularyzujące naukę	61
6.4. Współpraca ekspercka z otoczeniem gospodarczym	63
Spis tabel.....	67
Bibliografia.....	68

Wprowadzenie

W związku ze złożeniem przeze mnie wniosku o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie ekonomia i finanse przedkładam autoreferat. Stanowi on prezentację mojego dorobku naukowego, osiągnięć dydaktycznych i organizacyjnych, a także rezultatów współpracy z otoczeniem gospodarczym ze szczególnym uwzględnieniem tych powstałych od lutego 2007 roku, tj. po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych w zakresie ekonomii.

Autoreferat składa się z wprowadzenia, sześciu rozdziałów oraz bibliografii. Rozdziały od 1 do 3 włącznie, zawierają podstawowe informacje dotyczące mojego wykształcenia, posiadanych dyplomów i stopni naukowych jak również dotychczasowego zatrudnienia i przebiegu pracy na uczelni.

W rozdziale 4, dokonano prezentacji osiągnięcia naukowego o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2a ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2020 poz. 85 tekst jednolity). Jako osiągnięcie naukowe, stanowiące w opinii autora znaczący wkład w rozwój nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse, wskazuję monografię naukową: **Tomasz Skica, Wpływ polityki gmin na rozwój lokalny. Cele strategiczne, polityki budżetowe oraz instrumentalizacja wsparcia, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Oficyna Wydawnicza ASPRA, Warszawa – Rzeszów 2020, ISBN 978-83-66551-15-2 oraz ISBN 978-83-8209-064-2**, recenzenci wydawniczy: dr hab. Tomasz Mickiewicz, Aston University in Birmingham, dr hab. Anna Golejewska, Uniwersytet Gdański.

Rozdział 5 zawiera informacje o mojej aktywności naukowej. Znalazła się w nim charakterystyka obszarów badawczych podejmowanych w dotychczasowej karierze akademickiej wraz z prezentacją aktywności naukowej w ujęciu ilościowym i bibliometrycznym. Wykaz najważniejszych publikacji dołączonych do wniosku habilitacyjnego zawiera Załącznik nr 4, natomiast oświadczenia współautorów publikacji zostały zamieszczone w Załączniku nr 5. Rozdział 5 zawiera także omówienie mojego udziału w projektach badawczych oraz uzyskanych nagród i wyróżnień. Jego integralnym elementem jest prezentacja mojej aktywności naukowej związanej z udziałem w krajowych i międzynarodowych konferencjach i seminariach naukowych, odbytych zagranicznych wyjazdach naukowych, szkoleniowych oraz dydaktycznych, a także pozostałej aktywności akademickiej na polu międzynarodowym.

W rozdziale 6 zaprezentowane zostały informacje o osiągnięciach dydaktycznych i organizacyjnych, podejmowanych działaniach popularyzujących naukę w środowisku naukowym krajowym oraz zagranicznym, a także współpracy eksperckiej z otoczeniem gospodarczym.

3

1. Podstawowe informacje o habilitancie

Imię i nazwisko: Tomasz Tadeusz Skica

Stopień naukowy: doktor nauk ekonomicznych w zakresie ekonomii

Aktualne miejsce zatrudnienia: Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie

2. Posiadane dyplomy, tytuły i stopnie naukowe

Posiadam wykształcenie wyższe magisterskie oraz stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych w zakresie ekonomii. Poniżej przedstawiam szczegółowe informacje na temat mojego wykształcenia.

Stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych w zakresie ekonomii (2007)

- Podmiot nadający stopień: Akademia Ekonomiczna w Krakowie (obecnie Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie), Wydział Finansów
- Tytuł dysertacji: „Instrumenty wspierania przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny (na przykładzie gmin województwa podkarpackiego)”
- Promotor: Prof. AE w Krakowie dr hab. Krzysztof Surówka
- Recenzenci: Prof. AE we Wrocławiu dr hab. Leszek Patrzalek oraz Prof. dr hab. Tadeusz Kudłacz
- Informacje dodatkowe: obrona z wyróżnieniem.

Tytuł magistra ekonomii (2002)

- Wydział: Ekonomiczny
- Kierunek studiów: Ekonomia
- Specjalność: Gospodarka i administracja publiczna
- Podmiot nadający tytuł: Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie
- Tytuł pracy magisterskiej: „Władze Gminy Leżajsk w latach 1998 – 2001”
- Promotor: dr Zbigniew K. Wójcik
- Informacje dodatkowe: obrona z wyróżnieniem.

Tytuł licencjata administracji (2000)

- Wydział: Administracyjno-Informatyczny
- Kierunek studiów: Administracja
- Specjalność: Gospodarka i administracja publiczna
- Podmiot nadający tytuł: Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie
- Tytuł pracy licencjackiej: „Sądowa kontrola wykonania administracji publicznej na przykładzie ośrodka zamiejscowego NSA w Rzeszowie”
- Promotor: mgr Barbara Kuźniar-Jabłczyńska.

W okresie od uzyskania stopnia naukowego doktora do dnia złożenia wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego uczestniczyłem w różnorodnych formach kształcenia podnoszących moją wiedzę merytoryczną, umiejętności dydaktyczne oraz kompetencje związane z projektowaniem i prowadzeniem badań naukowych. Ich wykaz zamieszczam poniżej:

1. „Flippowanie”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów (2020);
2. “Exchange of quality assurance practices, advanced econometric methods training”, University of Dubrovnik, Croatia (2019);

3. "International workshop on scientific journals management", Corvinus University, Budapest, Hungary (2019);
4. „Design and management of scientific international projects. Adopting innovative tools and methods in research projects on finance”, Corvinus University, Budapest, Hungary (2019);
5. „Neurodydaktyka w praktyce. Innowacyjne metody pracy ze studentami”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów (2019);
6. "Workshop on entrepreneurship education programs preparing at Stockholm School of Economics in Riga", SSE Riga, Latvia (2018);
7. "Workshop on designing entrepreneurship education programs at The University of Pecs", University of Pécs, Hungary (2018);
8. "Training on international video pitch competition and university's activities on entrepreneurship", University of Pécs, Hungary (2018);
9. "An introduction of entrepreneurial university - concept and practice", University of Tartu, Estonia (2017);
10. „Analiza statystyczno-ekonometryczna z wykorzystaniem pakietu PQStat”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów (2015);
11. "Development of entrepreneurial skills in cross generation teams", Comenius University, Bratislava (2015);
12. "Training on Global Entrepreneurship Monitor GEM Data", Comenius University, Bratislava (2015);
13. „Analizyka biznesowa”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów (2014-2015);
14. „Szkolenie z zakresu wykorzystania Serwisu Informacji Prawnej Lex”, Wolters Kluwer Polska, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów (2011);
15. „Nauka Bliżej Komerccjalizacji”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów (2009-2010);
16. „Metodologia badań naukowych wraz z obsługą programu statystycznego SPSS”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów (2010);
17. „IPM and Facilitator Training Workshop, Cisco Entrepreneur Institute (CEI)”, Cisco Systems Inc. (2009);
18. „Wpis do bazy kandydatów na członków rad nadzorczych spółek Skarbu Państwa”, przy Ministerstwie Skarbu Państwa (2008).

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

Po ukończeniu studiów magisterskich w 2002 roku rozpocząłem pracę w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania WSliz w Rzeszowie na stanowisku asystenta, a od 2007 roku jestem w niej zatrudniony jako adiunkt. Zakres moich obowiązków obejmuje prowadzenie zajęć dydaktycznych w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym na ścieżkach polskojęzycznych oraz anglojęzycznych. Ponadto do moich podstawowych obowiązków należy prowadzenie badań naukowych oraz publikacja ich wyników, nawiązywanie i rozwijanie międzynarodowej współpracy naukowej, inicjowanie projektów badawczych integrujących krajowe i zagraniczne środowiska naukowe, a także pełnienie funkcji i obowiązków wiążących się z zajmowanymi przeze mnie stanowiskami w strukturach Uczelni i Kolegium Zarządzania WSliz w Rzeszowie.

Poniżej zamieszczam szczegółowe omówienie przebiegu mojego dotychczasowego zatrudnienia z uwzględnieniem pełnionych funkcji oraz zajmowanych stanowisk.

- 2002 - 2007** asystent w Katedrze Finansów i Bankowości Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie (w latach 2003 - 2004 sekretarz katedry)
- 2002 - 2004** współpracownik Instytutu Gospodarki (IG) WSliz, jednostki naukowo-badawczej Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie
- 2004 - nadal** członek redakcji Finansowego Kwartalnika Internetowego e-Finanse wydawanego przez Wyższą Szkołę Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie
- 2007 - 2009** adiunkt w Katedrze Finansów i Bankowości Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie
- 2009 - nadal** współpracownik Centrum Studiów Podyplomowych (CSP) Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie odpowiedzialny za prowadzenie zajęć dydaktycznych, opracowywanie i koordynację programów studiów
- 2009 - 2013** adiunkt w Katedrze Makroekonomii Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie
- 2010 - 2013** kierownik ds. badań i nauki w Instytucie Badań i Analiz Finansowych (IBAF), jednostce naukowo-badawczej Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie
- 2013 - 2016** kierownik Katedry Finansów Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie
- 2013 - nadal** dyrektor ds. badań i nauki w Instytucie Badań i Analiz Finansowych, jednostce naukowo-badawczej Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie
- 2013 - nadal** członek zespołu ds. jakości kształcenia dla ścieżek polsko i anglojęzycznych w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie
- 2016 - 2019** adiunkt w Katedrze Finansów Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie
- 2019 - nadal** redaktor naczelny Finansowego Kwartalnika Internetowego e-Finanse wydawanego przez Wyższą Szkołę Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie (w 2020 roku kwartalnik zmienił nazwę na Financial Internet Quarterly)
- 2019 - nadal** członek Senatu Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie (reprezentant nauczycieli akademickich)
- 2019 - nadal** członek Rady Dziekańskiej Kolegium Zarządzania Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie.

W trakcie pracy w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie podejmowałem współpracę z Katedrą Finansów i Rachunkowości Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji WSZiA w Zamościu. Współpraca ta miała miejsce w latach 2013 – 2016 włącznie i obejmowała prowadzenie zajęć dydaktycznych z zakresu finansów publicznych na studiach pierwszego stopnia realizowanych w trybie stacjonarnym oraz niestacjonarnym.

7

4. Omówienie osiągnięcia naukowego o którym mowa w art. 219 ust. 1. pkt 2a ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2020 poz. 85 tekst jednolity)

4.1. Wskazanie osiągnięcia naukowego

Jako osiągnięcie naukowe, zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2a ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2020 poz. 85 tekst jednolity), stanowiące znaczący wkład w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse, wskazuję monografię naukową mojego autorstwa: **Wpływ polityki gmin na rozwój lokalny. Cele strategiczne, polityki budżetowe oraz instrumentalizacja wsparcia, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Oficyna Wydawnicza ASPRA, Warszawa - Rzeszów 2020, ISBN 978-83-66551-15-2 oraz ISBN 978-83-8209-064-2.** Recenzentami wydawniczymi monografii są: dr hab. Tomasz Mickiewicz, Profesor ekonomii w Aston University, Birmingham (Wielka Brytania), i dr hab. Anna Golejewska, Uniwersytet Gdański.

4.2. Charakterystyka osiągnięcia naukowego

4.2.1. Uzasadnienie podjęcia tematu

Zagadnienie rozwoju lokalnego stanowi przedmiot wielu dyskusji toczących się w środowisku akademickim, wśród władz publicznych, a także w kręgach osób i instytucji bezpośrednio odpowiedzialnych za kreowanie i wdrażanie polityk rozwojowych. Szeroka debata na temat uwarunkowań a także czynników sprawczych procesów rozwojowych zaowocowała licznymi koncepcjami i formułami przyjmującymi za cel ich wyjaśnienie (Gałązka, 2017; Capello, 2011; Bingham & Mier, 1993; Kačar et al., 2016; Plummer & Taylor, 2001). Równocześnie pomimo bogatego dorobku publikacyjnego, szeregu badań empirycznych dedykowanych zgłębianiu, analizie i rozpoznawaniu przebiegu procesów rozwojowych, zagadnienie to w dalszym ciągu uznać należy za nie w pełni wyjaśnione. Obserwacje praktyki projektowania i wdrażania polityk rozwojowych dowodzą jednoznacznie ich zróżnicowanej skuteczności oraz efektywności (Astuti et al., 2018). W rezultacie nie zawsze skutkują one osiągnięciem założonych celów rozwojowych oraz konwergencją horyzontalną realizujących je jednostek (Kazak & Pilawka, 2013).

Szczególnego znaczenia nabiera w tym miejscu pytanie o przyczyny obserwowanej niższej skuteczności lub wręcz nieskuteczności opracowywanych i wdrażanych polityk rozwoju? Wśród potencjalnych czynników sprawczych wymienić należy dynamikę zmian ekonomicznych, społecznych i legislacyjnych zachodzących w otoczeniu JST (Owsiak, 2014a). Utrudniają one przygotowywanie oraz wdrażanie rozwiązań służących stymulowaniu procesów rozwoju, a w ten sposób niwelowaniu międzyregionalnych dysproporcji w jego poziomie. Nieprawidłowości dotyczą także sposobu definiowania celów rozwoju z którymi korespondują niewłaściwie dobrane instrumenty wsparcia. Finalnie, nie bez znaczenia dla realizacji zakładanych efektów rozwojowych pozostaje charakter prowadzonych przez JST polityk budżetowych, których nieprawidłowe ukierunkowanie może nie tylko nie przyczyniać się do skutecznego wspierania procesów rozwojowych, lecz wręcz je osłabiać a nawet pogłębiać dystans rozwojowy dzielący poszczególne jednostki samorządu terytorialnego (Kołodziejczyk, 2014). Pomimo tego, że czynniki te niewątpliwie określić można mianem kluczowych dla rozpoznania determinant procesów rozwojowych, wiedza na ich temat nie jest wystarczająca i w relatywnie niewielkim stopniu koresponduje z praktyką projektowania i wdrażania polityk rozwoju lokalnego (Bartik, 2002).

Przedstawione tło zwraca uwagę na problematykę podmiotowości w procesach oddziaływania na przebieg i dynamikę rozwoju lokalnego. Zagadnienie to jest ważne poznawczo, ponieważ podnosi kwestię rozdziału kompetencji i odpowiedzialności za stymulowanie rozwoju lokalnego (Właźlak, 2010; Niewiadomski & Grzelczak, 1990). O ile pewne obiektywne charakterystyki takie jak położenie geograficzne JST, specyfika dziedzictwa historycznego, czy dostępność zasobów są predefiniowane i wykraczają poza możliwości oddziaływania władz samorządowych, podobnie jak uwarunkowania regulacyjne w których działają JST (Sekuła, 2001), o tyle sfera projektowania i realizacji polityk rozwojowych pozostawiona jest gestii władz samorządowych poszczególnych szczebli podziału terytorialnego (Gorzela, 2000). W efekcie obowiązujących regulacji prawnych JST są odpowiedzialne za identyfikowanie czynników determinujących stan obecny, projektowanie wizji i kierunków rozwoju oraz instrumentalizowanie jego wsparcia (Szewczuk, 2011). Najważniejszą rolę odgrywają w tym względzie samorządy gminne wyposażone w największą autonomią finansową, gospodarczą, społeczną oraz polityczną (Filiipiak-Dylewska, 2002). Atrybuty te czynią je predysponowanymi do kreowania warunków dla stabilnego rozwoju, a tym samym niwelowania dysproporcji w jego poziomie w skali kraju (Saint-Ouen, 1991)¹.

W tym miejscu należy także podkreślić, że literatura zwraca uwagę na współzależność rozwoju regionalnego i lokalnego (Dziemianowicz, 1997; Pająk, 2006; Kosiedowski, 2008; Szewczuk et al., 2011 i in.). Zagadnienie to jest szczególnie istotne, gdyż czynniki ważne w skali regionu nie zawsze znajdują bezpośrednie odbicie w skali lokalnej. Brak możliwości automatycznego przenoszenia prawidłowości oraz ustaleń pomiędzy wyższymi i niższymi szczeblami podziału terytorialnego o czym pisze B. Domański (2001) i (2004), nie oznacza konieczności ścisłego odseparowania koncepcji rozwoju na różnych poziomach podziału terytorialnego i abstrahowania od prób adaptacji modeli opisujących rozwój pomiędzy różnymi układami przestrzennymi. Co więcej w literaturze odnajdujemy uzasadnienie dla wyjaśniania rozwoju regionalnego lub lokalnego przy pomocy tych samych grup teorii (Dahlke, 2017; Szewczuk et al., 2011). Każda z nich upatruje różnic w poziomie rozwoju wynikających z oddziaływania innych czynników, formułuje na tej podstawie zalecenia i łączy je z układem terytorialnym w którym następować powinno ich wdrażanie (Gorzela, 1989). Natomiast adekwatność koncepcji do warunków czasu i miejsca stanowi pochodną skali oraz charakteru uproszczeń przyjętych na etapie konstrukcji jej założeń (Kudłacz, 1999). W analizie uwarunkowań rozwojowych kluczowe okazuje się więc, nie tyle sztywne przypisywanie koncepcji rozwoju do poziomu lokalnego, ponadlokalnego czy regionalnego, co ustalenie charakterystycznych dla danego wymiaru terytorialnego determinant rozwoju i odniesienie ich do mechanizmów, które przekształcają sygnały wejściowe w efekty rozwojowe (Szewczuk et al., 2011).

Literatura obfituje w liczne, często skrajnie różne podejścia do wyjaśniania rozwoju (Rowe, 2009). Rozliczne są także próby samych ujęć klasyfikacyjnych (Capello, 2011; Bingham & Mier, 1993). Sytuację dodatkowo komplikuje fakt, iż teorie wyjaśniające rozwój ulegają ewolucji, poddawane są szeregowi modyfikacji, a część z nich w sposób naturalny traci swoją aktualność. Dotychczasowe próby wyjaśniania procesów rozwoju sprowadzić można w pewnym uproszczeniu do trzech zasadniczych podejść: egzogenicznego, endogenicznego oraz zdecentralizowanego (Kudłacz, 1999; Runge, 2015; Domański, 1989; Szymła, 2000; Botezat, 2007; Hryniewicz, 2000; Warczak, 2015 i in.). Podejście egzogeniczne opiera się na założeniu, że rozwój jest pochodną czynników i procesów zachodzących poza jednostką i „transmitowanych” na jej poziom z zewnątrz, nie zaś indukowanych wewnątrz niej samej. Taki sposób wyjaśniania rozwoju ma niewątpliwie wady (Lowe et al., 1995; Turluin, 2003; Ward et al., 2005 i in.).

¹ Stanowisko to znalazło także umocowanie w treści Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego (EKSL) sporządzonej w Strasburgu dnia 15 października 1985 r. (Dz. U. z 1994 r. Nr 124, poz. 607). Tytuł z Europejskiej Karty Samorządu Terytorialnego na Europejską Kartę Samorządu Lokalnego został zmieniony przez pkt 1 obwieszczenia Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 22 sierpnia 2006 r., o sprostowaniu błędu (Dz. U. Nr 154, poz. 1107).

Ich szczegółowa egzemplifikacja znalazła wyraz w poglądach m.in. takich autorów jak J. Friedman & C. Weaver (1979), N.M. Hansen (1981), a także B.E. Swanson et al. (1979). Niedoskonałości wyjaśniania opisanych wyżej mechanizmów rozwoju i wynikająca z nich potrzeba reorientacji w poszukiwaniu czynników sprawczych tych procesów wzmocniona została także za sprawą zmian w sposobie postrzegania roli i znaczenia wspólnot terytorialnych w projektowaniu i realizowaniu polityk rozwojowych. Nie bez znaczenia okazało się postępujące upodmiotowienie wspólnot lokalnych w zakresie możliwości podejmowania działań rozwojowych. Ich bezpośrednim efektem było m.in. zainicjowanie badań wyjaśniających rozwój przez pryzmat czynników endogenicznych obejmujących procesy pobudzone oddolnie (Vázquez-Barquero, 2007), w oparciu o obecne na danym obszarze zasoby, cechy społeczno-kulturowe (Coffey & Polese, 1985), a także indywidualizujące daną JST warunki lokalizacyjne (Scheff, 1999). Definiowany w ten sposób rozwój ma zawężone znaczenie. Dotyczy on w znacznie większym stopniu zaspokajania wewnętrznych, specyficznych dla danego obszaru potrzeb, aniżeli ekspansji poza granice danej wspólnoty terytorialnej (Pietrzyk, 1997). Zwrócony jest on więc do wewnątrz, a nie na zewnątrz. Owo ukierunkowanie z jednej strony stanowi odpowiedź na specyficzne potrzeby danego terenu, ale równocześnie zamyka JST na otoczenie i zachodzące w nim procesy integracyjne (Amin, 1999).

Wskazane ograniczenia obu przedstawionych koncepcji uzasadniają zdecentralizowane podejście do wyjaśniania procesów rozwoju lokalnego (Szymła, 2000; Mempel-Śnieżyk, 2013). Rozwój zdecentralizowany zakłada komplementarność koncepcji endo i egzogenicznych. Przyjęty punkt widzenia łączy odpowiedzialność za inicjowanie działań rozwojowych przez JST oraz stymulowanie wzrostu ich konkurencyjności z koniecznością uwzględniania w ich projektowaniu sygnałów płynących z otoczenia jednostki (Kokocińska, 2015). Zaprezentowane podejście silnie wpisuje się w sposób zorganizowania struktur samorządu terytorialnego, szczególnie w aspekcie przypisanych JST zadań dotyczących rozwoju lokalnego (Kokocińska, 2014). Przepisy te obok legitymacji do prowadzenia polityki rozwoju przez JST wszystkich szczebli, podnoszą konieczność zachowania w ich projektowaniu spójności z wytycznymi rozwoju odnoszonymi się do wyższych szczebli podziału administracyjnego. Podejście zdecentralizowane akcentuje zatem werterykalny charakter związków pomiędzy założeniami projektowanych i uruchamianych polityk rozwoju. Zgodnie z jego treścią o skuteczności bądź nieskuteczności polityki wsparcia rozwoju, w obowiązującym środowisku regulacyjnym, a także uwarunkowaniach makroekonomicznych pozostających obiektywnie poza oddziaływaniem JST, w istotnym stopniu decydują same wspólnoty samorządowe (Capkova, 2005). Stąd tak ważne jest badanie czynników odpowiedzialnych za sukcesy rozwojowe, ale i identyfikowanie przyczyn obserwowanych w tym zakresie niepowodzeń z perspektywy wspólnot samorządowych szczebla lokalnego.

Przeprowadzone przez autora studia literaturowe, obejmujące krytyczny przegląd wyników badań naukowych zarówno krajowych jak i zagranicznych pozwoliły na **zidentyfikowanie luki poznawczej związanej z niepełnym wyjaśnieniem problematyki czynników determinujących rozwój lokalny postrzeganych przez pryzmat polityk samorządowych**. Za poprawnością takiego stanowiska przemawia kilka argumentów.

Po pierwsze analiza literatury i przedstawianych w niej wyników badań nie dostarcza czytelnej odpowiedzi na pytanie o to, czy struktura obecnego systemu finansów samorządowych w Polsce stanowi determinantę kierunków prowadzenia przez JST polityk rozwojowych. Równocześnie mimo licznych prac dedykowanych problematyce organizacji oraz funkcjonowania struktur administracji publicznej szczebla samorządowego (Chojnicki & Czyż, 2000; Kaczmarek, 2001 i 2005; Swianiewicz, 2000; Walczak, 2012 i in.), brak jest wyjaśnienia tego w jakim stopniu obecny system finansowania zadań samorządowych charakteryzujący się istotnym niedofinansowaniem kosztów ich realizacji (Śmiechowicz,

2013), znaczącym oparciem na transferach środków publicznych z budżetu centralnego (Swianiewicz, 2003) oraz rosnącą skalą decentralizowanych zadań niekompensowanych dodatkowym strumieniem środków publicznych (Wosiek, 2013; Wierzbicki, 2012), może osłabiać skuteczność polityk budżetowych w procesach stymulowania rozwoju układów lokalnych.

Po drugie, wykonane studia literaturowe dowodzą pewnego schematu w projektowaniu badań nad wyjaśnianiem samorządowych polityk budżetowych oraz ich roli w rozwoju lokalnym. Zgodnie z poczynionymi ustaleniami najczęściej badana jest struktura systemu finansów publicznych, a także szacowana jest luka pomiędzy kosztami realizacji przekazywanych samorządom zadań a transferowanymi na ten cel środkami publicznymi (Szołno, 2014; Ostrowska, 2014; Surówka, 2017 i in.). Stosunkowo często badaniami obejmuje się także wydatki bieżące i majątkowe (Wyszkowska & Poniatowicz, 2014; Kotlińska, 2012), nieco rzadziej analizie poddawane są efekty wydatkowania publicznego w układzie działów klasyfikacji budżetowej (Jastrzębska, 2016) a zdecydowanie najrzadziej podejmowane są próby ustalenia, które z wydatków samorządowych mają charakter rozwojowy (Moździerz, 2017; Czyszkiewicz, 2007), a które nierozwojowy (Bitner, 2016; Dziekański, 2013). Wciąż bez jednoznacznej odpowiedzi pozostają także pytania o pozafinansowe determinanty polityk budżetowych JST.

Po trzecie, rozwój lokalny badany jest zazwyczaj w wymiarach gospodarczym oraz społecznym, a prowadzone analizy w znacznie mniejszym stopniu nawiązują do rozwoju finansowego JST. W literaturze częściej spotka się prace dedykowane pomiarowi potencjału finansowego JST w aspekcie zdolności do prowadzenia polityk rozwoju, aniżeli rozwojowi finansowemu jako ich rezultatom (Filipiak, 2016; Wyszkowska, 2019; Sobczyk, 2011). Wykorzystywane w tym celu miary mają silnie zróżnicowany i diametralnie różny w swym wydźwięku charakter a dodatkowo abstrahują od wyjaśniania w sposób rozłączny rozwoju finansowego w aspektach intensywnym i ekstensywnym. W odniesieniu do badań nad rozwojem w wymiarze gospodarczym wspólnot samorządowych studia literaturowe dowodzą koncentracji na dynamice działalności gospodarczej jako głównej mierze rozwoju (Plummer & Taylor, 2001; Davidsson et al., 1994; Danson, 1995 i in.), nie uwzględniając w badaniach odrębnego podejścia do wyjaśniania czynników odpowiedzialnych za ogólny rozwój gospodarczy JST oraz czynników stymulujących rozwój przedsiębiorczości (Di Cataldo & Rodríguez-Pose, 2017; Shearmur et al., 2007; Hastings et al., 2002 i in.).

Po czwarte, analiza wyników badań dedykowanych rozwojowi układów lokalnych dowiodła nader częstego stosowania przez samorzady finansowych instrumentów wsparcia (Korolewska, 2014; Dziuba, 2016; Felis & Rosłaniec, 2017), przy znacznie mniejszym zakresie wykorzystania pozostałych narzędzi stymulowania rozwoju oraz braku ich dywersyfikacji w zależności od zdefiniowanych celów strategicznych (Król, 2015; Zawora, 2015; Cilak, 2014). Równocześnie w literaturze jedynie w szczątkowym zakresie omawiane są prace dedykowane: kompleksowej ocenie skuteczności poszczególnych form wsparcia rozwoju, próbom łączenia instrumentów z zakładanymi celami rozwojowymi oraz różnicowania ich struktury i zakresu adekwatnie względem planowanych do osiągnięcia celów rozwojowych. Równie rzadko JST oceniają skuteczność pojedynczych instrumentów oraz efektywność instrumentalizacji polityk rozwojowych (Swianiewicz & Łukomska, 2004; Wyniki kontroli NIK, 2018).

Po piąte, literatura nie dostarcza odpowiedzi na pytanie o optymalną z punktu widzenia zakładanych efektów rozwojowych „kombinację” celów strategicznych w politykach rozwoju lokalnego, podporządkowanych ich realizacji polityk budżetowych oraz instrumentów wsparcia pozostających w dyspozycji JST (Swianiewicz & Łukomska, 2004; Sztando, 2017; Capano & Lippi, 2017; Reese & Fasenfest, 1997 i in.). Poczynione ustalenia badawcze dowodzą braku wypracowanych, najlepszych wzorców w polityce rozwoju, wskazują na w dużej mierze uniwersalne podejście do stosowania instrumentów wsparcia procesów rozwojowych, a także w relatywnie niewielkim stopniu łączą kierunki wydatków

budżetowych z wywoływanymi przez nie efektami dla rozwoju (Owsiak, 2014; Sekuła & Julkowski, 2015; Afonso & Fernandes, 2006; De Mello, 2002).

Mając na uwadze przedstawione argumenty, za uzasadnione uznać należy podjęcie badań empirycznych, które pozwolą przynajmniej w części uzupełnić zidentyfikowaną lukę poznawczą, wnosząc w ten sposób wkład i wartość dodaną w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse.

4.2.2. Cel badawczy i podporządkowane jego realizacji szerokie pytania badawcze

Zidentyfikowana luka poznawcza posłużyła za inspirację do sformułowania celu badawczego pracy. Zakłada on **zbadanie wpływu polityk prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego na rozwój lokalny identyfikowany w nowy (w stosunku do dotychczasowej literatury przedmiotu) sposób obejmujący wymiary gospodarczy oraz finansowy.**

Punktem wyjścia dla realizacji zdefiniowanego zadania badawczego była identyfikacja funkcjonujących w literaturze sposobów definiowania celów polityk rozwoju lokalnego, a także formułowania i zapisywania w dokumentach strategicznych działań służących ich wykonaniu. Opracowanie wymagało poddania analizie także kształtu lokalnych polityk budżetowych oraz uwzględnienia czynników wyjaśniających ich ukierunkowanie. Zebrany i poddany analizie materiał umożliwił klasyfikację lokalnych polityk finansowych gmin w dwóch kategoriach rodzajowych obejmujących polityki niesprzyjające rozwojowi oraz polityki prorozwojowe (Wyszkowska, 2014; Gubernat-Ulatowski, 2016; Masik, 2010).

Integralną część badań stanowi identyfikacja dostępnych JST szczebla gminnego instrumentów wsparcia rozwoju, a także ocena ich praktycznego wykorzystania w realizacji samorządowych polityk rozwojowych. W ten sposób praca nakreśliła dodatkową płaszczyznę oceną w zakresie polityki rozwojowej gmin. Jest nią nie tylko badanie stosowania przez JST instrumentów wsparcia rozwoju lokalnego, ale również ocena tego, czy ich dobór następuje w sposób sprzyjający realizacji celów zapisanych w treści dokumentów strategicznych. Zagadnienie to jest szczególnie ważne z uwagi na to, iż literatura dowodzi, że niewłaściwie dobrane stymulatory, bądź to nie przekładają się na pożądane efekty, bądź to uzyskane za ich pośrednictwem rezultaty okupione są niewspółmiernie wysokimi kosztami dla budżetu (Korolewska, 2014; Swianiewicz, 2004; Dziuba, 2016; Felis & Rosłaniec, 2017). Zdefiniowanym w ten sposób politykom gmin przeciwstawione zostały ich efekty w postaci rozwoju lokalnego, pozwalające na identyfikację rezultatów opracowanych i wdrożonych polityk w kilku komplementarnych aspektach, tworzonych przez badane wymiary rozwoju lokalnego.

Założeniem pracy jest prezentacja oraz wyjaśnienie rozwoju gmin w dwóch wymiarach (gospodarczym i finansowym) z uwzględnieniem trzech grup determinant (obejmujących cele rozwoju, polityki budżetowe oraz instrumenty wsparcia), zestawionych ze sobą w niebadany dotychczas sposób. Badania dostarczają nowej wiedzy na temat związków polityk JST z dynamiką procesów rozwojowych a ponadto umożliwiają dokonanie twórczej oraz krytycznej interpretacji (oraz uporządkowania typologicznego) kategorii badawczych na tle literatury przedmiotu.

W oparciu o zaprezentowaną koncepcję zdefiniowano pięć szerokich pytań badawczych służących realizacji celu głównego.

- (1) Pierwsze pytanie badawcze odnosi się do ustalenia, czy struktura systemu finansowego JST w Polsce determinuje kierunki prowadzonych przez samorządy polityk rozwoju, a obecny system finansowania zadań samorządowych może osłabiać rolę gminnych polityk budżetowych w procesach stymulowania rozwoju lokalnego.

- (2) Drugie pytanie badawcze ma na celu ustalenie, jakie czynniki pozafinansowe determinują prowadzenie przez gminy polityk budżetowych sprzyjających rozwojowi lokalnemu.
- (3) Trzecie pytanie badawcze dotyczy wyjaśnienia, czy samorządowe polityki rozwoju lokalnego odznaczają się większą skutecznością w pobudzaniu rozwoju gospodarczego, czy też rozwoju finansowego JST.
- (4) Czwarte pytanie badawcze zakłada ustalenie czy pobudzanie rozwoju lokalnego w wymiarach finansowym i gospodarczym wymaga stosowania przez gminy odmiennych instrumentów wsparcia. Ponadto, czy rozwój finansowy w ujęciu intensywnym wymaga stosowania innych instrumentów wsparcia niż rozwój ekspansywny, a ogólny rozwój gospodarczy powinien być wspierany innymi instrumentami niż rozwój przedsiębiorczości.
- (5) Piąte pytanie badawcze przyjmuje za cel wyjaśnienie, w jaki sposób w ramach konstruowanych przez gminy polityk powinny być łączone ze sobą cele rozwoju, polityki budżetowe oraz instrumenty wsparcia, aby skutecznie wpływać na rozwój lokalny w wymiarach finansowym i gospodarczym.

Uzyskanie odpowiedzi na sformułowane pytania badawcze wymagało poddania testowaniu wynikających z nich hipotez. Ich weryfikację przeprowadzono w poszczególnych rozdziałach pracy odnoszących się do każdego z aspektów polityki rozwoju lokalnego z osobna. Uzyskane wyniki pozwoliły na zbudowanie zasobów nowej wiedzy niezbędnej do udzielenia odpowiedzi na zdefiniowane szerokie pytania badawcze dotyczące wpływu polityki gmin na rozwój lokalny w aspektach gospodarczym i finansowym.

Poniższa tabela przedstawia schemat postępowania badawczego wraz ze wskazaniem na oczekiwane rezultaty towarzyszące realizacji poszczególnych etapów badań oraz ich umiejscowienie w strukturze monografii naukowej.

Tabela 1. Schemat postępowania badawczego

Etap badań	Oczekiwane rezultaty
Etap 1. Studia literaturowe (Rozdziały nr 1 i 2)	– Zidentyfikowanie luki poznawczej odnoszącej się do wpływu polityki gmin na rozwój lokalny rozpatrywany w wymiarach finansowym oraz gospodarczym.
Etap 2. Badanie prawodawstwa (Rozdział nr 3)	– Ustalenie zakresu umocowania JST przez obowiązujące prawodawstwo do inicjowania i prowadzenia polityk rozwoju lokalnego; – Określenie zakresu instrumentów wsparcia rozwoju lokalnego pozostających w dyspozycji JST oraz zdolności gmin do projektowania prorozwojowych polityk budżetowych.
Etap 3. Instrumentalizacja polityki wsparcia rozwoju lokalnego (Rozdział nr 4)	– Ustalenie zakresu oraz częstotliwości stosowania poszczególnych instrumentów wspierania rozwoju lokalnego przez JST szczebla gminnego; – Klasyfikacja instrumentów według grup oraz płaszczyzn polityki wsparcia, a także agregacja pojedynczych instrumentów w skale; – Sformułowanie wniosków na temat wykorzystywania przez JST poszczególnych instrumentów w politykach wsparcia rozwoju z uwzględnieniem kryterium kategorii rodzajowej gminy.
Etap 4. Identyfikacja rodzajów (typów) polityki budżetowej gmin (Rozdział nr 5)	– Opracowanie typologii polityk budżetowych gmin bazującej na klasyfikacji działowej wydatków samorządowych; – Przeprowadzenie podziału zidentyfikowanych polityk budżetowych gmin na polityki rozwojowe oraz polityki niesprzyjające rozwojowi (nierozwojowe); – Przyporządkowanie gminom typów realizowanych przez nie polityk budżetowych; – Ustalenie kierunków zmian w politykach budżetowych JST w badanym przedziale czasowym oraz sformułowanie wniosków na temat przyczyn ich reorientacji dla poszczególnych kategorii

	<p>rodzajowych gmin;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zidentyfikowanie i omówienie przestrzennego zróżnicowania samorządowych polityk budżetowych z uwzględnieniem kategorii rodzajowych gmin.
<p>Etap 5. Ustalenie celów polityki rozwojowej gmin (Rozdział nr 5)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie typologii celów strategicznych w politykach gmin z uwzględnieniem kategorii rodzajowych JST; - Przyporządkowanie każdej gminie celu strategicznego odpowiadającego specyfice prowadzonej przez nią polityki rozwoju; - Ustalenie dominujących celów w politykach rozwoju JST oraz ich związku z kategorią rodzajową badanych gmin.
<p>Etap 6. Badanie czynników wyjaśniających polityki budżetowe gmin (Rozdział nr 5)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zbudowanie modeli identyfikujących zmienne finansowe oraz zmienne pozafinansowe (zarówno indywidualne, jak i w postaci skal), wyjaśniających każdy z typów polityk budżetowych gmin z osobna; - Opracowanie modeli służących identyfikacji zmiennych finansowych oraz pozafinansowych (indywidualnych i w postaci skal) wyjaśniających polityki budżetowe gmin o charakterze rozwojowym oraz polityki niesprzyjające rozwojowi;
<p>Etap 7. Wyjaśnianie rozwoju gmin w aspektach finansowym i gospodarczym (Rozdział nr 6)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zbudowanie modeli wyjaśniających rozwój finansowy gmin w aspektach intensywnym oraz ekstensywnym; - Opracowanie modeli wyjaśniających rozwój gospodarczy gmin odnoszących się w sposób rozłączny do rozwoju przedsiębiorczości oraz ogólnego rozwoju gospodarczego; - Sformułowanie wniosków dotyczących stymulant w politykach rozwoju finansowego i gospodarczego gmin odnoszących się do celów strategicznych JST, gminnych polityk budżetowych, instrumentalizacji wsparcia a także dodatkowych zmiennych o charakterze finansowym oraz pozafinansowym.
<p>Etap 8. Budowanie najlepszych wzorców w polityce rozwoju gmin (Rozdział nr 7)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie wzorców w polityce gmin optymalizujących dynamikę ekstensywnego rozwoju finansowego oraz dynamikę intensywnego rozwoju finansowego JST; - Opracowanie wzorców w polityce gmin optymalizujących dynamikę ogólnego rozwoju gospodarczego oraz dynamikę przedsiębiorczości; - Skonstruowanie formuł w oparciu, o które następować powinno łączenie celów strategicznych gmin, polityk budżetowych JST oraz lokalnych instrumentów wsparcia w celu budowania skutecznych polityk rozwoju lokalnego.

Źródło: Opracowanie własne.

4.2.3. Struktura monografii

Realizacja głównego celu badawczego znalazła odzwierciedlenie w strukturze pracy. Monografia składa się z wstępu i siedmiu rozdziałów, z których ostatni łączy rolę rozdziału empirycznego oraz podsumowania porządkującego wyniki ustaleń badawczych.

Wstęp, stanowi wprowadzenie do badanej w monografii problematyki. Zawarto w nim uzasadnienie dla podjęcia badań dedykowanych wyjaśnianiu procesów rozwoju lokalnego z perspektywy polityki gmin, nakreślono główny cel badawczy oraz podporządkowane jego realizacji szerokie pytania badawcze osadzając je zarówno w literaturze jak i obowiązujących przepisach. Wytyczono w nim kierunek zaprojektowanych badań wskazując na lukę poznawczą oraz konieczne do podjęcia działania służące wypełnieniu zidentyfikowanych deficytów wiedzy na temat wpływu polityk gminnych na rozwój lokalny.

Rozdział 1. Wprowadzenie do problematyki rozwoju lokalnego, przyjmuje za cel wyjaśnienie terminu „rozwój lokalny”, z uwzględnieniem nawiązania do obecnego w literaturze paradygmatu zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym. Rozdział ten w oparciu o szerokie studia literaturowe prezentuje teoriopoznawcze i konceptualne aspekty rozwoju ze szczególnym uwzględnieniem endogenicznego, egzogenicznego i zdecentralizowanego podejścia do wyjaśniania rozwoju układów lokalnych. Ostatnią część rozdziału pierwszego stanowi analiza obecnych w literaturze podejść do klasyfikacji

koncepcji oraz teorii rozwoju. Zawiera ona swego rodzaju diagnozę dotychczasowych stanowisk służących wyjaśnianiu rozwoju oraz prezentuje sposób łączenia ich w szersze grupy ujęć konceptualnych opisujących czynniki sprawcze rozwoju na poziomie lokalnym oraz procesy definiujące ich przebieg. Konstrukcja rozdziału ukształtowała podłoże dla rozdziału drugiego wytyczając kierunek analiz dedykowanych szczegółowej identyfikacji obecnych w literaturze podejść do badania i wyjaśniania procesów rozwojowych, rozpoznawania ich determinant oraz czynników sprawczych.

Rozdział 2. Teorie i koncepcje rozwoju. Lokalny a regionalny wymiar rozwoju, został zaprojektowany z myślą o przedłużeniu i rozwinięciu ustaleń poczynionych w rozdziale pierwszym. Jego podstawowym celem jest identyfikacja i szczegółowa analiza opracowanych dotychczas koncepcji, teorii i podejść do wyjaśniania rozwoju na poziomie lokalnym. Konstrukcję rozdziału oparto na szczegółowej analizie literatury krajowej i zagranicznej dotyczącej różnorodnych aspektów rozwoju lokalnego zarówno od strony teoriopoznawczej jak i empirycznej. Strukturę rozdziału zbudowano z uwzględnieniem podporządkowania analizowanych ujęć konceptualnych grupom podejść odpowiadających teoriom lokalizacji, teoriom bazy ekonomicznej (wraz z jej rozwinięciami), teoriom rozwoju spolaryzowanego, a także teoriom rozwoju endogenicznego. Osobne miejsce poświęcono nowym podejściom i teoriom do wyjaśniania wzrostu i rozwoju układów regionalnych i lokalnych. Zabieg ten umożliwił nie tylko zidentyfikowanie teorii i ścieżek w oparciu, o które przebiegało dotychczas wyjaśnianie procesów rozwoju, lecz co zdecydowanie ważniejsze wykazał jawiące się na tym tle obszary wymagające pogłębienia stanu dotychczasowej wiedzy oraz umożliwił diagnozę determinant rozwoju. W rozdziale drugim badaniu poddano także podmiotowość regionu i jego związek z rozwojem lokalnym. Zastosowane podejście umożliwiło wytyczenie dodatkowej płaszczyzny dla analiz obejmującej współzależności procesów zachodzących na poziomie lokalnym i regionalnym. Pozwoliło ono także na ustalenie w jakim zakresie uzasadnione jest identyfikowanie czynników sprawczych rozwoju na poziomie lokalnym w oparciu o mechanizmy i determinanty omówione w wymiarach ponadlokalnym i regionalnym.

Rozdział 3. Rola władz lokalnych w kształtowaniu procesów rozwojowych, przyjmuje za cel zbadanie oraz omówienie kompetencji samorządu gminnego w kształtowaniu procesów rozwojowych. W tym celu badaniu poddane zostały przepisy obowiązującego prawa, wykładnia ich stosowania, dokumenty projektujące polityki rozwoju w skali wojewódzkiej i krajowej, a także dokumenty o znaczeniu międzynarodowym statuujące podstawy organizacji i funkcjonowania struktur samorządu terytorialnego. Niezależnej analizie poddano literaturę i zawarte w niej ustalenia badawcze, rozszerzając je o aspekty łączące specyfikę krajowych struktur administracji szczebla samorządowego z praktyką rozwiązań w zakresie stymulowania rozwoju stosowanych w innych państwach. Istotne miejsce w konstrukcji rozdziału trzeciego zajmują także analizy poświęcone identyfikacji, opisowi oraz katalogowaniu wewnętrznych barier rozwoju układów lokalnych ograniczających zdolność gmin do projektowania i efektywnego wdrażania polityk rozwojowych. Problematykę tego rozdziału rozszerzono o omówienie endogenicznych determinant rozwoju lokalnego w tym również całych grup czynników rozwoju lokalnego, nakładając na nie szereg klasyfikacji umożliwiających uzyskanie swego rodzaju matryc wyjaśniających endogenne uwarunkowania wzrostu i rozwoju układów lokalnych. Ostatnia część rozdziału trzeciego obejmuje omówienie uwarunkowań polityk rozwojowych z perspektywy finansów samorządowych. Badaniu poddana została struktura i specyfika finansów samorządowych w Polsce, czynniki charakteryzujące finansowy potencjał rozwojowy układów lokalnych, a także wpływ struktury finansowania przedsięwzięć rozwojowych na budżety lokalne oraz ich zdolność do podejmowania nowych wyzwań rozwojowych.

Rozdział 4. Instrumentalizacja lokalnego wsparcia dla rozwoju, rozpoczyna analiza zakładająca uporządkowanie obecnych w literaturze zróżnicowanych podejść do definiowania instrumentów służących wspieraniu rozwoju lokalnego. Jej efektem jest uporządkowanie i doprecyzowanie znaczenia terminologicznego instrumentalizacji wsparcia procesów rozwojowych, będące podstawą dla przeprowadzonej w dalszej części rozdziału identyfikacji i klasyfikacji instrumentów wsparcia rozwoju lokalnego pozostających w dyspozycji JST. Rozdział ten ma szczególne znaczenie dla konstrukcji monografii. Zawarto w nim wyczerpujące omówienie obecnych w literaturze podejść do identyfikacji i grupowania samorządowych instrumentów wsparcia rozwoju układów lokalnych. W efekcie przeprowadzonych studiów literatury dokonano systematyzacji instrumentów wsparcia rozwoju, wytyczono płaszczyzny ich oddziaływania na rozwój układów lokalnych odnosząc wywoływane przez nie efekty odpowiednio do specyfiki wykorzystujących je gmin oraz wymiarów ich stymulacyjnego oddziaływania. Szczególnie ważne poznawczo są ustalenia dotyczące podziału na finansowe i pozafinansowe instrumenty wsparcia procesów rozwojowych tak z perspektywy ich skutków budżetowych i okołobudżetowych jak i bezpośredniego przełożenia na efektywność wsparcia realizacji celów w polityce rozwoju lokalnego. Rozdział kończy próba syntezy ustaleń wynikających z przeprowadzonych studiów literaturowych dedykowanych praktyce stosowania poszczególnych instrumentów wsparcia oraz ich skuteczności. Ustalenia rozdziału czwartego obok waloru poznawczego znajdują także zastosowanie aplikacyjne. Zdiagnozowane, sklasyfikowane i opisane instrumenty zostały bowiem wykorzystane w identyfikacji gminnych polityk rozwojowych oraz ich modelowaniu w kolejnych rozdziałach monografii.

Rozdział 5. Organizacja badań nad rozwojem lokalnym w Polsce, jest rozdziałem badawczym, który inicjuje konceptualizacja badań autorskich. Zaprezentowano w nim koncepcję modelu badawczego wyjaśniającego rozwój lokalny oraz jego komponenty uwzględniające cele rozwojowe gmin, politykę budżetową, instrumentalizację wsparcia i zmienne kontrolne. Rozdział uwzględnia prezentację i omówienie zmiennych wynikowych wyrażających rozwój lokalny w aspektach finansowym (intensywnym i ekstensywnym) oraz gospodarczym (rozłącznie od strony przedsiębiorczości oraz ogólnego rozwoju gospodarczego). Każda ze zmiennych została szczegółowo omówiona, a jej uzasadnienie dla włączenia w proces modelowania oparte na literaturze. W rozdziale objaśniono proces doboru próby badawczej, sposób gromadzenia i przetwarzania danych źródłowych, a także wykorzystane w celu ich pozyskania metody i narzędzia. W tej części monografii dokonano diagnozy celów polityki rozwojowej gmin, przeprowadzono identyfikację typów polityk budżetowych, a także ich grupowanie na polityki rozwojowe oraz niesprzyjające rozwojowi wraz z uwzględnieniem kierunków ich zmian w badanym okresie. Rozdział piąty obejmuje ponadto modelowanie ekonometryczne czynników wyjaśniających polityki budżetowe wykonane z wykorzystaniem modeli jednorównaniowych (podstawowych i rozszerzonych), modeli polityk rozwojowych i nierozwojowych, a także modeli opartych na zmiennych w postaci skal. Testowaniu poddano w nim hipotezy badawcze sformułowane w oparciu o aktualną wiedzę na temat czynników i procesów rozwojowych na poziomie lokalnym, a uzyskane rezultaty odniesiono do wyników badań i stanowisk prezentowanych w literaturze. Integralną częścią rozdziału jest diagnoza instrumentów wsparcia rozwoju stosowanych przez gminy oraz ich konwersja na zmienne instrumentalizujące politykę gmin w układzie płaszczyzn oraz grup instrumentów wsparcia. Rozdział kończy analiza wykorzystania poszczególnych instrumentów stymulowania rozwoju przez wszystkie typy gmin. Jej wyniki skonfrontowano ze stanem aktualnej wiedzy na badany temat, a następnie porównano ze stanowiskami innych autorów.

Rozdział 6. Modelowanie wpływu polityk gmin na rozwój lokalny, podobnie jak rozdział piąty ma charakter empiryczny. Rozpoczyna go omówienie założeń przyjętych na etapie konstrukcji modeli wyjaśniających wpływ polityki gmin na rozwój układów lokalnych, prezentacja zmiennych wykorzystanych w modelowaniu (wraz z uzasadnieniem celowości ich włączenia w proces badawczy), a także

opis przebiegu procedury badawczej ze wskazaniem na typy opracowywanych modeli ekonometrycznych. Analizę polityk gminnych wobec rozwoju rozpoczęto od opracowania modeli jednorównaniowych wyjaśniających w sposób rozłączny rozwój finansowy w ujęciu intensywnym oraz ekstensywnym, a także rozwój gospodarczy w wymiarze ogólnej dynamiki gospodarczej oraz dynamiki przedsiębiorczości. W kolejnym etapie zbudowano modele wielorównaniowe w oparciu o które badaniu poddano czynniki wyjaśniające proste i złożone formy aktywności gospodarczej, porównano zmienne odpowiadające za rozwój przedsiębiorczości i determinanty ogólnego rozwoju gospodarczego, następnie weryfikacji poddano współzależności pomiędzy intensywnym rozwojem finansowym a ogólną dynamiką rozwoju gospodarczego, a finalnie dokonano estymacji modeli wyjaśniających procesy rozwoju przedsiębiorczości na tle zmiennych determinujących intensywny i ekstensywny rozwój finansowy gmin. Uzyskane rezultaty testowania hipotez badawczych w konfrontacji ze stanowiskami wyrażonymi w literaturze dostarczyły nowej wiedzy na temat czynników determinujących przebieg procesów rozwojowych na poziomie lokalnym. Jednocześnie posłużyły one za inspirację do postawienia kolejnych, bardziej szczegółowych hipotez i opracowania znacznie bardziej złożonych, a przez to zasobniejszych w nową wiedzę modeli z instrumentalizacją zmiennych łączących politykę gmin z jej efektami dla rozwoju. W rezultacie podjętych działań opracowano, oszacowano a następnie zinterpretowano trzy grupy modeli wyjaśniających w sposób rozłączny przedsiębiorczość w gminie, ogólny rozwój gospodarczy JST oraz intensywny rozwój finansowy samorządów. Uzyskane wyniki dostarczyły cennych informacji zarówno na temat czynników sprawczych rozwoju lokalnego w każdym z badanych aspektów rozwoju z osobna jak i zachodzących pomiędzy nimi współzależności, dzięki czemu przedstawione w rozdziale rezultaty procesu badawczego posiadają obok waloru poznawczego także istotny walor aplikacyjny.

Rozdział 7. Najlepsze wzorce gminnych polityk rozwojowych, pełni rolę zakończenia zbierającego ustalenia badawcze oraz łączącego uzyskaną w ten sposób wiedzę na temat rozwoju lokalnego (w każdym z wymiarów z osobna), z propozycjami rozwiązań optymalizującymi efekty działań podejmowanych w tym zakresie przez JST szczebla gminnego. Rozdział nawiązuje do efektów testowania poszczególnych hipotez badawczych zawartych w rozdziałach 5 i 6 z postawionymi we wstępie szerokimi problemami badawczymi oraz sformułowanym celem głównym pracy, tworząc w ten sposób zamkniętą konstrukcję, w której postawione na początku pytania wypełnione zostały nową wiedzą płynącą z ustaleń badawczych skonfrontowanych z literaturą krajową i zagraniczną. Rozdział wskazuje na związek poszczególnych instrumentów wsparcia z ich efektami w stymulowania rozwoju lokalnego. Zawarto w nim opracowane rozłącznie dla każdego z wymiarów rozwoju finansowego modele polityki gmin optymalizujące rezultaty rozwoju ekstensywnego i intensywnego. Równolegle zbudowano i omówiono modele służące optymalizacji dynamiki ogólnego rozwoju gospodarczego i modele optymalizujące dynamikę przedsiębiorczości. Zaprezentowane modele zostały szczegółowo opisane i wyjaśnione, a dostarczone przez nie informacje stanowią podsumowanie zainicjowanego procesu badawczego oraz podstawę dla kontynuacji i rozwijania badań w zakresie innych czynników, które obok celów strategicznych, polityki budżetowej JST i instrumentów wsparcia indywidualizują rezultaty samorządowych polityk rozwojowych.

Monografia naukowa ma charakter kompleksowy i prezentuje w sposób niepokazywany dotychczas zagadnienie związków pomiędzy polityką gmin wobec rozwoju oraz efektami jej prowadzenia. Stanowi ona odpowiedź na zidentyfikowaną w literaturze lukę poznawczą i sformułowany na tej podstawie cel badawczy. Opracowanie dotyczy bowiem zagadnień obejmujących zarówno projektowanie polityki rozwojowej, instrumentalizację jej wsparcia, jak i korelację z polityką budżetową, a uzyskany w ten sposób obraz gminnej polityki rozwojowej konfrontowany jest z efektami jej prowadzenia rozpatrywanymi z perspektywy JST szczebla lokalnego.

4.2.4. Metodologia, organizacja i przebieg prac badawczych

W monografii zastosowanych zostało szereg komplementarnych podejść oraz metod badawczych przyporządkowanych poszczególnym etapom prac nad wyjaśnianiem zidentyfikowanej luki poznawczej. Ich prezentację wraz z przyporządkowaniem do poszczególnych etapów procesu badawczego zawarto w poniższej tabeli.

Tabela 2. Prezentacja metod badawczych zastosowanych w monografii

Etap prac badawczych	Zastosowana metoda badawcza
1. Studia literaturowe	– Metoda krytycznego przeglądu literatury
2. Badanie prawodawstwa	– Analiza obowiązującego prawa i jego wykładni w zakresie zagadnień związanych z prawnymi i ekonomicznymi aspektami inicjowania i prowadzenia polityk rozwoju lokalnego
3. Instrumentalizacja polityki wsparcia rozwoju lokalnego	– Ankietyzacja z wykorzystaniem metod CATI (z ang. computer assisted telephone interviewing) oraz CAWI (z ang. computer assisted web interviews) – Konstrukcja wybranych zmiennych w postaci skal sumarycznych, weryfikowanych współczynnikiem rzetelności Alfa Cronbacha – Analiza statystyczna
4. Identyfikacja rodzajów (typów) polityki budżetowej gmin	– Badanie klasyfikacji budżetowej dochodów i wydatków JST – Analiza czynnikowa (z ang. factor analysis)
5. Ustalenie celów polityki rozwojowej gmin	– Analiza założeń i celów rozwoju zawartych w treści dokumentów strategicznych gmin – Ilościowa analiza tekstu (z ang. quantitative text analysis) – Hierarchiczna analiza skupień słów kluczowych (z ang. hierarchical cluster analysis of words) – Panel ekspercki – Analiza czynnikowa (z ang. factor analysis)
6. Badanie czynników wyjaśniających polityki budżetowe gmin	– Modelowanie ekonometryczne obejmujące jednorównaniowe modele panelowe z efektami ustalonymi (z ang. fixed-effects regression) – Wnioskowanie statystyczne
7. Wyjaśnianie rozwoju gmin w aspektach finansowym i gospodarczym	– Modelowanie ekonometryczne obejmujące jednorównaniowe modele panelowe z efektami ustalonymi (z ang. fixed-effects regression), wielorównaniowe modele panelowe (z ang. seemingly unrelated regression equations), a także modele panelowe z instrumentalizacją zmiennych (z ang. instrumental variables for panel-data models) – Wnioskowanie statystyczne
8. Budowanie najlepszych wzorców w polityce rozwoju gmin	– Modelowanie ekonometryczne obejmujące modele panelowe z instrumentalizacją zmiennych (z ang. instrumental variables for panel-data models) – Wnioskowanie statystyczne

Źródło: Opracowanie własne.

Studia literaturowe. Zostały ukierunkowane na przeprowadzenie krytycznego przeglądu dorobku teoretycznego i empirycznego w zakresie wyjaśniania przebiegu procesów rozwoju lokalnego i ponadlokalnego, a także ich czynników sprawczych. W badaniach skupiono się przede wszystkim na zidentyfikowaniu i omówieniu znaczenia wymiaru lokalnego w projektowaniu badań nad rozwojem. Zagadnienie to zostało odniesione do koncepcji rozwoju i osadzone w dotychczasowym dorobku teoretycznym nawiązującym do badanej problematyki. Przeprowadzona analiza umożliwiła zaprezentowanie ewolucji poglądów i teorii dotyczących rozwoju, pozwoliła na ich uporządkowanie oraz wskazanie czynników służących wyjaśnianiu procesów rozwojowych ze szczególnym uwzględnieniem wymiaru lokalnego. Studia literaturowe umożliwiły również prezentację aspektów metodologicznych związanych z bada-

niami nad rozwojem układów lokalnych i ponadlokalnych, a także uwzględnianych w ich treści zmieniających implementowanych do modeli opisujących przebieg procesów rozwoju lokalnego. Osobną część przeglądu literatury stanowią badania nad instrumentami wsparcia procesów rozwoju lokalnego. Ich rezultatem jest wielowymiarowa analiza dostępnych JST form wsparcia rozwoju, ich skatalogowanie i uporządkowanie w grupy instrumentów różniących się specyfiką wsparcia, obszarem działalności JST którego ono dotyczy, a także wywoływanymi efektami. Rezultaty badań literaturowych obok tego, że posłużyły do zidentyfikowania luki poznawczej, znalazły zastosowanie w części empirycznej monografii. W oparciu o nie sformułowane zostały hipotezy badawcze, a wyniki ich testowania porównano ze stanowiskami autorów oraz rezultatami ich prac.

Badanie prawodawstwa. Ustalenia płynące ze studiów literaturowych obejmujące m.in. wyniki polskich i zagranicznych badań nad politykami rozwoju lokalnego wymagały zweryfikowania obowiązującego w Polsce porządku prawnego. Badaniem objęto regulacje krajowe (ustawy i przepisy wykonawcze do ustaw), unormowania o charakterze międzynarodowym transponowane do polskiego porządku prawnego oraz interpretację wykładni poszczególnych przepisów stanowiących treścią badanych aktów prawnych nawiązujących do prowadzenia przez JST polityk rozwoju układów lokalnych. Analiza obowiązującego prawodawstwa znalazła zastosowanie na każdym etapie realizacji procesu badawczego. Umożliwiła ona wskazanie skali możliwych działań w zakresie inicjowania i prowadzenia polityk rozwojowych przez JST w Polsce, wyznaczyła szczebel podziału terytorialnego odpowiadający za politykę rozwoju lokalnego, określiła zakres instrumentalizacji wsparcia procesów rozwojowych przez struktury samorządu terytorialnego, a finalnie wyznaczyła zakres zdolności do autonomicznego projektowania prorozwojowych polityk budżetowych. Równocześnie wyniki badań posłużyły do wskazania propozycji zmian w zakresie obowiązujących przepisów, które w opinii autora posłużyłyby wzmocnieniu efektywności działań JST na rzecz stymulowania procesów rozwoju lokalnego.

Instrumentalizacja polityki wsparcia rozwoju lokalnego. Kolejny etap badań objął ustalenie zakresu stosowania przez gminy instrumentów wsparcia rozwoju lokalnego. Jego realizację zapoczątkowało ustalenie próby badawczej. Do jej wyznaczenia wykorzystano bazę Global Entrepreneurship Monitor (GEM)² największego, międzynarodowego projektu badawczego poświęconego przedsiębiorczości. Dobór próby miał charakter losowy. GEM losuje JST z populacji, a prawdopodobieństwo wylosowania danej gminy zważone jest liczbą jej mieszkańców. Na potrzeby badania w oparciu o studia literaturowe oraz analizę obowiązującego prawodawstwa opracowany został kwestionariusz ankiety uwzględniający dostępne gminom instrumenty stymulowania rozwoju. Badanie przeprowadzono z wykorzystaniem metod CATI – z ang. Computer Assisted Telephone Interviewing (por. De Leeuw, 1994; Bronner & Kuijlen, 2007) oraz CAWI – z ang. Computer Assisted Web Interviews (por. Przewłocka, 2009). Ankietyzacji poddano 889 gmin (194 gm. miejskie, 274 gm. miejsko-wiejskie, 421 gm. wiejskich). Z uwagi na luki w odpowiedziach, których rozkład kumulował się w momencie zastosowania regresji opartej na wielu zmiennych wyjaśniających, do badania wytypowano 143 gminy (34 gm. miejskie, 73 gm. wiejskie, 36 gm. miejsko-wiejskich) które udzieliły pełnego zestawu odpowiedzi. Zebrane z ankiet informacje poddano porządkowaniu i grupowaniu. Zabieg ten umożliwił opracowanie w odniesieniu do części z pytań skal sumarycznych zweryfikowanych za pomocą współczynnika rzetelności Alfa Cronbacha (por. Cronbach, 2005). Powstała w ten sposób matryca objęła 6 płaszczyzn wsparcia, opisanych przez 13 instrumentów podzielonych na 4 grupy. Jej prezentację zamieszczono w tabeli 3. Zebrany materiał empiryczny poddany został analizie statystycznej oraz omówieniu a zidentyfikowane na tej podstawie zależności odniesiono do literatury.

² Oficjalna strona internetowa Global Entrepreneurship Monitor (GEM) <https://www.gemconsortium.org/> (Dostęp 2017 04 02).

Tabela 3. Zestaw zmiennych instrumentalizujących politykę gmin wobec rozwoju w układzie płaszczyzn polityki gmin oraz grup instrumentów wsparcia

Płaszczyzna polityki gmin		
Instrumentalizacja polityki gmin	Grupy instrumentów wsparcia*	Typ zmiennej (zwykła / w formie skali**)
1. Planowanie przestrzenne		
Pokrycie gminy planem zagospodarowania przestrzennego	AP(1)	Zwykła
Wydzielenie terenów inwestycyjnych	AP(2)	Zwykła
2. Formy, zakres i kierunki współpracy władz lokalnych z otoczeniem gospodarczym		
Polityka informowania o wsparciu finansowym aktywności gospodarczej	IP(1)	Skala z C2
Aktywność szkoleniowo-edukacyjna	IP(2)	Zwykła
Otoczenie gospodarcze	IP(3)	Skala z C4
Usługi konsultacyjno-doradcze	IP(4)	Zwykła
Partycypacja sektora prywatnego w działalności bieżącej gminy	IE(1)	Zwykła
Partycypacja sektora prywatnego w działalności inwestycyjnej gminy	IE(2)	Zwykła
3. Instrumenty wsparcia finansowego		
Wsparcie finansowe aktywności gospodarczej	IE(3)	Skala z D1, D2, D4 i D5
4. Pozyskiwanie inwestorów i funduszy z zewnątrz		
Pozyskiwanie inwestorów i środków ze źródeł zewnętrznych	IE(4)	Skala z E1
Działalność specjalnej strefy ekonomicznej (SSE)	IE(5)	Zwykła
5. Partnerskie formy wsparcia pozafinansowego		
Wsparcie pozafinansowe dla organizacji pozarządowych	IO(1)	Skala z F2, G1 i G2
6. Wsparcie form partycypacji obywatelskiej		
Wsparcie partycypacji społecznej	IO(2)	Skala z H1

* Indeksacja skrótów obejmuje: 1) instrumenty administracyjno-prawne (AP); 2) instrumenty informacyjno-promocyjne (IP); 3) instrumenty ekonomiczne (IE); 4) instrumenty instytucjonalno-organizacyjne (IO).

** Indeksy przy zmiennej w postaci skali odnoszą się do oznaczeń pytań w ankiecie.

Źródło: Opracowanie własne.

Identyfikacja rodzajów (typów) polityki budżetowej gmin. Ten etap prac badawczych wymagał poddania analizie klasyfikacji budżetowej obowiązującej JST. Badaniem objęto klasyfikację działową wydatków budżetowych uzupełnioną o dwie zmienne opisujące udziały wydatków majątkowych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin. W ten sposób uzyskano zestaw 16 zmiennych opisujących politykę budżetową gmin od strony wydatkowej. Badaniem objęto całą populację gmin w Polsce. Przyjęte rozwiązanie umożliwiło przeprowadzenie porównań polityki budżetowej wybranych do badania JST ze specyfiką polityk budżetowych ogółu gmin w kraju. W oparciu o wytypowane zmienne przeprowadzono analizę czynnikową (z ang. factor analysis), która umożliwiła zidentyfikowanie typów polityk budżetowych oraz charakterystycznych dla nich zmiennych wydatkowych (Brown, 2006; Górniak, 1998). Zbudowana macierz korelacji została oszacowana miarą KMO, Kaisera-Mayera-Olkina (Brown & Moore, 2012). Kolejno stosując estymator największej wiarygodności (z ang. maximum likelihood) wygenerowano czynniki opisujące typy polityk budżetowych gmin (tzw. zmienne ukryte), a kryteria Kaisera i Cattella (por. Akaike, 1998) uzasadniły ich podział na pięć typów. W kolejnym etapie przeprowadzono rotację skośną czynników (z ang. oblimin rotation) układu współrzędnych względem jego początku, dzięki czemu uzyskano najlepsze dla interpretacji, położenie układu osi czynnikowych (Cattell, 1966). Analizę zakończyło oszacowanie w oparciu o metodę Bartletta wartości każdego z czynników (por. Bartlett, 1950). Wyodrębnione w ten sposób pięć typów polityk budżetowych (wydatkowych), odznaczało się podanymi niżej właściwościami:

- 1 Typ polityki budżetowej – opisują wydatki bieżące, na administrację publiczną (**PB1**);
- 2 Typ polityki budżetowej – opisują wydatki na pomoc społeczną (**PB2**);

- 3 Typ polityki budżetowej – opisują wydatki na gospodarkę mieszkaniową, ochronę zdrowia i kulturę fizyczną (PB3);
- 4 Typ polityki budżetowej – opisują wydatki na oświatę i wychowanie (PB4);
- 5 Typ polityki budżetowej – opisują wydatki na transport i łączność (PB5).

Ustalenie celów polityki rozwojowej gmin. Pracę nad tym zadaniem badawczym zainicjował proces zgromadzenia dokumentów strategicznych dla wszystkich, 143 analizowanych gmin. Z treści każdego z nich wyselekcjonowano fragmenty zawierające cele rozwojowe. Otrzymany zestaw materiałów źródłowych poddano ilościowej analizie tekstu (z ang. quantitative text analysis) stosując metodę drążenia tekstu (z ang. text mining³) (por. Roberts, 2000). Dla każdego dokumentu przeprowadzono hierarchiczną analizę skupień słów kluczowych (z ang. hierarchical cluster analysis of words) i wykonano badanie korespondencji (z ang. correspondence analysis of words) dla wyizolowanych uprzednio słów (Allahyari et al., 2017). Następnie dla każdej z gmin wygenerowano dwuwymiarowy diagram rozproszenia (z ang. two-dimensional scatter diagram) i przeprowadzono wielowymiarowe skalowanie słów kluczowych (z ang. multidimensional scaling of words) (por. Brier & Hopp, 2011).

Wykorzystując ustalenia z przeprowadzonych, badań otrzymane klastry słów poddano agregacji i oczyszczaniu. W efekcie powstał zestaw unikatowych 1449 słów kluczowych pozwalających na selekcję tych spośród nich, które mogły zostać wykorzystane do opisu celów polityki rozwojowej. Dla realizacji tej części badań utworzono panel 11 ekspertów, który wskazał 23 słowa kluczowe pozwalające na zidentyfikowanie kierunków rozwoju gmin. Słowa te nałożono na treść klastrów słów opracowanych uprzednio dla każdej z badanych gmin. Zabieg ten pozwolił na ustalenie, które ze słów kluczowych opisujących kierunki polityk rozwojowych były właściwe dla każdej gminy z osobna. Wykonaniu tej operacji towarzyszyła walidacja współczynnikiem korelacji liniowej Pearsona. Jego wysoka wartość (na poziomie 0,90 i wyższym) dowiodła, że wyodrębnione części strategiczne dokumentów dobrze reprezentowały je jako całość, a wnioski wysnuwane na ich podstawie mogły być odnoszone do treści całych strategii rozwoju.

Dla ustalenia kierunków polityki rozwojowej gmin zbadano częstotliwość występowania 23 słów kluczowych w formie podstawowej, a następnie powtórzono ten zabieg dla ich zmodyfikowanej postaci wyodrębniając za pośrednictwem analizy morfologicznej⁴ wszystkie leksemy⁵, których były one wykładnikami. Na danych o częstotliwości wystąpień słów kluczowych zarówno w wersji podstawowej, jak i leksemów przeprowadzono analizę czynnikową (Hayashi et al., 2007; Williams et al., 2010). Przebieg procedury badawczej obejmował zbudowanie macierzy korelacji, a następnie jej oszacowanie z wykorzystaniem miary Kaisera-Mayera-Olkina (KMO). W kolejnym kroku w oparciu o estymator największej wiarygodności wygenerowano zmienne ukryte i wykorzystując kryterium Cattella (z ang. scree plot), zidentyfikowano trzy czynniki odpowiadające dominującym kierunkom polityk rozwojowych. Dla uproszczenia wzoru czynników wykonano rotację skośną układu współrzędnych względem jego początku. Zabieg ten pozwolił na uzyskanie najlepszego z punktu widzenia interpretacji, położenia układu osi czynnikowych, uwydatnił macierz struktury czynników (z ang. pattern matrix) oraz ujawnił związki pomiędzy czynnikami a zmiennymi (por. Myers et al., 2015). Wartości każdego z czynników

³ Analizy wykonano z wykorzystaniem programu KH Coder <https://sourceforge.net/projects/khc/> (Dostęp 2017 02 12).

⁴ Analiza morfologiczna została wykonana z wykorzystaniem „Słownika gramatycznego języka polskiego” w wersji online <http://sgjp.pl/o-slovníku/#liczby> (Dostęp 2017 04 02).

⁵ W realizacji tego zadania wykorzystano Program Morfeusz, któremu poświęcone są następujące strony www: <http://sgjp.pl/morfeusz/> oraz <http://sgjp.pl/morfeusz/dopobrania.html>. Do obliczeń wykorzystano wersję paczka.tar.gz: morfeusz2-1.9.2.sgjp.20160724-Windows-i386 (Dostęp 2017 04 02).

(z ang. factor scores) oszacowano w oparciu o metodę Bartletta (por. DiStefano et al., 2009). Wykonana operacja pozwoliła na wyodrębnienie podanych niżej celów rozwojowych gmin:

- 1 Cel rozwoju – opisują słowa kluczowe: modernizacja i rozbudowa – są to tzw. "twarde strategie rozwoju" – ukierunkowane wewnętrznie (C1);
- 2 Cel rozwoju – opisuje słowo kluczowe: edukacja – są to tzw. "miękkie strategie rozwoju" (C2);
- 3 Cel rozwoju – opisują słowa kluczowe: biznes, inwestor i inwestycja – są to tzw. "twarde strategie rozwoju" – ukierunkowane zewnętrznie (C3).

Modelowanie ekonometryczne i wnioskowanie statystyczne. Przedstawione dotychczas etapy procesu badawczego zbudowały podstawy dla modelowania ekonometrycznego oraz wnioskowania statystycznego. Działania te umożliwiły realizację celu głównego monografii, pozwoliły rozstrzygnąć szerokie problemy badawcze oraz zweryfikowały podporządkowane im hipotezy szczegółowe. Metody te znalazły zastosowanie zarówno do badania czynników determinujących polityki budżetowe gmin, jak i wyjaśniania polityk rozwoju JST w aspektach finansowym oraz gospodarczym, a także opracowania najlepszych wzorców w polityce rozwoju gmin.

W realizacji badań nad czynnikami wyjaśniającymi polityki budżetowe gmin wykorzystano jednorównaniowe modele panelowe z efektami ustalonymi (z ang. fixed-effects regression). W analizach poświęconych wyjaśnianiu rozwoju w aspektach finansowym i gospodarczym obok modeli jednorównaniowych zastosowano także wielorównaniowe modele panelowe (z ang. seemingly unrelated regression equations) oraz modele panelowe z instrumentalizacją zmiennych (z ang. instrumental variables for panel data models). Ostatnia grupa modeli znalazła zastosowanie także do opracowania najlepszych wzorców w polityce rozwoju gmin.

Budowę modeli jednorównaniowych rozpoczęto od obliczenia regresji liniowych (z ang. linear regression) oraz regresji z efektami losowymi (z ang. random-effects GLS regression), wykorzystującymi estymatory odporne na heteroskedastyczność (z ang. robust). Następnie przeprowadzono test Breusch-Pagana na występowanie efektów indywidualnych (z ang. Breusch and Pagan lagrangian multiplier test for random effects) (por. Breusch & Pagan, 1980). Jego rezultat dowiódł wadliwości podejścia opartego na regresji liniowej co oznaczało dokonanie wyboru pomiędzy modelem regresji z efektami ustalonymi a modelem regresji z efektami losowymi. Do rozstrzygnięcia tej kwestii zastosowano test błędów specyfikacji Hausmana badający występowanie korelacji pomiędzy zmiennymi objaśniającymi, a efektami losowymi (Adkins et al., 2012; Hausman, 1978; Kufel, 2004; Maddala, 2008). Jego wynik uzasadnił zastosowanie w estymacjach modelu regresji z efektami ustalonymi, wykorzystującego estymatory odporne na heteroskedastyczność.

Analogiczną procedurę diagnostyczną przeprowadzono w odniesieniu do skonstruowanych modeli wielorównaniowych (z ang. seemingly unrelated regressions (zob. Davidson & MacKinnon, 1993) lub seemingly unrelated regression equations (zob. Zellner, 1962)) obejmujących pozornie niepowiązane równania regresji z których każde posiadało własną zmienną zależną oraz zbiory egzogenicznych zmiennych objaśniających (zob. Greene, 2012). Zastosowanie tych modeli w wyjaśnianiu rozwoju lokalnego w aspektach finansowym (intensywnym i ekstensywnym) i gospodarczym (zarówno w odniesieniu do przedsiębiorczości jak i ogólnego rozwoju gospodarczego) dostarczyło odpowiedzi na pytania o to w jakim zakresie badane zmienne wyjaśniane determinowane są przez te same zmienne wyjaśniające (tj. polityki budżetowe, strategiczne cele rozwoju, instrumenty wsparcia oraz zmienne kontrolne).

Ostatnią grupę tworzyły modele z instrumentalizacją zmiennych (z ang. instrumental variables for panel-data models). W przeciwieństwie do modeli wielorównaniowych w których estymacje przeprowadzane były równoległe, estymacje w modelach opartych na zmiennych instrumentalnych miały

charakter sekwencyjny. Modele te zostały opracowane w celu wyeliminowania problemu endogeniczności. Zbudowane modele polegały na zastąpieniu zmiennych oryginalnych zmiennymi instrumentami, które były skorelowane z oryginalnymi zmiennymi, a jednocześnie nieskorelowane ze składnikiem losowym. Instrumenty zostały zatem dobrane w ten sposób, aby były wysoce skorelowane ze zmienną instrumentalizowaną, a słabo skorelowane ze zmienną wynikową. Zastosowanie zmiennych instrumentalnych umożliwiło przeciwdziałanie błędowi estymacji wprowadzanym przez zmienne zakłócające, dzięki temu, że pomocniczo wykorzystują one zmienność zewnętrznych czynników wolnych od ich wpływu, tj. zmiennych instrumentalnych (por. Angrist & Krueger, 2001). Weryfikację poprawności doboru instrumentów przeprowadzono wykorzystując test Sargana-Hansena (zob. Verbeek, 2012; Wójcik, 2017). Zgodnie z hipotezą zerową testu, wektor instrumentów jest nieskorelowany ze składnikiem losowym, co w sytuacji potwierdzenia hipotezy stanowiło dowód poprawnego doboru instrumentów. Modele z instrumentalizacją znalazły zastosowanie w wyjaśnianiu rozwoju w wymiarze finansowym (tak w odniesieniu do rozwoju intensywnego i ekstensywnego), jak i w wymiarze gospodarczym (opisywanym z perspektywy przedsiębiorczości oraz ogólnego rozwoju gospodarczego), a także wyznaczaniu najlepszych wzorców w gminnych politykach rozwojowych w odniesieniu do każdego z wymiarów rozwoju z osobna.

Zaprezentowana powyżej koncepcja metodologiczna oparta została na podejściu integratywnym tj. metodzie triangulacji (Rzeszutek, 2018; Mazurek-Łopacińska & Sobocińska, 2018). Przedstawione i opisane metody oraz techniki badawcze dobrane w taki sposób, aby pomimo odmiennej charakterystyki wzajemnie się uzupełniały, tworząc swego rodzaju efekt synergii (Skrzypczak, 2009). Dzięki takiemu podejściu uzyskany obraz badanego zjawiska jest kompleksowy i w znacznie pełniejszy sposób odzwierciedla rzeczywistość.

4.2.5. Podstawowe ustalenia i wnioski

W monografii analizie i wyjaśnieniu poddano wpływ polityki gmin na rozwój lokalny. Zagadnienie to mimo, iż jak wykazano jest podejmowane w literaturze, to jego rozpoznanie i opisanie z perspektywy samych JST jest w dalszym ciągu niepełne. W efekcie pytania o inicjowanie, wspieranie i prowadzenie skutecznych polityk rozwojowych przez jednostki samorządu terytorialnego pozostają nie w pełni wyjaśnione. Symptomatic potwierdzającym powyższą diagnozę są obserwowane w praktyce funkcjonowania JST trudności w konstruowaniu samorządowych polityk rozwojowych opartych na koherencji: celów strategicznych, podporządkowanych ich realizacji polityk budżetowych, a także odpowiednio dobranych instrumentów wsparcia. Do tego obrazu dodać należy niepełną wiedzę na temat czynników (tak egzogenicznych jak i endogenicznych) determinujących skuteczność opracowanych przez gminy polityk rozwoju. Z tego punktu widzenia sformułowany cel główny pracy zakładający **zbadanie wpływu polityk prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego na rozwój lokalny identyfikowany w nowy (w stosunku do dotychczasowej literatury przedmiotu) sposób obejmujący wymiary gospodarczy oraz finansowy**, jest nie tylko ważny poznawczo w warstwie merytorycznej, ale i niezwykle cenny w perspektywie aplikacyjnej. Równocześnie z uwagi na złożoność i wieloaspektowość analizowanego zagadnienia realizację celu głównego poprzedziło zdefiniowanie pięciu szerokich pytań badawczych, a każdemu z nich podporządkowano zestaw szczegółowych hipotez.

Pierwsze pytanie badawcze odnosiło się do ustalenia, czy struktura systemu finansowego JST w Polsce determinuje kierunki prowadzonych przez samorządy polityk rozwoju, a obecny system finansowania zadań samorządowych może osłabiać rolę gminnych polityk budżetowych w procesach

stymulowania rozwoju lokalnego. Uzyskanie odpowiedzi na tak sformułowane pytanie badawcze wiązało się z postawieniem szeregu hipotez szczegółowych (HS). Ich prezentację wraz z efektami weryfikacji, a także umiejscowieniem hipotezy w strukturze monografii przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Hipotezy dotyczące pierwszego pytania badawczego oraz ich weryfikacja

Treść hipotezy	Weryfikacja hipotezy
Hipotezy oraz ich weryfikację zawiera podrozdział 5.4.1.2	
(HS) Poziom dochodów ogółem na mieszkańca (wyrażający zamożność gminy, jej możliwości rozwojowe oraz potencjał inwestycyjny), różnicuje typy polityk budżetowych JST. Ich wyższemu poziomowi towarzyszy ukierunkowanie na realizację polityk rozwojowych, a mniejszemu poziomowi - ukierunkowanie na realizację polityk niezorientowanych na rozwój.	Hipoteza została potwierdzona. Przeprowadzone badania wykazały, że poziom dochodów per capita różnicuje typy polityk budżetowych gmin. Wyższe dochody ogółem na mieszkańca sprzyjają realizacji gminnych polityk rozwojowych.
(HS) Gminy o wyższym poziomie samodzielności finansowej (wyrażanym udziałem dochodów własnych gmin w dochodach ogółem), cechuje większe ukierunkowanie na wydatki sprzyjające rozwojowi.	Wykonane badania dały wynik nieistotny statystycznie . W efekcie nie można stwierdzić, że wyższa samodzielność finansowa sprzyja ukierunkowaniu strumieni finansowych na wydatki rozwojowe. Hipoteza nie została tym samym potwierdzona.
(HS) Finansowa ingerencja państwa w strukturę dochodową gmin (opisywana udziałem subwencji ogólnej w łącznych dochodach gmin), wiąże się z wyższym poziomem wydatków niezwiązanych z rozwojem.	Wyniki badań potwierdziły postawioną hipotezę . Wypychanie wydatków z budżetu centralnego na poziom JST, tylko częściowo pokrywających koszty realizacji zadań publicznych zmniejsza możliwości gmin do finansowania wydatków rozwojowych.
(HS) Gminy o większym obciążeniu zadaniami zleconymi i zadaniami przyjętymi w drodze porozumień, cechuje większe ukierunkowanie polityki wydatkowej na cele niesprzyjające rozwojowi.	Hipoteza została potwierdzona. Gminy o większym obciążeniu zadaniami zleconymi oraz zadaniami przyjętymi w drodze porozumień cechują mniejsze możliwości ukierunkowania wydatków na prowadzenie polityk prorozwojowych. Zbyt niskie i nieadekwatne dotacje celowe nie kompensują bowiem w pełni kosztów ich realizacji.
Hipotezy oraz ich weryfikację zawiera podrozdział 5.4.2.2	
(HS) Ujemny wynik budżetu cechuje gminy prowadzące politykę rozwojową, a brak deficytu charakteryzuje samorządy prowadzące politykę skupiającą się na zaspokajaniu bieżących potrzeb.	Hipoteza została potwierdzona. Ujemny wynik budżetu można łączyć z realizacją przez gminę prorozwojowej polityki budżetowej. Wydatki inwestycyjne implikują potrzebę sięgania po zewnętrzne źródła finansowania, co skutkuje powstaniem deficytu. Z kolei prowadzenie polityk zorientowanych na zaspokajanie potrzeb bieżących wywołuje pozytywne efekty finansowe, lecz silnie skoncentrowane w czasie. Jej realizacja jedynie odsuwa, ale nie eliminuje konieczności prowadzenia przedsięwzięć inwestycyjnych rodząc ryzyko ich przyszłej kumulacji w większości obszarów aktywności JST.
(HS) Nadwyżka operacyjna odpowiada za różnicowanie polityk budżetowych gmin. Wypracowana przez gminy nadwyżka operacyjna nie jest źródłem finansowania polityk budżetowych zorientowanych na zaspokajanie potrzeb bieżących.	Hipoteza została potwierdzona. Nadwyżka operacyjna jest czynnikiem różnicującym polityki budżetowe gmin. Samorządy, które wypracowują nadwyżkę operacyjną cechuje mniejsze ukierunkowanie na realizację zadań bieżących, a im wyższy jest jej poziom tym silniejsza orientacja na politykę sprzyjającą rozwojowi.
(HS) Polityka budżetowa gmin podlega różnicowaniu w zależności od wartości wskaźnika samofinansowania. Gminy o wyższej wartości wskaźnika samofinansowania cechuje większe ukierunkowanie na wydatki sprzyjające rozwojowi w porównaniu z gminami o niższej zdolności do samofinansowania zadań publicznych.	Wynik przeprowadzonego testu był nieistotny statystycznie . Uzyskany wynik dowiódł braku statystycznie istotnej różnicy w zakresie prowadzenia polityki rozwojowej pomiędzy gminami o niższym i wyższym wskaźniku samofinansowania. Uzyskany rezultat oznacza, że wartość badanego indykatora mimo istotnego znaczenia dla oceny potencjału finansowego JST do prowadzenia polityk prorozwojowych nie wyjaśnia w wystarczającym stopniu kierunków polityk wydatkowych gmin.

<p>(HS) Wyższy udział zobowiązań w dochodach ogółem gmin cechuje te samorządy, które prowadzą politykę rozwojową, a niższy poziom zadłużenia charakteryzuje gminy prowadzące politykę w mniejszym stopniu ukierunkowaną na rozwój (tj. skupiającą się na zadaniach bieżących).</p>	<p>Hipoteza została zweryfikowana pozytywnie dowodząc statystycznie istotnej różnicy w kierunkach polityki budżetowej gmin o wyższym i niższym zadłużeniu. Badania wykazały, że gminy prowadzące politykę zachowawczą (ukierunkowaną na zadania bieżące) cechuje mniejsze zaangażowanie środków zewnętrznych, czemu towarzyszy niższy poziom zadłużenia. Pojemność zadłużeniowa stanowi zatem czynnik, który dzieli gminy na te o niższym i wyższym potencjale do prowadzenia prorozwojowych polityk budżetowych.</p>
<p>(HS) Wyższy udział zobowiązań ogółem w dochodach gmin, podobnie jak wyższy poziom obciążenia dochodów własnych wydatkami na obsługę długu ogranicza możliwości prowadzenia polityki rozwojowej JST w przyszłości. Gminy o wysokim poziomie obciążenia dochodów długiem prowadzą politykę zorientowaną na zaspokajanie potrzeb bieżących.</p>	<p>Badania potwierdziły postawioną hipotezę. Gminy, które aktualnie prowadzą politykę rozwojową finansowaną długiem odznaczać się będą ograniczonymi możliwościami jej kontynuacji w przyszłości. Wysoki udział zobowiązań w dochodach gmin z uwagi na brak możliwości wykorzystania finansowania dłużnego wiąże się z koniecznością prowadzenia polityk zorientowanych na zaspokajanie potrzeb bieżących. Wysokie obciążenie dochodów długiem (rodzące ryzyko niewypłacalności) determinuje tym samym kierunki przyszłej polityki wydatkowej gmin.</p>

Źródło: Opracowanie własne.

Wyniki badań dowiodły, że skala działań podejmowanych przez gminy w zakresie polityk rozwojowych jest funkcją ogólnej sytuacji finansowej JST oraz struktury finansowania zadań publicznych. Niezadowolający poziom samodzielności finansowej gmin w Polsce (por. Wyszowska, 2018) powoduje, że polityki budżetowe nie stanowią najsilniejszej determinanty pobudzania rozwoju. Spośród zidentyfikowanych polityk budżetowych, pozytywnym wpływem na dynamikę rozwoju gospodarczego odznaczały się jedynie dwie (PB1 oraz PB5), przy czym tylko jedna z nich (PB5) odnosiła się do działań wiążących się z wytworzeniem infrastruktury dla rozwoju (oddziaływaniem długookresowym). W gminach o wysokim udziale w dochodach dotacji i subwencji dominowały wydatki niezwiązane z rozwojem (por. Wierzbicki, 2012; Śmiechowicz, 2013; Swianiewicz, 2003). W przeciwieństwie do nich, gminy o większej samodzielności finansowej prowadziły polityki budżetowe sprzyjające rozwojowi lokalnemu. Uzyskane wyniki nawiązują do prac M. Adamowicz & E. Dresler (2006) oraz J. Zawora (2016). Efektem realizacji tego rodzaju polityk był jednak ujemny wynik budżetu, wyższy udział zobowiązań w dochodach, a także większe obciążenie dochodów własnych obsługą zadłużenia. Tym samym nawet w odniesieniu do gmin o większym potencjale dochodowym jego poziom był niewystarczający, aby autonomicznie finansować wydatki rozwojowe (Sroka & Pogan, 2015). Samodzielność finansowa nie powinna być zatem utożsamiana wyłącznie z finansowaniem polityk rozwojowych z środków własnych. Należy ją łączyć z większą zdolnością do sięgania po zewnętrzne źródła finansowania (Kik & Nalepka, 2016). Te zaś pozostają poza zasięgiem słabszych finansowo JST (Gubernat, 2016). Struktura systemu finansowego determinuje zatem kierunki prowadzonych przez samorządy polityk rozwoju.

Kolejny wniosek płynący z badań sugeruje, że wraz ze wzrostem potencjału finansowego gmin rośnie ich zdolność do prowadzenia polityk budżetowych ukierunkowanych na rozwój (Wiewióra, 2008; Czarny, 2015; Kozera et al., 2015). Równocześnie obciążanie ich realizacją nowych zadań, na które nie są przekazywane odpowiednie środki nie tylko zmniejsza zdolność do realizacji zadań bieżących, ale eliminuje możliwość prowadzenia polityk sprzyjających rozwojowi. Obecny system finansowania zadań publicznych osłabia zdolność gmin do inicjowania prorozwojowych polityk budżetowych i ogranicza ich skuteczność w stymulowaniu rozwoju (Borodo, 2013; Bober et al., 2013; Dąmbaska et al., 2015). Sytuację tą potęgują istotne różnice w wielkości i strukturze dochodów pomiędzy poszczególnymi typami jednostek. Rozpiętości te stanowią pospołu rezultat silnego zróżnicowania poziomu dochodów własnych JST oraz niesprawnego systemu mechanizmów wyrównawczych. Zróżnicowanie potencjału dochodowego gmin szczególnie silnie widać w odniesieniu do grup decylowych. Ich analiza dowodzi, że ogólną ocenę sytuacji sektora samorządowego wypacząją wysokie dochody relatywnie małej grupy

gmin. Jedynie w pierwszej grupie decylowej dochody per capita przewyższają średnią krajową. Co więcej, różnice pomiędzy gminami wiejskimi i miejskimi są dostrzegalne tylko w odniesieniu do dwóch pierwszych grup decylowych, a w pozostałych rozkład dla obu kategorii gmin jest analogiczny (Malinowska-Misiąg et al., 2017). Oznacza to, że instrumenty wyrównywania dysproporcji potencjału finansowego JST nie są skuteczne, a struktura systemu finansów samorządowych decyduje o zdolności gmin do prowadzenia polityk budżetowych sprzyjających rozwojowi.

Przedstawione ustalenia kreślą negatywny związek pomiędzy strukturą systemu finansów samorządowych a zdolnością JST do prowadzenia polityk budżetowych zorientowanych na rozwój. Czynniki, które w sposób negatywny oddziałują na potencjał realizacji prorozwojowych polityk budżetowych są przede wszystkim niewystarczający poziom dochodów własnych (Łukomska-Szarek, 2016), niedostateczna skuteczność mechanizmów wyrównawczych (Poniatowicz, 2015; Świrski, 2016; Kańduła, 2016), nierozwiązane problemy dotyczące wyceny realizacji zadań zleconych i wiążące się z nim nadmierne obciążanie gmin odpowiedzialnością za ich realizację (por. Dworakowska, 2015; Malinowska-Misiąg, 2017). Wykonane analizy prowadzą do wniosku, że wzmocnienie gminnych polityk budżetowych w procesach stymulowania rozwoju wymaga zmian w obecnym systemie finansów samorządowych, a ich zakres powinien objąć modyfikację struktury dochodów JST w kierunku zwiększenia udziału dochodów własnych, zmianę zakresu realizowanych przez JST zadań publicznych oraz zasad ich finansowania, a także poprawę rozwiązań służących niwelowaniu dysproporcji finansowych gmin.

Drugie pytanie badawcze miało na celu ustalenie jakie czynniki pozafinansowe determinują prowadzenie przez gminy polityk budżetowych sprzyjających rozwojowi lokalnemu. W celu uzyskania odpowiedzi na to pytanie sformułowano, a następnie zweryfikowano zestaw hipotez szczegółowych odnoszących się do komplementarnych aspektów badanego zagadnienia. Syntetyczne zestawienie hipotez oraz wyników ich testowania zawiera poniższa tabela.

Tabela 5. Hipotezy dotyczące drugiego pytania badawczego oraz ich weryfikacja

Treść hipotezy	Weryfikacja hipotezy
Hipotezy oraz ich weryfikację zawiera podrozdział 5.4.1.2	
(HS) Struktura wiekowa populacji gmin różnicuje typy gminnych polityk budżetowych. Wyższy udział ludności młodszej w populacji JST wiąże się z większym poziomem wydatków w kategorii polityki sprzyjającej rozwojowi.	Wyniki estymacji dowiodły występowania statystycznie istotnej zależności pomiędzy udziałem ludności młodszej w populacji a realizacją przez gminy polityk sprzyjających rozwojowi. Tym samym zróżnicowanie struktury wiekowej populacji przekłada się na różnice w ukierunkowaniu wydatków samorządowych. Postawiona hipoteza została potwierdzona .
(HS) Gminom o wyższej aktywności gospodarczej (tj. liczbie podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym) towarzyszy – w porównaniu z JST o niższej aktywności gospodarczej – częstsze ukierunkowanie polityk budżetowych na wydatki sprzyjające rozwojowi.	Hipoteza została zweryfikowana pozytywnie. Aktywność przedsiębiorcza stanowi stymulator prowadzenia prorozwojowych polityk budżetowych. Wyższe nasycenie gminy podmiotami gospodarczymi kształtuje bazę podatkową i oddziałuje na dochody własne JST będące czynnikiem decydującym o zdolności gmin do finansowania działań rozwojowych.
(HS) Gminom o wyższym poziomie bezrobocia (liczbie osób bezrobotnych zarejestrowanych na terenie gminy), towarzyszy mniejsze ukierunkowanie wydatków na politykę prorozwojową.	Badania potwierdziły postawioną hipotezę. Poziom bezrobocia wpływa na ukierunkowanie wydatków budżetowych JST. Jego ograniczenie często wymaga przesunięcia środków budżetowych na rozwiązywanie problemów bieżących, czemu towarzyszy mniejsze ukierunkowanie wydatków na politykę prorozwojową. Zasób środków finansowych jest dodatkowo uszczuplany przez niewielką bazę podatkową. Finalnie, utrzymujące się długotrwale bezrobocie implikuje kolejne problemy społeczne, a przy tym utrwala podstawy roszczeniowe i presję na transfery socjalne wobec władz publicznych.

Hipotezy oraz ich weryfikację zawiera podrozdział 5.4.2.2	
(HS) Gminy o dodatnim saldzie migracji – w przeciwieństwie do gmin o ujemnym saldzie migracji – prowadzą polityki budżetowe zorientowane na rozwój.	Opracowany model wykazał, że testowana zależność miała charakter nieistotny statystycznie . Brak jest tym samym podstaw do stwierdzenia, że dodatnie saldo migracji wiąże się z prowadzeniem przez gminy prorozwojowej polityki budżetowej a ujemne saldo migracji opisuje JST realizujące polityki budżetowe niezorientowane na wydatki rozwojowe.
(HS) Gminy o większej liczbie fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców cechuje większe ukierunkowanie na wydatki w kategorii polityki sprzyjającej rozwojowi.	Otrzymany wynik testu był nieistotny statystycznie . Hipoteza nie została zatem potwierdzona. Brak jest podstaw do stwierdzenia, że wyższy potencjał kapitału społecznego determinuje prorozwojowe polityki budżetowe władz samorządowych.
(HS) Gminom o wyższym odsetku osób pracujących w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym odpowiada ukierunkowanie polityk budżetowych na wydatki sprzyjające rozwojowi, a gminom o niższym odsetku osób pracujących towarzyszy ukierunkowanie polityk budżetowych na wydatki służące zaspokajaniu potrzeb bieżących.	Wynik przeprowadzonego testu był nieistotny statystycznie . Nie można zatem stwierdzić, że wyższy poziom ogólnego rozwoju gospodarczego koresponduje z realizacją przez gminy prorozwojowych polityk budżetowych. Opracowany model nie dostarczył tym samym podstaw do stwierdzenia, że udział pracujących w populacji osób w wieku produkcyjnym odpowiada za zróżnicowanie polityk budżetowych JST.
Hipotezy oraz ich weryfikację zawiera podrozdział 5.4.3.1	
(HS) Struktura demograficzna populacji JST odpowiada za zróżnicowanie polityk budżetowych prowadzonych przez gminy.	Hipoteza została zweryfikowana pozytywnie . Demografia stanowi czynnik, który w sposób istotny statystycznie różnicuje polityki budżetowe poddanych badaniu gmin. Strukturę wiekową populacji można tym samym łączyć z kierunkami w polityce rozwoju i traktować jako czynnik, który obok kondycji finansowej JST wpływa na zróżnicowanie polityk wydatkowych prowadzonych przez samorządy gminne.
(HS) Wyższy potencjał demograficzny gmin, wiąże się z ukierunkowaniem przez nie wydatków na kategorię polityki sprzyjającej rozwojowi.	Przeprowadzone badanie potwierdziło postawioną hipotezę . Wykonane analizy wskazały statystycznie istotny, dodatni związek pomiędzy młodszą populacją gminy a prorozwojowym typem polityki budżetowej. Pozwala to sądzić, że struktura wiekowa populacji ściśle wiąże się z kierunkami polityki wydatkowej JST.
(HS) Wyższej wartości zmiennej (w postaci skali) reprezentującej potencjał gospodarczy, odpowiada ukierunkowanie gminnych polityk budżetowych na wydatki nie-sprzyjające rozwojowi.	Sformułowana hipoteza została potwierdzona w wariancie bez opóźnienia. Uwzględnienie opóźnienia zmiennych, skutkowało brakiem istotności statystycznej wyjaśnianej zależności. Opracowany model potwierdził występowanie efektu konwergencji w polityce rozwoju. Wyniki estymacji dowiodły istotnego statystycznie dodatniego związku pomiędzy potencjałem gospodarczym a prowadzeniem polityk budżetowych zorientowanych na zaspokajanie potrzeb bieżących. Potwierdzeniu uległa tym samym teza o reorientacji kierunków polityki budżetowej w momencie osiągnięcia przez gminę wysokiego poziomu rozwoju.
(HS) Struktura finansowania zadań publicznych w gminach wpływa na zróżnicowanie prowadzonych przez nie typów polityk budżetowych w taki sposób, że JST o wyższym potencjale finansowym prowadzą polityki zorientowane w mniejszym stopniu na zaspokajanie potrzeb bieżących.	Sformułowana hipoteza została potwierdzona w wariancie bez opóźnienia. Wyniki estymacji potwierdziły statystycznie istotną różnicę w kierunkach polityk budżetowych gmin z uwagi na poziom potencjału finansowego. Wyższy potencjał finansowy skorelowany jest negatywnie z polityką budżetową niesprzyjającą rozwojowi. Potencjały finansowy i gospodarczy oddziałują zatem odmiennie na kierunki prowadzonych przez JST polityk wydatkowych, wywołując odmiennie efekty w polityce rozwoju lokalnego.

Źródło: Opracowanie własne.

Ustalenie odpowiedzi na drugie pytanie badawcze dotyczące czynników pozafinansowych determinujących prowadzenie przez JST polityk budżetowych sprzyjających rozwojowi wymagało poddania analizie czynników społeczno-ekonomicznych. Wyniki badań dowiodły, że różnicowaniu polityk budżetowych JST sprzyjają lokalne uwarunkowania demograficzne oraz potencjał gospodarczy gmin. Zgodnie z rezultatami estymacji ukierunkowanie polityk budżetowych na wydatki sprzyjające rozwojowi lokalnemu było charakterystyczne dla gmin o większym udziale w strukturze populacji ludności w wieku produkcyjnym (Baum et al., 2002 i 2003; Koziol, 2004). Równocześnie wyższy udział ludności starszej w ogólnej liczbie mieszkańców JST wiązał się z niższym poziomem wydatków w kategorii polityki sprzyjającej rozwojowi. Uzyskany rezultat zwrócił uwagę na dwie kwestie: saldo migracji i poziom kapitału społecznego. Przeprowadzone analizy wykazały, że mimo, iż dodatnie saldo migracji nie wpływa bezpośrednio na prowadzenie przez gminy polityk budżetowych sprzyjających rozwojowi, to oddziałuje nań w sposób pośredni. Stanowisko to nawiązuje do poglądów m.in. A. Waśniewskiej (2015) oraz A. Karwińskiej (2006). Wyniki modelowania dowiodły, że dodatnie saldo migracji i wyższa gęstość zaludnienia są czynnikami oddziałującymi pozytywnie na poziom rozwoju finansowego JST, który pozostaje w dodatnim związku z dynamiką przedsiębiorczości (Iyigun & Owen, 1998; Unger et al., 2011; Xavier et al., 2012). Dodatkowo wyższy poziom kapitału społecznego nie przekłada się wprost na realizację polityk finansowych JST zorientowanych na rozwój, niemniej (podobnie jak napływ na teren gminy nowych mieszkańców) stanowi katalizator rozwoju gospodarczego (Putnam et al., 1995).

Oszacowanie opracowanych modeli wykazało, że realizacja prorozwojowych polityk budżetowych towarzyszyła gminom o niższym bezrobociu (por. Niedzielski & Domańska, 2005) oraz wyższej aktywności gospodarczej (por. Dworakowska, 2015). Estymacje dowiodły, że JST charakteryzujące się wyższą liczbą podmiotów gospodarczych prowadziły znacznie częściej prorozwojowe polityki budżetowe niż gminy o niższym poziomie przedsiębiorczości. Uzyskany wynik jest interesujący. Alternatywne miary rozwoju gospodarczego tj. udział pracujących w ludności gminy w wieku produkcyjnym oraz stosunek liczby pracujących na 1000 mieszkańców gminy nie potwierdziły dodatniego związku z prowadzeniem przez JST polityk budżetowych sprzyjających rozwojowi. Rezultaty estymacji prowadzą więc do wniosku, że wyższy poziom przedsiębiorczości sprzyja realizacji gminnych polityk budżetowych stymulujących rozwój układów lokalnych, natomiast wyższy poziom ogólnego rozwoju gospodarczego nie jest tożsamy z prowadzeniem przez JST tego rodzaju polityk (por. Kopyściański & Rólczyński, 2013). Sformułowane wnioski poddano weryfikacji za pośrednictwem zmiennej w postaci skali opisującej potencjał gospodarczy gmin. Oszacowanie modelu wykazało, że gminy odznaczające się wysokim poziomem potencjału gospodarczego cechuje mniejsze ukierunkowanie polityk budżetowych na wydatki sprzyjające rozwojowi lokalnemu (por. Flieger, 2009). Tym samym niski potencjał rozwoju gospodarczego stymuluje samorządy do prowadzenia polityk budżetowych ukierunkowanych na rozwój za sprawą pobudzania przedsiębiorczości. Równocześnie wysoki poziom rozwoju gospodarczego powoduje, że prym zaczyna wieść ukierunkowanie polityk budżetowych na realizację zadań bieżących, w większym stopniu utrzymujących wypracowany poziom rozwoju, aniżeli stymulujących jego wzrost.

Trzecie pytanie badawcze miało na celu wyjaśnienie, czy samorządowe polityki rozwoju lokalnego odznaczają się większą skutecznością w pobudzaniu rozwoju gospodarczego, czy też rozwoju finansowego JST. Podobnie jak w przypadku poprzednich szerokich pytań badawczych, tak również tutaj dla uzyskania odpowiedzi konieczne było sformułowanie szeregu hipotez szczegółowych i poddanie ich testowaniu. Zamieszczona na kolejnej stronie tabela stanowi zbiorcze zestawienie hipotez i wyników ich testowania.

Tabela 6. Hipotezy dotyczące trzeciego pytania badawczego oraz ich weryfikacja

Treść hipotezy	Weryfikacja hipotezy
Hipotezę oraz jej weryfikację zawiera podrozdział 6.2.1.	
(HS) Aktywność JST ukierunkowana na pozyskanie środków UE nie przekłada się na rozwój finansowy w ujęciu intensywnym.	Przeprowadzone badanie potwierdziło postawioną hipotezę . Wykonane analizy dowiodły odwrotnej zależności pomiędzy pozyskaniem środków UE a dynamiką dochodów własnych na mieszkańca w gminie. Brak jest zatem przełożenia aktywności gmin ukierunkowanej na pozyskanie środków unijnych na rozwój finansowy JST rozpatrywany w ujęciu intensywnym.
Hipotezę oraz jej weryfikację zawiera podrozdział 6.2.2.	
(HS) Obecność na terenie gminy SSE wpływa pozytywnie na dynamikę jej dochodów własnych ogółem (miarę rozwoju ekstensywnego).	Przeprowadzone badanie potwierdziło hipotezę . Uzyskany wynik potwierdza pozytywną rolę SSE w kształtowaniu dochodów gmin. Wykonane badania dowiodły, że pozytywne efekty SSE dla dynamiki dochodów własnych ogółem są rozciągnięte w czasie, a o korzyściach dla JST w postaci wyższych dochodów nie można mówić w perspektywie jednego roku budżetowego. Są one identyfikowane w dłuższym horyzoncie czasowym.
Hipotezę oraz jej weryfikację zawiera podrozdział 6.2.3.	
(HS) Istnieje negatywny związek pomiędzy lokalizacją gmin na terenie byłych zaborów austriackiego i rosyjskiego a dynamiką pracujących.	Badanie potwierdziło hipotezę w odniesieniu do gmin z terenu byłego zaboru austriackiego. Natomiast w przypadku gmin położonych w granicach byłego zaboru rosyjskiego badana zależność była także ujemna, aczkolwiek nieistotna statystycznie . Zaszłości historyczne danego terenu rzutują zatem na jego obecną sytuację w wymiarze gospodarczym. Aktywność gospodarcza w różnych regionach Polski jest wynikiem historycznych sukcesów będących efektem samozatrudnienia, a także rozwoju przemysłu, w szczególności jego gałęzi określanych jako wiedzointensywne.
Hipotezy oraz ich weryfikację zawiera podrozdział 6.2.4.	
(HS) W gminach o dużym nasyceniu osobami prowadzącymi działalność gospodarczą dynamika tworzenia nowych podmiotów jest wyższa.	Hipoteza została zweryfikowana pozytywnie . Liczba osób fizycznych prowadzących działalność w gminie jest czynnikiem, który wpływa w sposób istotny statystycznie i silnie pozytywny na dynamikę przedsiębiorczości. W gminach o wyższym potencjale przedsiębiorczości dynamika tworzenia nowych podmiotów jest wyższa. Indywidualna działalność gospodarcza może być traktowana jako pierwszy stopień w kierunku rejestracji podmiotów gospodarczych o bardziej złożonych formach organizacyjnych.
(HS) Napływ środków UE na teren gminy wywiera pozytywny wpływ na dynamikę aktywności gospodarczej.	Hipoteza została potwierdzona w modelu uwzględniającym wszystkie podane badaniu lata. Pozytywny związek środków UE z aktywnością gospodarczą jest wynikiem programów finansujących zakładanie działalności, tworzenie miejsc pracy, wdrażanie innowacji, certyfikację produktów oraz usług, etc. Spektrum dostępnych w tym zakresie form wsparcia przekłada się na dynamikę nowozakładanych podmiotów.
(HS) Specjalne strefy ekonomiczne oddziałują pozytywnie na dynamikę nowych rejestracji.	Hipoteza została potwierdzona przez model dla jednego roku, a odrzucona w odniesieniu do modelu uwzględniającego wiele okresów. Pozytywne efekty dla przedsiębiorczości wynikające z funkcjonowania SSE są skoncentrowane w czasie. Negatywny wpływ SSE na przedsiębiorczość w modelu dla całego badanego okresu może stanowić wypadkową efektów indywidualnych w odniesieniu do małych podmiotów gospodarczych przy jednoczesnym braku wystarczających efektów po stronie zatrudnienia.
(HS) Realizacja przez gminy celów w polityce rozwoju ukierunkowanych wewnętrznie wpływa pozytywnie na dynamikę noworejestrowanych podmiotów gospodarczych.	Hipoteza została potwierdzona . Gminy realizujące twarde strategie rozwoju ukierunkowane wewnętrznie zorientowane na modernizację i rozbudowę odznaczają się wyższą dynamiką przedsiębiorczości. Cele w polityce rozwoju gmin oparte na koncepcji modernizacji i rozbudowy zasobów endogenicznych odgrywają kluczową rolę w procesach wspierania aktywności gospodarczej.

Źródło: Opracowanie własne.

Weryfikacja przedstawionych hipotez wykazała, że wiązka instrumentów wsparcia, która w sposób istotny statystycznie wyjaśniała wpływ polityki gmin na rozwój lokalny była znacznie węższa w przypadku rozwoju w wymiarze finansowym, aniżeli gospodarczym. Badania dowiodły, że implementowanie przez gminy instrumentów wsparcia silniej oddziałuje na aspekt gospodarczy aniżeli finansowy rozwoju lokalnego. Gminy cechuje zatem większy potencjał stymulacyjnego oddziaływania na rozwój gospodarczy (por. Marks-Bielska, 2014). Fakt ten jest szczególnie istotny, ponieważ skuteczne pobudzanie rozwoju gospodarczego współdecyduje o możliwościach oddziaływania na poziom sytuacji finansowej JST (Sobczyk, 2010; Józwiakowski, 2016). Wykształceniu ulega mechanizm, w którym polityki gmin stymulujące rozwój gospodarczy, kształtują potencjał finansowy. Równocześnie stopień w jakim JST mogą oddziaływać na kondycję finansową nie jest wyłącznie funkcją prowadzonych przez nie polityk. Potencjał ten kreują m.in. ramy systemu finansów JST ustanowione przez prawodawstwo. Z uwagi na relatywnie niewielką przestrzeń dla stymulacyjnego oddziaływania gmin na rozwój w ujęciu finansowym, istotnego znaczenia nabiera każda z inicjatyw JST, która wykorzystując potencjał pobudzania rozwoju gospodarczego, pośrednio stymuluje finanse lokalne. Pogląd ten wpisuje się w stanowiska takich autorów jak M. Stanny & W. Strzelczyk (2015), T.J. Bartik (2002), czy A. Peters & P. Fisher (2004). Poprawnie zbudowany mechanizm ma bowiem szansę zaowocować sprzężeniem zwrotnym. Potwierdzają to wyniki estymacji wskazujące, że w gminach o wyższym poziomie rozwoju finansowego powstaje więcej nowych podmiotów gospodarczych, w szczególności tych odznaczających się bardziej złożonymi formami organizacyjno-prawnymi.

Analiza materiału empirycznego dowiodła, że pozytywny związek polityki budżetowej z rozwojem lokalnym nie odnosi się w jednakowym stopniu do każdej z miar rozwoju gospodarczego. Jej stymulacyjne oddziaływanie identyfikowane jest w odniesieniu do dynamiki przedsiębiorczości, ale już nie w odniesieniu do ogólnego rozwoju gospodarczego gminy. Gminne polityki budżetowe nie tylko nie stanowią najważniejszego narzędzia służącego stymulowaniu rozwoju lokalnego (por. Monlar et al., 1997; Bates, 1995), lecz zawężają sferę stymulacyjnego oddziaływania do tworzenia nowych podmiotów gospodarczych. Odznaczają się one zatem relatywnie wąską skutecznością w zakresie oddziaływania na rozwój układów lokalnych (Aidis et al., 2012). Ponadto, przeprowadzone estymacje wykazały, że realizacja dwóch celów w politykach rozwoju lokalnego (tj. C1 oraz C2) koresponduje z wyższą dynamiką przedsiębiorczości, nie wpływając w ten sam sposób na dynamikę pracujących opisującą ogólny rozwój gospodarczy JST. Znaczenie lokalnych rozwiązań opartych na twardych strategiach rozwoju we wspieraniu przedsiębiorczości potwierdzają wprost C. McFarland & J.K. McConnell (2013) oraz G. Muske & M. Woods (2010), a do zbliżonych wniosków dochodzi również T. Gabe (2003).

Do interesujących ustaleń doprowadziła także analiza struktury aktywności gospodarczej wspieranej przez realizację celów C1 oraz C2 w politykach rozwojowych gmin. Badania wykazały, że każdy z nich odznaczał się odmienną skutecznością w stymulowaniu różnych form aktywności gospodarczej. Realizacja C1 korespondowała z wyższą dynamiką osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (por. Ławińska, 2009; Gaygisiz & Köksal, 2003), podczas gdy realizacja C2 oddziaływała pozytywnie na powstawanie bardziej złożonych form aktywności gospodarczej (por. Helmsing, 2001). Spostrzeżenie to jest bardzo istotne, ponieważ estymacja kolejnego modelu dowiodła, że dynamika osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą ma charakter substytucyjny względem dynamiki noworejestrowanych podmiotów gospodarczych. Tym samym wzmocnienie rozwoju gospodarczego gmin (obok wskazanych wyżej czynników) następuje przez pozytywne zmiany w dynamice osób prowadzących w gminie działalność gospodarczą (Sorensen & Audia, 2000). Nie bez znaczenia dla ustalenia odpowiedzi na trzecie pytanie badawcze pozostaje fakt, iż liczba pracujących ogółem w gminie a także liczba osób prowadzących działalność gospodarczą oddziałują pozytywnie na dynamikę rejestracji nowych podmiotów gospodarczych, stanowiąc swego rodzaju zasób dla przedsiębiorczości (por.

m.in. Fritsch & Falck, 2003; Keeble, 1997). Zebrane informacje pozwoliły na sformułowanie konkluzji zgodnie z którą polityki rozwoju lokalnego odznaczają się w większą skutecznością w pobudzaniu rozwoju gospodarczego, aniżeli finansowego JST. Równocześnie rozwój gospodarczy gmin pozostaje w ścisłym związku z rozwojem finansowym.

Czwarte pytanie badawcze zakładało ustalenie czy pobudzanie rozwoju lokalnego w wymiarach finansowym i gospodarczym wymaga stosowania przez gminy odmiennych instrumentów wsparcia. Z tak sformułowaniem zagadnieniem wiązały się kolejne pytania, a mianowicie czy rozwój finansowy w ujęciu intensywnym wymaga stosowania innych instrumentów wsparcia niż rozwój ekspensywny, a ogólny rozwój gospodarczy powinien być wspierany innymi instrumentami niż rozwój przedsiębiorczości. W celu udzielenia odpowiedzi na tak sformułowane pytanie badawcze testowaniu poddano kolejny zestaw hipotez szczegółowych. Ich wykaz wraz z rezultatami weryfikacji zawarto w poniższej tabeli.

Tabela 7. Hipotezy dotyczące czwartego pytania badawczego oraz ich weryfikacja

Treść hipotezy	Weryfikacja hipotezy
Hipotezy oraz ich weryfikację zawiera podrozdział 6.3.1	
(HS) Wysokość stawek podatkowych silniej oddziałuje na złożone formy organizacyjno-prawne działalności gospodarczej a w mniejszym stopniu na prostsze formy aktywności gospodarczej.	Przeprowadzone badania potwierdziły postawioną hipotezę . Uzyskane rezultaty dowiodły statystycznie istotnej, negatywnej zależności pomiędzy poziomem obciążeń fiskalnych a dynamiką złożonych form przedsiębiorczości. W przypadku dynamiki prostych form aktywności gospodarczej uzyskany wynik był również negatywny, ale nieistotny statystycznie.
(HS) Wykorzystywanie planowania przestrzennego jako instrumentu stymulowania przedsiębiorczości oddziałuje pozytywnie na dynamikę nowych rejestracji w przypadku podmiotów o bardziej złożonej formie organizacyjno-prawnej.	Badania zweryfikowały negatywnie postawioną hipotezę . W efekcie nie można traktować wyższego procentowego udziału powierzchni objętej planem zagospodarowania przestrzennego jako synonimu braku barier dla inicjowania działalności gospodarczej. Dla wyjaśniania dynamiki nowych rejestracji równie istotna (o ile nie ważniejsza) jest jakość tworzonych dokumentów planistycznych, ich spójność z opracowaniami strategicznymi JST, a także związek z dynamiką procesów społeczno-gospodarczych.
(HS) W przypadku prostszych form działalności gospodarczej większe znaczenie odgrywa realizacja twardych strategii rozwoju ukierunkowanych wewnętrznie, a w przypadku podmiotów o bardziej złożonej formie organizacyjnej prowadzenie miękkich polityk rozwoju ukierunkowanych na edukację.	Hipoteza została zweryfikowana w sposób pozytywny . Wyniki estymacji dowiodły, że wybór celu w polityce rozwojowej powinien pozostawać w ścisłym związku z orientacją na formę przedsiębiorczości, którą zamierzają stymulować władze lokalne. Realizując twarde strategie rozwoju ukierunkowane wewnętrznie JST będą stymulowały dynamikę działalności gospodarczej osób fizycznych (proste formy przedsiębiorczości). Z kolei prowadzenie miękkich strategii rozwoju w znacznie większym stopniu wspierać będzie bardziej złożone formy aktywności gospodarczej.
(HS) Realizacja polityki budżetowej nr 3 (PB3) wpływa negatywnie na dynamikę aktywności gospodarczej w odniesieniu do bardziej złożonych form przedsiębiorczości, a pozytywnie na rozwój prostej aktywności gospodarczej.	Hipoteza została potwierdzona w części odnoszącej się do złożonych form przedsiębiorczości, a odrzucona w części nawiązującej do wpływu PB3 na aktywność gospodarczą osób fizycznych. Wykonany test poestymacyjny dowiódł, że wydatki na infrastrukturę społeczną oddziałują analogicznie na obie formy wejścia w aktywność gospodarczą. Wydatki na mieszkalnictwo, zdrowie i kulturę fizyczną z perspektywy badanych zmiennych wynikowych uznać należy za niesprzyjające rozwojowi.
(HS) Lokalizacja gminy na terenie ziem odzyskanych wpływa pozytywnie na dynamikę noworejestrowanych podmiotów gospodarczych niezależnie od sposobu (formy) wejścia w biznes.	Przeprowadzone badanie potwierdziło hipotezę w części odnoszącej się do złożonych form przedsiębiorczości . Badana zależność w przypadku prostych form przedsiębiorczości była pozytywna, aczkolwiek nieistotna statystycznie. Przeprowadzony test po oszacowaniu modelu dowiódł, że badana zmienna oddziaływała w odmienny sposób na obie formy przedsiębiorczości. Położenie gminy na terenie ziem odzyskanych silniej stymulacyjnie oddziałuje na dynamikę powstawania bardziej złożonych form aktywności gospodarczej. Historyczna pamięć przedsiębiorczości badanych terenów wpływa na ścieżkę rozwoju aktywności gospodarczej i wiąże się z wyborem bardziej ambitnych form wejścia w biznes.

Hipotezy oraz ich weryfikację zawiera podrozdział 6.3.2.	
(HS) Dynamika osób prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności ma charakter substytucyjny względem dynamiki nowotworzonych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym, ale wzmocnienie ogólnej dynamiki gospodarczej następuje przez dynamikę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności.	Hipoteza została zweryfikowana pozytywnie. Dynamika osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą odznaczała się innym wpływem na obie zmienne wyjaśniane (tj. dynamikę przedsiębiorczości i ogólną dynamikę gospodarczą). Ujemny związek z dynamiką nowych rejestracji może stanowić dowód na występowanie efektu konwergencji. Równocześnie zatrudnienie tworzą zarówno nowozarejestrowane podmioty jak i osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Zatem o ile dynamika osób prowadzących działalność jest negatywnie skorelowana z nowymi rejestracjami to równolegle jest ona pozytywnie zestawiona z dynamiką pracujących ogółem.
(HS) Realizacja polityki budżetowej nr 1 (PB1) podobnie jak realizacja polityki budżetowej nr 2 (PB2) wpływa negatywnie na dynamikę noworejestrowanych podmiotów gospodarczych.	Hipoteza została odrzucona w części dotyczącej wydatków bieżących oraz wydatków na administrację publiczną (PB1), równocześnie hipoteza została potwierdzona w odniesieniu do wydatków na pomoc społeczną (PB2). Ukierunkowanie wydatków na administrację publiczną wiąże się z budowaniem potencjału korpusu urzędniczego, co wpływa pozytywnie na lokalne procesy rozwojowe. Ujemny związek wydatków na pomoc społeczną z nowymi rejestracjami wiąże się z transferami socjalnymi kierowanymi do mieszkańców osłabiającymi aktywność ekonomiczną, a także niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturą przedsiębiorczości wynikającą z prosocjalnych, a nie prorozwojowych kierunków w polityce wydatkowej JST.
(HS) Polityka budżetowa nr 5 (PB5) zorientowana na transport i łączność wpływa pozytywnie na ogólną dynamikę gospodarczą.	Hipoteza została odrzucona. Realizacja PB5 wpływa negatywnie na dynamikę pracujących i nie oddziałuje w sposób istotny statystycznie na dynamikę przedsiębiorczości. Powodem może być relatywnie długi okres potrzebny do wybudowania infrastruktury i czerpania korzyści z jej obecności na danym terenie. W krótkim okresie PB5 nie przekłada się na dynamikę pracujących. Równocześnie wydatkowanie na ten cel środków uniemożliwia finansowanie alternatywnych działań, których efekty są identyfikowane w krótkim okresie. Nie bez znaczenia dla interpretacji omawianej zależności pozostaje rozdźwięk pomiędzy rozwojem (także infrastrukturalnym) poszczególnych regionów kraju i niejednakowe tempo jego niwelowania.
(HS) Położenie gmin na terenach byłego zaboru austriackiego oraz byłego zaboru rosyjskiego wpływa ujemnie na ogólną dynamikę gospodarczą.	Hipoteza została zweryfikowana pozytywnie w odniesieniu do terenów byłego zaboru austriackiego. W drugim przypadku wynik był również ujemny, ale nieistotny statystycznie. Uzyskane rozbieżności potwierdził test poestymacyjny, który wykazał, że oba zabory oddziaływały odmiennie na przedsiębiorczość i ogólną dynamikę gospodarczą. Wyższej przedsiębiorczości (w przypadku obu zaborów) nie towarzyszyły pozytywne zmiany w dynamice ogólnego rozwoju gospodarczego. Tym samym JST znajdujące się na ww. terenach, charakteryzujące się historycznie niższym tempem procesów rozwojowych również dzisiaj cechują się niższą ogólną dynamiką gospodarczą.
Hipotezy oraz ich weryfikację zawiera podrozdział 6.3.3.	
(HS) Napływ na teren gminy nowych mieszkańców stanowi impuls rozwojowy zarówno w aspekcie finansowym jak i gospodarczym.	Badania potwierdziły postawioną hipotezę . Dodatnie saldo migracji wpływa pozytywnie na dynamikę dochodów własnych per capita oraz dynamikę pracujących w gminie. Napływające na teren gminy osoby stanowią z jednej strony zasób kadrowy dla działających przedsiębiorstw, z drugiej inicjując własną działalność zgłaszają zapotrzebowanie na pracowników, wtórnie stymulując lokalną gospodarkę. Dodatnie saldo migracji oddziałuje pozytywnie na lokalny budżet zarówno bezpośrednio (przez daniny publicznoprawne) jak również pośrednio (napływający mieszkańcy kreują popyt wewnętrzny).
(HS) Lokalizacja gminy na terenie byłego zaboru pruskiego wpływa pozytywnie na ogólną dynamikę gospodarczą w gminie.	Hipoteza została zweryfikowana pozytywnie. Uzyskany rezultat wskazuje na związek pomiędzy uwarunkowaniami historycznymi a bieżącym poziomem rozwoju społeczno-ekonomicznego gmin. Wyniki oszacowania modelu wyjaśniają tym samym obecną dyspersję rozwojową w przekroju regionów Polski uwarunkowaniami i zasłościami historycznymi.

Hipotezę oraz jej weryfikację zawiera podrozdział 6.3.4.	
(HS) Liczba pracujących ogółem w gminie, a także liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1000 ludności wpływa pozytywnie na dynamikę rejestracji nowych podmiotów gospodarczych.	Hipoteza została potwierdzona. Pozytywna weryfikacja hipotezy oznacza, że w obu przypadkach można mówić o efekcie bazy dla aktywności gospodarczej. Oddziaływanie na rozwój gospodarczy w odniesieniu do obu zmiennych wyjaśnianych przebiega w nieco odmienny sposób. Ma ono charakter ewolucyjny w przypadku jednoosobowych działalności gospodarczych oraz dynamiczny u osób zatrudnionych w dużych przedsiębiorstwach.
Hipotezę oraz jej weryfikację zawiera podrozdział 6.4.1.	
(HS) Osoby fizyczne prowadzące na terenie gminy działalność gospodarczą stanowią czynnik wpływający pozytywnie na dynamikę przedsiębiorczości.	Hipoteza została potwierdzona. Nasycenie JST podmiotami o prostej formie organizacyjnej stanowi stymulantę dla bardziej ambitnych form przedsiębiorczości. Równocześnie skonstruowany model zwraca uwagę na efekt konwergencji w zakresie nowych rejestracji. Gminy o dużym nasyceniu nowymi podmiotami gospodarczymi, odznaczają się niższą dynamiką nowych rejestracji, aniżeli gminy o niższej aktywności gospodarczej.
Hipotezę oraz jej weryfikację zawiera podrozdział 6.4.2.	
(HS) Status gmin miejskich wpływa dodatnio na dynamikę pracujących.	Hipoteza została odrzucona. Skonstruowany model wykazał ujemny znak badanej zależności. O ile modele z instrumentalizacją dowiodły pozytywnego związku pomiędzy statusem gmin miejskich a dynamiką przedsiębiorczości, to w modelach, w których zmienną wyjaśnianą była dynamika pracujących ów związek okazał się być ujemny. Otrzymany wynik uzasadnia analizowanie w sposób rozłączny obu miar rozwoju gospodarczego. W rezultacie odmiennie powinny być także stosowane przez gminy instrumenty stymulowania rozwoju lokalnego w każdym ze wskazanych wymiarów.
Hipotezy oraz ich weryfikację zawiera podrozdział 6.4.3.	
(HS) Istnieje pozytywny związek pomiędzy aktywnością gmin w zakresie pozyskiwania inwestorów i środków ze źródeł zewnętrznych a intensywnym rozwojem finansowym JST.	Hipoteza została odrzucona. Badania nie tylko nie potwierdziły hipotezy, lecz wskazały na ujemny związek pomiędzy pozyskiwaniem inwestorów i środków ze źródeł zewnętrznych, a rozwojem finansowym gmin. Uzyskany wynik oznacza, że system dochodów JST nie zapewnia gminom bezpośrednich korzyści z obecności podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego. Co więcej, wpływ tego kapitału na zamożność JST nie jest w Polsce jednorodny. Jest on silniej zauważalny w pobliżu zachodniej granicy państwa i ma niewielki wpływ na poziom dochodów własnych najbardziej zamożnych gmin dawnej Galicji i Kongresówki.
(HS) Wyższym obciążeniem podatkowym JST towarzyszy wyższa dynamika dochodów własnych na mieszkańca w gminie.	Hipoteza została potwierdzona. Dynamika rozwoju finansowego pozostawała w dodatnim związku z wysokością podatków. Pozytywnie na rozwój finansowy JST wpływała także liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy. O ile jednak w przypadku oddziaływania obu zmiennych wyjaśniających na dynamikę rozwoju finansowego obserwujemy ten sam znak, o tyle w przypadku estymacji wpływu na dynamikę rozwoju gospodarczego, każda z nich odznacza się innym znakiem. Poziom obciążenia fiskalnych był skorelowany ujemnie z dynamiką przedsiębiorczości, podczas gdy liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą pełniła rolę stymulanty dla ogólnego rozwoju gospodarczego.
(HS) Wydzielenie terenów inwestycyjnych w gminie wpływa pozytywnie na dynamikę intensywnego rozwoju finansowego.	Hipoteza została odrzucona. Opracowany model dowiódł ujemnego wpływu badanej zmiennej na dynamikę rozwoju lokalnego w aspekcie finansowym. Rezultat testowania hipotezy jest szczególnie istotny, gdyż wyniki alternatywnego modelu, w którym rolę zmiennej wyjaśnianej pełniła dynamika nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych wykazały pozytywny wpływ wydzielenia terenów inwestycyjnych na dynamikę przedsiębiorczości. Oznacza to, iż instrument ten oddziałuje w odmienny sposób na rozwój gospodarczy oraz rozwój finansowy gmin.

Źródło: Opracowanie własne.

Rozstrzygnięcie czwartego problemu badawczego wymagało nałożenia na siebie wyników estymacji modeli opisujących rozwój lokalny we wszystkich konfiguracjach zmiennych wyjaśnianych, obejmujących kolejno: dynamikę dochodów własnych ogółem, dynamikę dochodów własnych na mieszkańca, dynamikę rejestracji nowych podmiotów gospodarczych oraz dynamikę pracujących ogółem. Wyniki oszacowania skonstruowanych modeli dowiodły, że instrumenty wpływające w sposób pozytywny na rozwój finansowy, nie pokrywały się z instrumentami skutecznie oddziałującymi na rozwój gospodarczy. Literatura uzasadnia łączenie uzyskanych rezultatów z obranymi przez samorzządy kierunkami w polityce rozwoju lokalnego: finansowego (Pagano & Bowman, 1997; Schneider, 1989; Jones & Bachelor, 1993) lub gospodarczego (Blair et al., 1984; Riposa & Anranowich, 1988), którym powinny zostać podporządkowywane odpowiednie dla ich realizacji instrumenty. Równocześnie liczebność instrumentów, które w sposób istotny statystycznie wpływały na rozwój gospodarczy przewyższała skalę instrumentów JST wyjaśniających rozwój finansowy. Uzyskany wynik może sugerować wtórne stymulowanie rozwoju finansowego przez rozwój gospodarczy z wykorzystaniem instrumentów finansowych i pozafinansowych (Flieger, 2009). Analiza kolejnych modeli traktujących w sposób rozłączny obie miary rozwoju finansowego dowiodła, że szersza grupa instrumentów wpływała pozytywnie na dynamikę rozwoju finansowego w ujęciu intensywnym, aniżeli ekstensywnym. Obie miary rozwoju były stymulowane w odmienny sposób przez dostępne JST instrumenty wsparcia. Do podobnych wniosków doprowadziła rozłączna analiza obu miar opisujących rozwój gospodarczy (tj. dynamiki przedsiębiorczości oraz dynamiki pracujących), nawiązując w ten sposób do rezultatów badań nad związkami pomiędzy aktywnością gospodarczą, a dynamiką pracujących autorstwa Z.J. Acs (2006), Z.J. Acs & D.B. Audretsch (1988), A.R.M. Wennekers & A.R. Thurik, (1999), W. Baumol, (2002), A. Van Stel & K. Suddle (2008) i innych. Porównanie wyników oszacowania modeli wyjaśniających rozwój lokalny dowiodło, że zakres instrumentów oddziaływania gmin na dynamikę przedsiębiorczości jest większy niż w przypadku zmiennych wpływających na ogólny rozwój gospodarczy, a przy tym ulega wzmocnieniu za sprawą dwóch polityk budżetowych (PB1 oraz PB5), których wpływu na rozwój lokalny nie odnotowano w modelach, w których zmienną wyjaśnianą była dynamika pracujących. Wynik ten nawiązuje do ustaleń M. Fritscha (2008), według których przedsiębiorczość pełni rolę stymulanty dla ogólnego rozwoju gospodarczego oraz stanowisk T. Skica (2011) oraz T. Skica & T. Wołowiec (2011) wskazujących na rolę potencjału administracji samorządowej (opisywanego przez zasób wiedzy i kompetencji merytorycznych) w kreowaniu działań skutecznie wspierających przedsiębiorczość.

Najszerzym zakresem pozytywnego oddziaływania na rozwój lokalny cechowały się instrumenty ekonomiczne (por. McFarland & McConnell, 2013). Najskuteczniejszym stymulatorem rozwoju okazały się być SSE, które za wyjątkiem dynamiki noworejestrowanych podmiotów gospodarczych wpływały pozytywnie na wszystkie pozostałe miary rozwoju lokalnego tak w wymiarze finansowym jak i gospodarczym (Guagliano & RIELA, 2005). Następnymi pod względem skuteczności oddziaływania instrumentami były partycypacja sektora prywatnego w działalności inwestycyjnej gmin (instrument ekonomiczny), polityka informowania o wsparciu finansowym aktywności gospodarczej (instrument informacyjno-promocyjny), a także pokrycie gminy planem zagospodarowania przestrzennego (instrument administracyjno-prawny). Instrumenty te różniła specyfika ich oddziaływania na rozwój lokalny (por. Flieger, 2009; Chomiak-Orsa & Flieger, 2018). O ile dwa pierwsze wywierały pozytywny wpływ na zmienne wyjaśniane wyrażające rozwój lokalny w wymiarach finansowym i gospodarczym, o tyle polityka planowania przestrzennego zaznaczała się pozytywnym wpływem na dynamikę rozwoju lokalnego jedynie w aspekcie finansowym. Pozostałe cztery instrumenty, które wykazywały istotny statystycznie i pozytywny związek z dynamiką procesów rozwojowych wpływały stymulacyjnie jedynie na rozwój gospodarczy. Tworzyły je: wydzielenie terenów inwestycyjnych (instrument administracyjno-prawny), otoczenie gospodarcze (instrument informacyjno-promocyjny), pozyskiwanie inwestorów i środków ze

źródeł zewnętrznych (instrument ekonomiczny), i wsparcie pozafinansowe dla organizacji rządowych (instrument instytucjonalno-organizacyjny).

Analizy dotyczące wspierania rozwoju w wymiarze finansowym wykazały, że jedynie dwa instrumenty oddziaływały stymulacyjnie na rozwój finansowy zarówno w ujęciu intensywnym jak i ekstensywnym. Były to pokrycie gminy planem zagospodarowania przestrzennego, a także lokalizacja gminy na terenie SSE (Pastusiak, 2011 i 2013; Pastusiak & Jasiniak, 2015). Pozostałe dwa instrumenty (tj. polityka informowania o wsparciu finansowym aktywności gospodarczej a także partycypacja sektora prywatnego w działalności inwestycyjnej gminy), które wspierały rozwój finansowy gmin odnosiły się jedynie do rozwoju intensywnego i pozostawały neutralne względem rozwoju ekstensywnego.

Badanie skuteczności oddziaływania gminnych instrumentów wsparcia na rozwój gospodarczy dostarczyło jeszcze ciekawszych wyników. Estymacje wykazały, że stymulowanie ogólnej dynamiki gospodarczej wymaga stosowania odmiennych instrumentów niż wspieranie przedsiębiorczości. Wynik ten nawiązuje do obecnych w literaturze poglądów zwracających uwagę na potrzebę różnicowania polityk wsparcia i wpisanych w nie instrumentów (Kogut-Jaworska, 2009; Sierak, 2016; Sztando, 2017). Instrumenty skutecznie wspierające dynamikę pracujących w gminie tj. otoczenie gospodarcze, SSE oraz wsparcie pozafinansowe dla organizacji pozarządowych - nie oddziaływały na pobudzanie dynamiki rejestracji nowych podmiotów gospodarczych. Równoległe instrumenty, które skutecznie wspierały dynamikę przedsiębiorczości tj. wydzielenie terenów inwestycyjnych, polityka informowania o wsparciu finansowym aktywności gospodarczej, partycypacja sektora prywatnego w działalności inwestycyjnej gminy, a także pozyskiwanie inwestorów i środków ze źródeł zewnętrznych pozostawały neutralne dla pobudzania dynamiki pracujących w gminie (por. Gospodarowicz et al., 2007).

Wyniki przeprowadzonych estymacji prowadzą do wniosku, że oddziaływanie na rozwój gospodarczy i rozwój finansowy, wymaga odmiennego kształtowania polityk JST nie tylko w odniesieniu do każdego z tych wymiarów z osobna, lecz także rozłącznie względem każdego z aspektów rozwoju lokalnego tak w ujęciu finansowym jak i gospodarczym. Skuteczność oddziaływania formułowanych przez gminy polityk wsparcia rozwoju warunkowana jest zatem poprawną diagnozą i opisaniem ich celów rozwojowych (Bartik, 2004). Konieczność różnicowania form wsparcia nie odnosi się przy tym wyłącznie do podziału na rozwój finansowy i gospodarczy gmin. Badania dowiodły, że cechy różnicujące poszczególne cele rozwoju (szczególnie w ujęciu gospodarczym), są na tyle istotne, że próby unifikowania katalogu instrumentów służących ich wspieraniu nawet w obrębie pojedynczego wymiaru rozwoju (finansowego lub gospodarczego), będą nieskuteczne. Wnioski te są kluczowe dla budowy skutecznych polityk gminnych, tzn. takich, w których wytyczone cele zostają wsparte odpowiednimi dla nich instrumentami oraz obudowane prorozwojową polityką wydatkową.

Piąte pytanie badawcze przyjęło za cel wyjaśnienie, w jaki sposób w ramach konstruowanych przez gminy polityk powinny być łączone ze sobą cele rozwoju, polityki budżetowe oraz instrumenty wsparcia, aby skutecznie wpływać na rozwój lokalny identyfikowany w wymiarach finansowym i gospodarczym.

Rozwój finansowy w ujęciu ekstensywnym wyjaśniany był za pośrednictwem dynamiki dochodów własnych gmin ogółem. Przeprowadzone estymacje wykazały, że dla skutecznego stymulowania rozwoju lokalnego we wskazanym obszarze kluczową rolę odgrywa wykorzystywanie dwóch instrumentów wsparcia pozostających w dyspozycji gmin. Pierwszym z nich jest polityka planistyczna (Sztando, 2003), a drugim objęcie terenu JST działalnością SSE (Nowakowska, 2009; Pastusiak, 2013). Żaden z trzech estymowanych celów strategicznych w polityce rozwoju gmin nie wyjaśniał w sposób bezpośredni rozwoju finansowego w ujęciu ekstensywnym. Tym samym z punktu widzenia efektów

prowadzonych polityk samorządowych zdecydowanie najskuteczniejszym stymulatorem ekstensywnego rozwoju finansowego, niezależnie od przyjętych przez gminę celów strategicznych pozostaje stosowanie przez władze lokalne wymienionych wyżej dwóch form wsparcia.

Wyjaśnienie **rozwaju finansowego w ujęciu intensywnym** wymagało ustalenia katalogu rozwiązań, które powinny stosować JST dla stymulowania dynamiki dochodów własnych na mieszkańca. Wyniki modelowania dowiodły, że w grupie tej znajdują się dwa instrumenty zaliczane do ekonomicznych form wsparcia tj. włączenie terenu gminy do SSE oraz partycypacja sektora prywatnego w realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych w gminie. Ustalenia dotyczące drugiego z instrumentów są szczególnie istotne, z uwagi na relatywnie słabą konceptualizację i rozpoznanie w literaturze efektów realizacji projektów rozwojowych uwzględniających finansowanie hybrydowe (Roehrich, 2014). Następnym instrumentem silnie stymulującym intensywny rozwój finansowy gmin była polityka planowania przestrzennego zaliczana do administracyjno-prawnych form wsparcia (por. Fletynowski, 2009; Śleszyński & Sudra, 2016). Ostatnim instrumentem, którego stosownie wzmacniało dynamikę dochodów własnych per capita była polityka informowania o wsparciu finansowym aktywności gospodarczej, należąca do grupy instrumentów promocyjnych (por. Raczyk & Graczyk, 2014). Opracowane modele nie wykazały istotnej statystycznie zależności pomiędzy realizowanymi przez JST celami strategicznymi a rozwojem finansowym w ujęciu intensywnym. W celu zweryfikowania wyników oszacowania poprzednich modeli (jedno i wielorównaniowych) wykorzystano modele z instrumentalizacją. Rolę instrumentów pełniły w nich cele strategiczne w polityce rozwoju gmin. W modelach tych oddziaływanie instrumentu na zmienną wynikową nie odbywało się w sposób bezpośredni, lecz pośrednio poprzez inne zmienne ujęte w modelu. Przeprowadzone estymacje dowiodły, że cel 1 obejmujący twarde strategie rozwoju ukierunkowane wewnętrznie wpływał pozytywnie na dynamikę dochodów własnych per capita, za pośrednictwem instrumentu wsparcia jakim było pokrycie gminy planem zagospodarowania przestrzennego. Ustalenie to wpisuje się w dyskusję na temat finansowych skutków planowania przestrzennego w gminach (por. Gil-Mastalerczyk, 2014; Stanek, 2011), uzasadniających konieczność silniejszego (aniżeli dotychczas) powiązania zagospodarowania przestrzennego z wieloletnim planowaniem finansowym gmin w celu uzyskania pozytywnych efektów budżetowych (Wójtowicz, 2015). Przedstawione ustalenia dowodzą, że stymulowaniu przez gminy rozwoju finansowego w ujęciu intensywnym służą cztery instrumenty pozostające w dyspozycji JST wpisujące się w realizację 1 celu strategicznego w polityce rozwojowej.

Wyniki oszacowania modeli wykazały, że dla wzmocnienia skuteczności oddziaływania polityki gmin na dynamikę intensywnego rozwoju finansowego, JST powinny unikać rozwiązań opartych na komercjalizacji usług wiążących się z działalnością bieżącą. Analiza wyników badań G. Bel & X. Fageda (2007) dowodzi, że czynniki dochodowe, nie stanowią głównego motywu szczególnie w przypadku komercjalizacji pojedynczych usług komunalnych. Ustalenia badawcze dotyczą także problemu efektywności inwestycji infrastrukturalnych. Pomimo, że Ł. Satoła & L. Luty (2016) dowodzą słabego powiązania infrastruktury komunalnej z sytuacją finansową ogółu gmin, to S. Piszczek & M. Biczkowski (2013) wykazują, że problem ten wymaga rozłącznego potraktowania poszczególnych kategorii gmin. Autorzy dowodzą, że gminy o dobrze rozwiniętej infrastrukturze generują wysoką dynamikę dochodów własnych per capita, w przeciwieństwie do gmin o słabym jej poziomie. Oznacza to, że JST odznaczające się dobrym wyposażeniem w infrastrukturę komunalną powinny skoncentrować działalność na efektywnym wykorzystaniu posiadanego potencjału infrastrukturalnego nie zaś wydzielaniu i uzbrajaniu nowych terenów inwestycyjnych. Przeciwnie, gminy wykazujące deficyt w sferze infrastruktury technicznej powinny ukierunkowywać strumienie finansowe na jej budowę warunkującą ich przyszły intensywny rozwój finansowy. Ten punkt widzenia wpisuje się w wykazaną pozytywną zależność pomiędzy realizacją strategii rozwoju ukierunkowanych wewnętrznie a dynamiką dochodów własnych per

capita w gminie. Finalnie, elementem obniżającym skuteczność inicjatyw na rzecz dynamizowania rozwoju finansowego jest prowadzenie przez JST usług konsultacyjno-doradczych. O wiele lepsze rezultaty – w dodatku obciążone mniejszym kosztem – przynosi w tym zakresie współpraca z lokalnymi instytucjami otoczenia biznesu (por. Harasym & Skica, 2017; Dorożyński, 2013).

Miarą **ogólnego rozwoju gospodarczego** w opracowanych modelach była dynamika pracujących ogółem w gminie. Skonstruowane modele jedno i wielorównaniowe wykazały, że dla skutecznego pobudzania ogólnego rozwoju gospodarczego, kluczowe znaczenie mają dwa instrumenty wsparcia. Są nimi lokalizacja gminy na terenie SSE (por. Ciżkowicz et al., 2017; Rydz, 2003) oraz wsparcie pozafinansowe dla organizacji pozarządowych. Katalog form stymulowania rozwoju lokalnego wyjaśniających dynamikę pracujących poszerzył wynik estymacji modelu, w którym instrumentalizacji poddano wszystkie polityki budżetowe JST łącznie. Jego oszacowanie wykazało, że pozytywnie na dynamikę pracujących w gminie wpływa otoczenie gospodarcze należące do informacyjno-promocyjnych form wsparcia rozwoju lokalnego.

Estymacje modelu jednorównaniowego oraz modeli z instrumentalizacją pojedynczych polityk budżetowych JST wykazały, że realizacja celu nr 1 w polityce rozwoju (tj. twardych strategii rozwoju ukierunkowanych wewnątrznie) nie sprzyja dynamice pracujących ogółem. Co więcej żadna z polityk budżetowych uwzględnionych w modelu nie oddziaływała w sposób pozytywny na dynamikę ogólnego rozwoju gospodarczego JST. O ile w przypadku polityki PB1 (administracja publiczna), polityki PB4 (oświata i wychowanie) i polityki PB5 (transport i łączność) można mówić o bezpośrednim negatywnym wpływie na zmienną wynikową, o tyle wpływ ten w przypadku polityki PB2 (pomoc społeczna) oraz polityki PB3 (mieszkalnictwo, zdrowie i kultura fizyczna) miał charakter pośredni. Uzyskane rezultaty estymacji polityk budżetowych o numerach PB1 i PB2 nawiązują do stanowiska o nieproduktywności wydatków JST zaliczanych do ww. kategorii rodzajowych prezentowanego m.in. przez N. Gemmell et al. (2013), I.Y. Chugunov & M.D. Pasichnyi (2018), a także H. Ahmen & S. M. Miller (2000). W zrozumieniu zaobserwowanych prawidłowości pomocna okazała się analiza celów strategicznych gmin. Negatywny wpływ polityki budżetowej PB3 na dynamikę pracujących ogółem wynikał z realizacji przez JST celu nr 3 (tj. twardych strategii ukierunkowanych zewnątrznie). Z kolei negatywny wpływ polityki budżetowej PB2 na dynamikę pracujących był wynikiem realizacji przez JST celu nr 2 (tj. miękkich strategii rozwoju lokalnego). Ostatnim z instrumentów którego stosowanie przez badane gminy wpływało negatywnie na dynamikę ogólnego rozwoju gospodarczego była polityka planowania przestrzennego (por. Śleszyński, 2015).

Rezultaty prac badawczych łączące efekty różnych polityk budżetowych, celów strategicznych oraz instrumentów wsparcia prowadzą do wniosku, że JST wytyczając długookresowe wizje rozwoju gospodarczego zorientowane na wzmacnianie dynamiki pracujących powinny pomijać w strukturze projektowanych rozwiązań zaprezentowany wyżej katalog instrumentów oraz przeprowadzić reorientację kierunków polityk wydatkowych. Wskazany powyżej zestaw zmiennych wyjaśniających obniżał bowiem skuteczność polityk gmin dedykowanych wspieraniu ogólnego rozwoju gospodarczego JST.

Wyjaśnianie lokalnego rozwoju gospodarczego wymagało także poddania analizie czynników wpływających na **rozwój przedsiębiorczości**. Jej miarą w opracowanych modelach była dynamika noworejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym. Wyniki wykonanych oszacowań dowiodły, że gminy dla skutecznego stymulowania rozwoju aktywności gospodarczej powinny prowadzić politykę informowania o wsparciu finansowym dla przedsiębiorczości, wydzielać i przygotowywać tereny inwestycyjne, umożliwić sektorowi prywatnemu partycypację w działalności inwestycyjnej gminy, a także zabiegać o pozyskiwanie inwestorów i inwestycji ze środ-

ków zewnętrznych. Wskazane formy wsparcia pozostawały w statystycznie istotnym i dodatnim związku z dynamiką przedsiębiorczości.

Stymulowaniu aktywności gospodarczej służy także realizacja przez władze lokalne celu nr 1 (tj. twardych strategii rozwoju ukierunkowanych wewnętrznie, obejmujących modernizację i rozbudowę lokalnych zasobów), a także celu nr 2 (tj. miękkich strategii skupiających się na edukacji). Z celami tymi wiążą się wyniki oszacowania kolejnych modeli. Zgodnie z ich treścią cel nr 1 można łączyć z polityką budżetową PB5 obejmującą wydatki na transport i łączność, a cel nr 2 z polityką budżetową PB1 zorientowaną na wydatki bieżące i administrację publiczną, uwzględniające komponent nakładów na podnoszenie kwalifikacji kadr urzędniczych. Powyższe ustalenie nawiązuje do procesów zarządzania wiedzą w JST (por. Skica, 2011) i dowodzi, że potencjał ten w szczególności w perspektywie długookresowej wymaga ustawicznego wzmocnienia i rozbudowywania (Wołowicz & Skica, 2011).

Przeprowadzone badania udowodniły, że dynamika pracujących i przedsiębiorczość mimo, iż opisywać rozwój gospodarczy wymagają indywidualnego podejścia w doborze instrumentów oraz wspierających je polityk. Instrumenty skutecznie wspierające dynamikę nowych rejestracji nie wzmocniają dynamiki pracujących. Do analogicznych wniosków prowadzą badania nad rozwojem gmin w aspekcie finansowym. Uzyskany wynik estymacji łączących politykę budżetową PB1 z celem rozwoju nr 2 w działaniach stymulujących rozwój przedsiębiorczości rozpatrywać zatem należy w aspekcie tworzenia endogennej potencjału kapitału ludzkiego niezbędnego dla projektowania skutecznych polityk wsparcia rozwoju lokalnego (por. Tutaj, 2018).

Niezależnie względem powyższych ustaleń, opracowane modele opisujące dynamikę aktywności gospodarczej umożliwiły wytypowanie polityk, instrumentów i rozwiązań, których stosowanie nie sprzyja rozwojowi przedsiębiorczości. Wśród instrumentów, które nie powinny być włączane do projektowanych polityk rozwojowych zorientowanych na pobudzenie nowych rejestracji należą prowadzenie ekspansywnej polityki planowania przestrzennego, włączanie podmiotów sektora prywatnego w realizację zadań bieżących gminy oraz podejmowanie przez JST inicjatyw szkoleniowo-edukacyjnych pomijających współpracę z IOB. Równie nieskuteczne są rozwiązania pomijające zaangażowanie samorządów w inicjatywy służące stymulowaniu przedsiębiorczości podejmowane przez lokalne otoczenie gospodarcze, a także działania zakładające objęcie terenu gminy oddziaływaniem SSE⁶. We wskazanej grupie znamienne są przede wszystkim dwa instrumenty uzasadniające łączenie aktywności JST z IOB w celu wzmocnienia efektów w polityce rozwojowej. Pierwszym jest kooperacja w zakresie prowadzenia działalności zorientowanej na szkolenia, edukację i doradztwo, a drugim współpraca w zakresie projektowania i wspierania działań służących budowaniu zaplecza instytucjonalnego dla działalności gospodarczej. Prowadzenie ww. działań indywidualnie przez każdą ze stron przynosi negatywne rezultaty dla pobudzania przedsiębiorczości. Rozwiązaniem tego problemu jest współdziałanie międzysektorowe (Filipiak & Dylewski, 2013; Szymańska, 2011).

W tym miejscu należy także wskazać, że trzy typy polityk budżetowych wpływają negatywnie na dynamikę noworejestrowanych podmiotów gospodarczych. Wszystkie typy modeli (jednorównaniowe, wielorównaniowe oraz z instrumentalizacją) potwierdziły, że negatywnie na dynamikę aktywności gospodarczej wpływają polityki budżetowe PB2 (wydatki na pomoc społeczną) oraz PB3 (wydatki na gospodarkę mieszkaniową, zdrowie i kulturę fizyczną). Dodatkowo modele wielorównaniowe i modele z instrumentalizacją potwierdziły, że równie niekorzystane dla rozwoju przedsiębiorczości lokalnej jest prowadzenie przez gminy polityki budżetowej PB4 (wydatki na oświatę i wychowanie). Uzyskane re-

⁶ Wpływ SSE na dynamikę noworejestrowanych podmiotów gospodarczych został potwierdzony jedynie w krótkim okresie (por. model jednorównaniowy 4.2.).

zultaty dowodzą, że mimo iż rozwój społeczny i rozwój gospodarczy są ze sobą ściśle powiązane to przebiegają odmiennymi ścieżkami (por. Young & Kaczmarek, 2000; Rokicka, 2014). Zaprezentowany pogląd łączący problematykę rozwoju gospodarczego z rozwojem społecznym i jakością życia zwraca uwagę na potrzebę rozpatrywania tych zagadnień tak z perspektywy celu polityk rozwojowych jak i podstawy dla określenia priorytetów w polityce gospodarczej i wydatkowej władz publicznych. Jakość życia należy łączyć z efektami rozwoju gospodarczego, gdyż poziom życia na danym terenie stanowi w pewnym zakresie determinantę rozwoju gospodarczego (Bywalec, 1991). Opisywana zależność ma tym samym charakter dwukierunkowy. Rozwój społeczny i jakość życia mogą być zarówno rezultatem polityki rozwoju gospodarczego gmin, jak i jej katalizatorem. W efekcie, w zależności od ustalonych priorytetów i kierunków w polityce rozwoju lokalnego poszczególne typy gminnych polityk budżetowych odznaczają się będą różną skutecznością.

4.2.6. Uzasadnienie wkładu osiągnięcia naukowego w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse

W niniejszym punkcie autoreferatu przedstawiono omówienie wkładu wskazanego osiągnięcia naukowego o którym mowa w art. 219 ust. 1. pkt 2a ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2020 poz. 85 tekst jednolity), w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse wskazanej w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r., w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych (Dz.U. 2018 poz. 1818).

Przedstawiona monografia naukowa odnosi się do niezwykle ważnego zagadnienia z obszaru ekonomii i finansów jakim jest stymulowanie przez samorządy rozwoju lokalnego w wymiarach gospodarczym oraz finansowym. Zaprezentowane w niej badania koncentrują się na poszukiwaniu rozwiązań umożliwiających skuteczne łączenie umiejętności wytyczania celów strategicznych, instrumentalizacji wsparcia i podporządkowania ich realizacji samorządowych polityk budżetowych. W treści monografii nawiązano do struktury systemu finansowego JST, organizacji gospodarki środkami publicznymi, umiejętności projektowania strategicznych wizji rozwoju, a także zdolności gmin do inicjowania i wdrażania rozwiązań skutecznie wspierających procesy rozwojowe. Analiza specyfiki funkcjonowania JST uwydatniła komplementarność procesów wytyczania celów strategicznych oraz inicjowania i prowadzenia wspierających je polityk rozwojowych, zwracając uwagę na konieczność zastosowania w pracy podejścia badawczego zapewniającego integrację wskazanych wyżej aspektów działalności JST.

Zbadanie i wyjaśnienie wpływu polityk samorządowych na rozwój lokalny definiowany w wymiarach finansowym oraz gospodarczym wymagało przeprowadzenia studiów literaturowych obejmujących krytyczną analizę dorobku łączącego ekonomię, finanse oraz prawo (w szczególności prawo samorządu terytorialnego i prawo finansów publicznych). Ich efektem jest **zidentyfikowana luka poznawcza**, której prezentacji dokonano w punkcie 4.2.1. „Uzasadnienie podjęcia tematu”. Przejawia się ona w odniesieniu do aspektów eksploracyjnego, metodologicznego i empirycznego dotyczących badań nad stymulowaniem rozwoju JST.

Studia literaturowe dedykowane okrywaniu związków polityk samorządowych z rozwojem lokalnym potwierdziły złożoność badanego zagadnienia i wskazały na wielowymiarowość aspektów, w których rozpatrywać należy działania instrumentalizujące polityki lokalne. Analiza wyników dotychczasowych prac empirycznych dowiodła relatywnie rzadkiego podejmowania badań, które nakładałyby na siebie równoległe wiele perspektyw służących wyjaśnianiu polityk rozwojowych, kompilowałyby je z instrumentami stymulowania rozwoju i uwarunkowaniami budżetowymi JST oraz odnosiły do najniższego poziomu podziału terytorialnego. Zidentyfikowany deficyt wiedzy i opracowań dedykowanych wielowymiarowemu wyjaśnianiu rozwoju układów lokalnych dostarcza odpowiedzi na pytanie o po-

wody braku wypracowanych założeń metodologicznych odnoszących się do identyfikowania celów strategicznych w politykach rozwoju JST, badania skuteczności gminnych polityk budżetowych w procesach wspierania rozwoju, a także diagnozowania, grupowania i przyporządkowywania instrumentów wsparcia do działań dedykowanych stymulowaniu rozwoju lokalnego.

Analiza literatury wykazała, że rozwój lokalny odnoszony jest zazwyczaj do wymiarów społecznego i ekonomicznego, a w piśmiennictwie i w badaniach niewystarczająco mocno wybrzmiewa aspekt finansowy rozwoju gmin. Tymczasem kondycja finansowa JST (pomijając czynniki niezależne względem JST) pozostaje w ścisłym związku z prowadzoną przez gminy polityką rozwoju. Sytuacja ta uzasadnia nie tylko wprowadzenie w badaniach nad rozwojem gmin wymiaru finansowego, lecz stanowi argument na rzecz poddania ocenie gminnych polityk budżetowych tak z perspektywy zdolności do stymulowania rozwoju jak i kondycji finansowej JST będącej efektem działań i polityk zorientowanych prorozwojowo. Obok tego, że potencjał finansowy stanowi wykładnik zdolności prowadzenia polityk sprzyjających rozwojowi, to dodatkowo warunkuje on ich kierunki i tłumaczy orientację strumienia wydatków budżetowych na poszczególne sfery aktywności JST. Przedkładana do oceny monografia wskazana jako osiągnięcie naukowe stanowi propozycję merytorycznie spójnego i kompleksowego uzupełnienia dorobku naukowego z zakresu ekonomii i finansów o wyniki badań, których efekty tak w wymiarze poznawczym, jak i metodologicznym, a finalnie również unitarnym posiadają walor oryginalności.

W wymiarze poznawczym uzyskane efekty nawiązują do określenia podstaw teoretycznych projektowania, instrumentalizowania i wdrażania polityk rozwojowych przez JST szczebla gminnego, a także osadzenia ich w obowiązującym porządku prawnym. Podejście to ma charakter holistyczny. Uwzględnia zarówno specyfikę samorządu gminnego, jak i warunki społeczne, ekonomiczne i prawne w których funkcjonują JST, a także czynniki o charakterze obiektywnym, które pozostając poza sferą oddziaływania samych jednostek samorządu terytorialnego determinują zdolność do prowadzenia polityk rozwoju oraz towarzyszące im efekty. Krytyczny przegląd literatury umożliwił ponadto opracowanie koncepcji teoretycznych modeli rozwoju opisujących badane zagadnienie w sposób rozłączny w wymiarach finansowym i gospodarczym z uwzględnieniem aspektów różnicujących każdy z wymiarów rozwoju lokalnego. W ten sposób rozwój finansowy opisano w aspektach intensywnym i ekstensywnym, a rozwój gospodarczy odniesiono do dynamiki przedsiębiorczości oraz ogólnego rozwoju gospodarczego. Wymiar poznawczy wzbogaciły wyniki przeprowadzonych badań empirycznych. Umożliwiły one nie tylko identyfikację i ocenę strategicznych celów rozwoju w polityce gmin czy weryfikację pozostających w dyspozycji JST instrumentów wsparcia, lecz posłużyły wytyczeniu dla każdego z wymiarów rozwoju z osobna optymalnych wzorców w polityce gmin. Opracowane modele uwzględniły przy tym czynniki i uwarunkowania obiektywnie niezależne od JST, które pozostając poza sferą oddziaływania gmin istotnie wpływają na efekty realizowanych przez nie polityk rozwoju. Uzyskana na skutek przeprowadzonych badań wiedza na temat czynników, które indywidualizują efekty polityk rozwojowych JST decydując o ich skuteczności stanowi warunek *sine qua non* projektowania i wdrażania polityk, których rezultaty znajdują wyraz w rozwoju identyfikowanym w wymiarach finansowym i gospodarczym. Zaprezentowane podejście sprawia, że opracowana monografia naukowa ma istotne znaczenie nie tylko naukowe, ale również aplikacyjne.

Do najważniejszych **efektów poznawczych** przedkładanej monografii naukowej zaliczyć należy:

- integrację dorobku z zakresu dziedzin nauk społecznych obejmującego ekonomię i finanse, geografii społeczno-ekonomiczną, a także nauki prawne (w tym m.in. prawo samorządu terytorialnego), oraz nauki o zarządzaniu (w szczególności zarządzanie publiczne), w celu ustalenia podstaw teoretycznych uzasadniających wyjaśnianie rozwoju lokalnego przez pryzmat polityk władz publicznych szczebla gminnego;

- identyfikację i usystematyzowanie teorii oraz koncepcji rozwoju (w wymiarach lokalnym i regionalnym) w celu ustalenia determinant procesów rozwojowych oraz modeli przyjmujących za cel opisywanie i wyjaśnianie rozwoju układów lokalnych;
- doprecyzowanie zagadnienia podmiotowości regionu oraz jego związku z wyjaśnianiem rozwoju struktur lokalnych, zbudowanie uzasadnienia teoretycznego wykazanych zależności wraz z odniesieniem do nowych stanowisk i koncepcji wzrostu i rozwoju układów regionalnych i lokalnych;
- wielopłaszczyznowa analiza roli władz lokalnych w kształtowaniu procesów rozwojowych integrująca obowiązujące regulacje prawne (w tym także wykładnię przepisów ustaw i aktów wykonawczych) nawiązujące do zagadnień ustrojowych oraz gospodarki środkami publicznymi, treści dokumentów strategicznych o charakterze krajowym i międzynarodowym (w tym zaleceń dotyczących kształtowania polityk publicznych), a także ujęcia teoretyczne o charakterze konceptualnym i wyniki badań empirycznych;
- uporządkowanie i doprecyzowanie zagadnienia instrumentalizacji polityk wsparcia rozwoju lokalnego z perspektywy samorządu terytorialnego szczebla gminnego;
- uzyskane wyniki badań nad stosowaniem przez samorządy gminne instrumentów wsparcia rozwoju lokalnego, definiowania celów strategicznych w polityce rozwoju, a także podporządkowania ich realizacji kierunków w polityce wydatkowej;
- przygotowanie propozycji autorskich modeli teoretycznych służących wyjaśnianiu rozwoju lokalnego uwzględniających: strategiczne cele w polityce gmin, samorządowe polityki budżetowe, a także instrumenty wsparcia rozwoju dostępne JST, osadzonych w realiach społecznych i gospodarczych funkcjonowania samorządu terytorialnego;
- wyniki badań nad wyjaśnianiem rozwoju lokalnego w wymiarach finansowym (zarówno ekstensywnym jak i intensywnym) i gospodarczym odnoszonym w sposób rozłączny do dynamiki przedsiębiorczości oraz dynamiki ogólnego rozwoju gospodarczego, a także instrumentalizacji wsparcia każdego z wymiarów polityki rozwojowej gmin;
- ustalenia dotyczące wpływu obecnego systemu finansów JST na kierunki polityk rozwoju lokalnego oraz zdolność gmin do inicjowania i prowadzenia polityk budżetowych efektywnie wspierających rozwój układów lokalnych;
- rezultaty prac badawczych uzasadniających różnicowanie czynników determinujących wchodzenie w biznes w oparciu o proste i złożone formy aktywności gospodarczej, a także opisujących w sposób rozłączny czynniki determinujące rozwój przedsiębiorczości i ogólny rozwój gospodarczy JST;
- efekty modelowania intensywnego oraz ekstensywnego rozwoju finansowego JST uwzględniające (obok kierunków realizowanych przez samorządy polityk wydatkowych i instrumentów wsparcia rozwoju) obecny potencjał społeczny i ekonomiczny badanych gmin oraz wpływ determinant pozostających poza sferą oddziaływania JST zdeterminowanych kulturowo, historycznie i geograficznie;
- opracowanie dla każdego z wymiarów rozwoju finansowego i gospodarczego jednostek samorządu terytorialnego właściwych dla nich wzorców w politykach gmin optymalizujących efekty prowadzonych polityk rozwoju lokalnego.

Do najważniejszych **efektów metodologicznych** monografii zaliczyć należy:

- opracowanie autorskiej koncepcji identyfikacji oraz klasyfikacji instrumentów wsparcia procesów rozwoju lokalnego przez jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego, uwzględniającej podział na płaszczyzny polityki gmin oraz grupy instrumentów wsparcia;

- zbudowanie autorskiej metodologii identyfikowania oraz opisywania rzeczywistych celów strategicznych w politykach rozwoju lokalnego gmin opartej na połączeniu metod ilościowej analizy tekstu z analizą czynnikową;
- przygotowanie autorskiej metodologii zastosowania analizy czynnikowej do identyfikowania polityk budżetowych gmin opartej na klasyfikacji działowej samorządowych wydatków budżetowych;
- typologizacja gminnych polityk budżetowych obejmująca podział na polityki rozwojowe oraz polityki niesprzyjające rozwojowi lokalnemu;
- skonstruowanie autorskich modeli służących wyjaśnianiu samorządowych polityk budżetowych uwzględniających gamę czynników endo i egzogenicznych oraz modeli umożliwiających wyjaśnianie rozwojowych i nierozwojowych polityk budżetowych JST na szczeblu gminnym;
- zbudowanie koncepcji ujęć modelowych wyjaśniających rozwój układów lokalnych w aspekcie finansowym definiujących i opisujących w sposób rozłączny rozwój intensywny oraz rozwój ekstensywny;
- konceptualizacja i przygotowanie modeli wyjaśniających rozwój struktur lokalnych w aspekcie gospodarczym opisujących w sposób rozłączny dynamikę przedsiębiorczości oraz ogólną dynamikę gospodarczą;
- opracowanie modeli optymalizujących efekty w polityce rozwojowej gmin łączące cele strategiczne, polityki budżetowe oraz instrumenty wsparcia, zdefiniowane w sposób rozłączy dla ekstensywnego rozwoju finansowego, intensywnego rozwoju finansowego, ogólnego rozwoju gospodarczego oraz rozwoju przedsiębiorczości.

Przedstawione osiągnięcie naukowe prezentuje także **efekty odnoszące się do wymiaru aplikacyjnego**. Dotyczą one implementacji ustaleń badawczych do praktyki działania jednostek samorządu terytorialnego w celu wzmocnienia skuteczności gminnych polityk rozwojowych. W tym miejscu wymienić należy m.in.:

- wykazanie celowości różnicowania instrumentów wsparcia stosowanych przez JST w zależności od zdefiniowanego celu w polityce rozwoju lokalnego;
- konieczność włączenia w procesy inicjowania i prowadzenia polityk rozwojowych czynników indywidualizujących poszczególne JST, które w sposób istotny wpływają na skuteczność gminnych polityk determinując ich przebieg oraz efekty;
- potrzebę uwzględniania w kierunkach projektowanych polityk budżetowych wyjściowego poziomu rozwoju gminy (skuteczne polityki budżetowe w JST o zróżnicowanym poziomie rozwoju przebiegają w oparciu o różne trajektorie, wymagają tym samym odmiennego rozłożenia akcentów w kierunkach wydatkowania publicznego);
- świadomość większej skuteczności oddziaływania JST na rozwój w wymiarze gospodarczym aniżeli finansowym, powinna znaleźć odzwierciedlenie w wykształceniu w gminach mechanizmu, w którym rozwój finansowy (za sprawą sprzężenia zwrotnego) stymulowany jest poprzez działania wspierające aktywność gospodarczą oraz dynamikę pracujących;
- opracowanie wzorców w polityce rozwoju gmin (uwzględniających cele strategiczne, instrumenty wsparcia i kierunki polityki budżetowej), optymalizujących w sposób niezależny efekty ekstensywnego rozwoju finansowego oraz intensywnego rozwoju finansowego, a także efekty rozwoju przedsiębiorczości oraz ogólnego rozwoju gospodarczego gmin.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową

5.1. Obszary badawcze podejmowane w dotychczasowej karierze naukowej

Zaprezentowana w autoreferacie monografia proponowana do oceny jako osiągnięcie naukowe stanowi swego rodzaju podsumowanie mojego rozwoju naukowego oraz aktywności badawczej. Moje zainteresowania naukowe koncentrują się wokół kilku, wzajemnie komplementarnych obszarów tematycznych. Należą do nich:

- 1) optymalizacja struktury oraz rozmiaru sektora finansów publicznych w aspekcie jego oddziaływania na gospodarkę,
- 2) finanse publiczne, ze szczególnym uwzględnieniem samorządowych polityk budżetowych, opisujących je charakterystyk i skutków ich prowadzenia dla rozwoju wspólnot lokalnych,
- 3) instrumentalizacja wsparcia aktywności gospodarczej przez JST w połączeniu z oceną jej skuteczności oraz wywoływanych skutków budżetowych.

Przedstawione wyżej obszary tematyczne stanowią efekt ewolucji zainteresowań badawczych. Początkowo prowadzone przeze mnie badania skupiały się na zagadnieniach związanych z problematyką finansów publicznych. Inspiracją dla nich była tematyka podjęta w ramach pracy magisterskiej nawiązująca do gospodarki finansowej samorządu gminnego oraz ukończony kierunek studiów i specjalność o nazwie Gospodarka i Administracja Publiczna. Zdobyta wiedza teoretyczna, poszerzona w trakcie badań związanych z przygotowaniem pracy magisterskiej ukształtowały niezbędne podłoże dla inicjowania i prowadzenia badań naukowych poświęconych zagadnieniom gospodarki finansowej w sektorze publicznym, badaniu jego struktur oraz rozmiaru, a także oddziaływania na gospodarkę.

Kolejny etap w rozwoju naukowym oraz kierunkach aktywności badawczej zapoczątkowany został wraz z rozpoczęciem prac nad doktoratem. Skupiłem się w nim na instrumentach wspierania przedsiębiorczości przez samorząd gminny ich identyfikacji, kategoryzacji oraz ocenie skuteczności. Temat ten pozwolił na połączenie mojej wiedzy na temat finansów samorządowych i struktur lokalnego sektora finansów publicznych z nowym zagadnieniem jakie stanowiła przedsiębiorczość. Po zakończeniu prac nad doktoratem, temat ten stopniowo ewoluował ulegając rozszerzeniu o nowe podejścia do diagnozowania i oceny instrumentów wsparcia przedsiębiorczości pozostających w dyspozycji JST. Efektem nabytych umiejętności merytorycznych był szereg badań naukowych i opracowań wykonanych na rzecz jednostek samorządu terytorialnego obejmujących tematy łączące system finansów samorządowych i organizację struktur JST z zagadnieniami szeroko definiowanego rozwoju lokalnego.

Wyniki prowadzonych badań i zbudowana na ich podstawie podbudowa merytoryczna zaowocowały trzecim obszarem badawczym, który stanowi połączenie polityk budżetowych JST z celami rozwoju lokalnego oraz instrumentalizacją wsparcia samorządowych polityk rozwojowych. Obszar ten łącząc wiedzę z zakresu omówionych wcześniej płaszczyzn, rozszerza pole badań o nową konfigurację identyfikowanych i wyjaśnianych dotychczas rozłącznie obszarów takich jak polityka budżetowa, przedsiębiorczość oraz instrumentalizacja wsparcia rozwoju lokalnego. Koncentracja na wskazanej problematyce badawczej umożliwiła wypracowanie autorskiego podejścia do identyfikacji i klasyfikacji instrumentów wsparcia rozwoju, osadzenia ich we właściwej dla tego rodzaju badań metodologii oraz zaimplementowania innowacyjnych podejść służących ich wyjaśnianiu.

5.2. Aktywność naukowa w ujęciu ilościowym oraz bibliometrycznym

Mój dorobek obejmuje **102** recenzowane publikacje naukowe opracowane w językach polskim i angielskim, **27** artykułów popularnonaukowych, branżowych i rozszerzonych abstraktów, **17** raportów tematycznych, **23** ekspertyzy oraz **35** recenzji artykułów naukowych. W grupie 102 recenzowanych publikacji naukowych opublikowanych w całej mojej karierze akademickiej, aż 90 powstało po uzyskaniu stopnia doktora (tj. 88,23%). Wśród wszystkich tekstów naukowych opublikowanych po uzyskaniu stopnia doktora 36 (tj. 35,29%) napisanych zostało w języku angielskim. Poniższa tabela zawiera zestawienie dorobku publikacyjnego w ujęciu ilościowym z uwzględnieniem podziału na okres przed i po uzyskaniu stopnia doktora.

Tabela 8. Syntetyczne zestawienie dorobku publikacyjnego w ujęciu ilościowym w latach 2002-2020

Rodzaj publikacji	2002-2006	2007-2020	2002-2020
	Przed doktoratem	Po doktoracie	Łącznie
Autorstwo i współautorstwo monografii w języku polskim	1	4	5
Autorstwo i współautorstwo monografii w języku angielskim	0	0	0
Autorstwo rozdziału w monografii w języku polskim	6	26	32
Autorstwo rozdziału w monografii w języku angielskim	0	3	3
Redakcja monografii naukowej w języku polskim	1	2	3
Redakcja monografii naukowej w języku angielskim	0	1	1
Publikacja w recenzowanym czasopiśmie w języku polskim	4	22	26
Publikacja w recenzowanym czasopiśmie w języku angielskim	0	32	32
Pozostałe publikacje (branżowe, popularyzatorskie, rozszerzone abstrakty)	4	23	27
Raporty	3	14	17
Ekspertyzy	1	22	23
Recenzje artykułów naukowych	0	35	35
Razem publikacje	20	184	204
Razem publikacje (bez raportów, ekspertyz i pozostałych publikacji)	12	90	102

Źródło: Opracowanie własne.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami dotyczącymi parametrycznej oceny jednostek naukowych, opublikowane przeze mnie monografie, artykuły i rozdziały w monografiach zdobyły łącznie **945,00 pkt** MNiSW, w tym po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych **884,00 pkt** MNiSW. Po uwzględnieniu zaangażowania w ich przygotowanie współautorów punktacja ta wyniosła odpowiednio **597,00 pkt** MNiSW dla całego okresu kariery zawodowej oraz **554,00 pkt** MNiSW⁷ dla okresu po doktoracie.

W moim dorobku naukowym znajdują się dwie publikacje w czasopiśmie z Impact Factor (IF). Oba artykuły zostały opublikowane po uzyskaniu stopnia doktora. Sumaryczna wartość **IF = 3,595** według danych za 2018, a w przypadku uwzględnienia okresu ostatnich 5 lat **IF = 3,974**. Szczegółowe omówienie dorobku publikacyjnego w ujęciu bibliometrycznym zostało zamieszczone w załączonej tabeli.

⁷ Punkty zostały wyliczone na podstawie punktacji obowiązującej w roku publikacji.

Tabela 9. Syntetyczne zestawienie dorobku publikacyjnego w ujęciu bibliometrycznym w latach 2002-2020

Wyszczególnienie (Stan na 5 listopada 2020 roku)	2002-2006	2007-2020	2002-2020
	Przed doktoratem	Po doktoracie	Łącznie
Baza Google Scholar			
Indeks Hirscha			h = 10
Indeks i10			i10 = 10
Łączna liczba cytowań	28	276	304
Liczba autocytowań	12	64	76
Baza Web of Science			
Indeks Hirscha			h = 2
Łączna liczba cytowań	0	9	9
Liczba autocytowań	0	1	1
Baza Publish or Perish			
Indeks Hirscha	h = 1	h = 8	h = 8
Indeks g	g = 2	g = 12	g = 12
Łączna liczba cytowań (baza uniemożliwia wydzielenie autocytowań)	7	233	240
Punkty MNiSW			
Liczba punktów MNiSW	61,00	884,00	945,00
Liczba punktów MNiSW po uwzględnieniu zaangażowania autora	43,00	554,00	597,00

Źródło: Opracowanie własne.

5.3. Udział w projektach badawczych

W trakcie swojej pracy naukowej pełniłem rolę zarówno koordynatora jak i wykonawcy projektów badawczych i aplikacyjnych uwzględniających zaangażowanie krajowe oraz międzynarodowe. Syntetyczne zestawienie wybranych projektów przedstawiam poniżej. Natomiast szczegółowy opis projektów, w których realizację byłem zaangażowany został zamieszczony w Załączniku nr 4 (Wykaz osiągnięć naukowych).

2009-2010 „Uwarunkowania efektywności funkcjonowania sektora publicznego”,

- Źródło finansowania: WSiLiZ w Rzeszowie,
- Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.

2010-2011 „Innowacyjny Klaster Zdrowie i Turystyka. Uzdrowiska – Perły Polski Wschodniej”,

- Źródło finansowania: Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007 – 2013,
- Rola w projekcie: wykonawca – ekspert.

2010-2012 „Kariera naukowa w Polsce. Warunki prawne, społeczne i ekonomiczne”,

- Źródło finansowania: Dotacja statutowa WSiLiZ w Rzeszowie,
- Rola w projekcie: wykonawca – ekspert.

2011-2013 „Ocena efektywności wykorzystania pomocy finansowej Unii Europejskiej jako instrumentu polityki spójności społeczno-gospodarczej oraz poprawy warunków życia”,

- Źródło finansowania: Narodowe Centrum Nauki (NCN),
- Rola w projekcie: wykonawca – ekspert.

2013 „Opodatkowanie dochodów osób fizycznych w krajach UE”,

- Źródło finansowania: Dotacja statutowa WSiLiZ w Rzeszowie,
- Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.

- 2013-2015** „Opracowanie innowacyjnego modelu transgranicznego wykorzystania tufów zeolitowych”,
- Źródło finansowania: Program Współpracy Transgranicznej PL-BY-UA 2007-2013,
 - Rola w projekcie: wykonawca – ekspert.
- 2014** „Analiza systemu finansów publicznych Ukrainy w kontekście planowanej na Ukrainie reformy samorządowej”,
- Źródło finansowania: Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP,
 - Rola w projekcie: wykonawca – ekspert.
- 2014-2016** „Wspieranie przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny szczebla gminnego”,
- Źródło finansowania: Narodowe Centrum Nauki (NCN),
 - Rola w projekcie: główny wykonawca – ekspert.
- 2014-2016** „Wpływ rozmiaru sektora finansów publicznych na gospodarkę”,
- Źródło finansowania: Dotacja statutowa WSliZ w Rzeszowie,
 - Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.
- 2016** „Wpływ krótko- i długookresowych wstrząsów gospodarczych. Polska na tle świata”,
- Źródło finansowania: Dotacja statutowa WSliZ w Rzeszowie,
 - Rola w projekcie: wykonawca – ekspert.
- 2016** „Przyspieszenie rozwoju Polski Wschodniej. Rekomendacje na podstawie doświadczeń wybranych regionów”,
- Źródło finansowania: Dotacja statutowa WSliZ w Rzeszowie,
 - Rola w projekcie: wykonawca – ekspert.

Przedstawione zestawienie zawiera informację o zrealizowanych projektach naukowych oraz badawczych. Jego uzupełnieniem jest zamieszczony niżej wykaz realizowanych aktualnie przedsięwzięć naukowych.

- 2019-2020** „International Science Exploration Event 2019: Supporting entrepreneurship by local authorities in Poland, Slovak Republic and Estonia”,
- Źródło finansowania: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW),
 - Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.
- 2019-2021** „Instrumentalizacja i skuteczność samorządowych polityk wsparcia przedsiębiorczości Polski i Łotwy”,
- Źródło finansowania: Dotacja statutowa WSliZ w Rzeszowie,
 - Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.
- 2020** „Mechanizmy wsparcia rozwoju obszarów wiejskich oraz rolnictwa ekologicznego w Polsce”,
- Źródło finansowania: Dotacja statutowa WSliZ w Rzeszowie,
 - Rola w projekcie: wykonawca – ekspert.
- 2020-2021** „Determinanty i uwarunkowania jakości życia w gminach województwa podkarpackiego”,
- Źródło finansowania: WSliZ w Rzeszowie,
 - Rola w projekcie: wykonawca – ekspert.

Wykazane projekty naukowo-badawcze nie wyczerpują listy przedsięwzięć projektowych w które byłem zaangażowany podczas mojej kariery naukowej. Do wymienionych dotychczas projektów naukowych dodać należy także przedsięwzięcia o charakterze aplikacyjnym uwzględniające moje zaangażowanie w roli eksperta i wykonawcy. Ich syntetyczne zestawienie przedstawiono poniżej.

2010-2013 „Przedsiębiorcze szkoły”,

- Źródło finansowania: Program Operacyjny Kapitał Ludzki,
- Rola w projekcie: wykonawca – ekspert.

2011-2012 „Lepsza administracja = lepsze jutro”,

- Źródło finansowania: Program Operacyjny Kapitał Ludzki,
- Rola w projekcie: wykonawca – ekspert.

2019-2021 “Inspiring digital entrepreneurship and Awareness in HE (IDEA)”,

- Źródło finansowania: Program Erasmus+
- Rola w projekcie: koordynator zadań realizowanych w Polsce, wykonawca – ekspert.

W trakcie pracy naukowej uczestniczyłem w realizacji szeregu projektów i przedsięwzięć badawczych, które prowadzone były bez udziału nakładów finansowych. Ich efekty obejmują m.in. artykuły naukowe, rozdziały w monografiach, wystąpienia konferencyjne oraz raporty i analizy.

2010-2011 „Finansowanie w służbie zdrowia”,

- Instytucja realizująca: WSliZ w Rzeszowie,
- Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.

2010-2011 „Ubezpieczenia w jednostkach samorządu terytorialnego”,

- Instytucja realizująca: WSliZ w Rzeszowie,
- Rola w projekcie: wykonawca – ekspert.

2012-2013 „Wydajność sektorów publicznego i prywatnego”,

- Instytucja realizująca: WSliZ w Rzeszowie,
- Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.

2012-2013 „Wskaźnik rozwoju gospodarczego dla województw”,

- Instytucja realizująca: WSliZ w Rzeszowie,
- Rola w projekcie: wykonawca – ekspert.

2014-2015 “Syntetyczna miara rozmiaru administracji lokalnej w Polsce”,

- Instytucja realizująca: WSliZ w Rzeszowie, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu,
- Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.

2015 „Wpływ polityki finansowej (budżetowej i pozabudżetowej) JST na przedsiębiorczość”,

- Instytucja realizująca: WSliZ w Rzeszowie,
- Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.

2016 „Polska Wschodnia – konkurencyjność i rozwój”,

- Instytucja realizująca: WSliZ w Rzeszowie,
- Rola w projekcie: wykonawca – ekspert.

2017 „Wpływ wybranych czynników na tworzenie nowych firm w prywatnym sektorze opieki zdrowotnej w Polsce”,

- Instytucja realizująca: WSliZ w Rzeszowie,
- Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.

2017 „Kwantyfikacja rozmiaru lokalnej administracji publicznej w Polsce”,

- Instytucja realizująca: WSliZ w Rzeszowie, Uniwersytet Ekonomiczny w Pradze,
- Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.

47

- 2017** „Wpływ polityki budżetowej gmin na przedsiębiorczość”,
- Instytucja realizująca: WSliZ w Rzeszowie, Uniwersytet Gdański, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu,
 - Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.
- 2017-2019** „Optymalny rozmiar sektora finansów publicznych z punktu widzenia jego wpływu na gospodarkę”,
- Instytucja realizująca: WSliZ w Rzeszowie,
 - Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.
- 2017-2019** „Wpływ regionalnego zróżnicowania rozmiaru sektora finansów publicznych na gospodarki państw Unii Europejskiej”,
- Instytucja realizująca: WSliZ w Rzeszowie,
 - Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.
- 2018-2019** „Local development as a function of budgetary policy, social capital and entrepreneurship”,
- Instytucja realizująca: WSliZ w Rzeszowie, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie,
 - Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.
- 2019** „Measuring the efficiency of Polish municipalities in terms of sustainable development. Data Envelopment Analysis approach”,
- Instytucja realizująca: WSliZ w Rzeszowie, Uniwersytet Łódzki,
 - Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.
- 2019** „New business formation as a function of the local budgetary policy”,
- Instytucja realizująca: WSliZ w Rzeszowie, Uniwersytet Łódzki,
 - Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.
- 2019-2020** „Algorytmy i procedury podziału środków publicznych”,
- Instytucja realizująca: WSliZ w Rzeszowie,
 - Rola w projekcie: wykonawca – ekspert.
- 2019-2020** „Application of a synthetic measure in the assessment of the financial condition of LGUs in Poland. TOPSIS method approach”,
- Instytucja realizująca: WSliZ w Rzeszowie,
 - Rola w projekcie: koordynator, wykonawca – ekspert.

Przedstawiony wykaz uzupełnić należy o informację o aktywności odnoszącej się do realizacji projektów edukacyjnych i szkoleniowych. W okresie od uzyskania stopnia naukowego doktora uczestniczyłem w przygotowaniu i/lub realizacji:

- 1 projektu z zakresu edukacji finansowej, finansowanego przez Fundację im. Lesława Pagi (2016);
- 1 projektu z zakresu przedsiębiorczości finansowanego ze środków Erasmus+ (2017);
- 2 projektów z zakresu działalności upowszechniającej naukę (DUN) finansowanych ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (2016-2017 oraz 2018-2019);
- 7 projektów z zakresu edukacji ekonomicznej finansowanych ze środków Narodowego Banku Polskiego NBP oddział Rzeszów (2011, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020).

Niezależnie względem wskazanych wyżej projektów brałem udział w przygotowaniach szeregu wniosków dotyczących projektów naukowo-badawczych, rozwojowych i aplikacyjnych składanych do dofinansowania w ramach programów krajowych i międzynarodowych. Wykaz najważniejszych spośród nich przedstawiony został poniżej.

- 2008** Projekt „Gmina otwarta na wiedzę”, POKL poddziałanie 5.2.1 Modernizacja zarządzania w administracji samorządowej, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, projekt złożony przez Wyższą Szkołę Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie.
- 2009** Projekt „System monitorowania jakości usług publicznych”, POKL V Dobre rządzenie, 5.6. Projekty innowacyjne 3/POKL/5.2.1. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, projekt złożony przez Wyższą Szkołę Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie w partnerstwie z MEPCO Ltd. International Advisory Centre of Municipalities z Czech, Joensuu Regional Development Company, JOSEK Ltd. z Finlandii, a także Fundation for Research and Technology Hellas FORTH z Grecji.
- 2011** Projekt „Analiza i modelowanie wpływu finansów publicznych na gospodarkę metodą równań relacyjnych”, Narodowe Centrum Nauki (NCN), projekt złożony przez Wyższą Szkołę Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie.
- 2012** Projekt „Jawność oraz przejrzystość finansów publicznych na Ukrainie w świetle standardów międzynarodowych”, Narodowe Centrum Nauki (NCN), projekt złożony przez Wyższą Szkołę Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie we współpracy z Kherson Economic and Law Institute (Ukraina).
- 2016** Projekt „Subregionalne zróżnicowanie czynników kształtujących jakość życia jako podstawa kształtowania polityk publicznych władz samorządowych”, Narodowe Centrum Nauki (NCN), projekt złożony przez Wyższą Szkołę Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie.
- 2016** Projekt „Czynniki stabilnego rozwoju społeczno-ekonomicznego na poziomie lokalnym”, Narodowe Centrum Nauki (NCN), projekt złożony przez Wyższą Szkołę Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie.
- 2017** Projekt „The Regional Studies Association Research Network on Local Policy Instruments Supporting Entrepreneurship”, Regional Studies Association (RSA), projekt złożony przez Wyższą Szkołę Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie we współpracy z Comenius University in Bratislava (Słowacja), Aston Business School (Wielka Brytania), Center for Intradisciplinary Social Applied Research (Bośnia i Hercegowina) oraz School of Economics and Business in Sarajevo (Bośnia i Hercegowina).
- 2017** Projekt „The factors impacting on regional differences in entrepreneurship: Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia”, Fundusz Wyszehradzki, projekt złożony przez Wyższą Szkołę Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie we współpracy z Comenius University in Bratislava (Słowacja), University of Economics in Prague (Czechy) oraz Kodolányi János University (Węgry).
- 2018** Projekt „Be Innovative, Think Enterprisingly (BITE)”, Erasmus+ Strategic Partnerships, projekt złożony przez University of Tartu (Estonia), we współpracy z Wyższą Szkołą Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Revas Sp. z o.o. (Polska) oraz Comenius University in Bratislava (Słowacja).

- 2019** Projekt „The role of universities in the era of 4th industrial revolution”, Program GRIEG Narodowe Centrum Nauki (NCN) w ramach Grantów Norweskich, projekt złożony przez Uniwersytet Warszawski we współpracy z Wyższą Szkołą Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Western Norway University of Applied Sciences (HVL) (Norwegia), University of Stavanger (Norwegia), Politechnikę Koszalińską oraz Uniwersytet Jagielloński.
- 2020** Projekt „Enhance Soft Skills to Nurture Competitiveness and Employability in Post Pandemic Economy (ESSENCE)”, Erasmus+ Strategic Partnerships, projekt złożony przez Wyższą Szkołę Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie we współpracy z University of Dubrovnik (Chorwacja), Italian Development Partners IDP (Włochy), Institut de Haute Formation aux Politiques Communautaires IHF (Belgia), Stockholm School of Economics SEE Riga (Łotwa), University of Economics in Varna (Bułgaria) oraz Internet Web Solutions IWS (Hiszpania).
- 2020** Projekt „Quality Development in the Single Digital European Higher Education Area”, Erasmus+ Strategic Partnerships, projekt złożony przez Kazimiero Simonaviciaus Universitetas (Litwa), we współpracy z Wyższą Szkołą Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie oraz Algebra University College (Chorwacja).

5.4. Nagrody i wyróżnienia

W okresie studiów oraz po ich ukończeniu – w trakcie mojej pracy zawodowej – byłem wyróżniany za wyniki w nauce, a także rezultaty prowadzonych prac badawczych. Poniżej zamieszczam syntetyczne zestawienie wybranych nagród i wyróżnień.

1. Nagroda Rektora i Kanclerza WSliZ w Rzeszowie za wyróżniające wyniki w nauce i wysoki poziom pracy magisterskiej (**2002**).
2. Nagroda Rektora i Kanclerza WSliZ w Rzeszowie za wysoki poziom rozprawy doktorskiej (**2007**).
3. Nagroda Rektora i Kanclerza WSliZ w Rzeszowie za publikacje z zakresu finansów publicznych (**2010**).
4. Wyróżnienie dziennika Super Nowości oraz magazynu Ludzie Sukcesu za uczestnictwo w plebiscyście super wykładowca (**2011**).
5. Nagroda Rektora WSliZ w Rzeszowie dla promotora pracy licencjackiej „Rozwój społeczno-ekonomiczny Gminy Iwierzycy w latach 2012-2016, która zajęła I miejsce w konkursie im. Prof. Jana Winieckiego na najlepszą pracę dyplomową (**2018**).
6. Nagroda zespołowa Prezydenta i Rektora WSliZ w Rzeszowie za konsekwentne rozwijanie współpracy międzynarodowej i budowanie marki Instytutu Badań i Analiz Finansowych na arenie międzynarodowej (**2019**).

5.5. Udział w krajowych i międzynarodowych konferencjach oraz seminariach naukowych

W okresie **przed doktoratem** uczestniczyłem w 2 konferencjach krajowych, a **po uzyskaniu stopnia doktora** w 26 konferencjach i seminariach naukowych, z których 22 miało charakter międzynarodowy. Zamieszczona tabela stanowi syntetyczne zestawienie mojej aktywności związanej z upowszechnianiem wyników badań na konferencjach oraz seminariach naukowych.

Tabela 10. Syntetyczne podsumowanie udziału w konferencjach i seminariach naukowych

Rodzaj konferencji / seminarium	2002-2006	2007-2020	2002-2020
	Przed doktoratem	Po doktoracie	Łącznie
Konferencja / seminarium krajowe	2	4	6
Konferencja / seminarium międzynarodowe	0	22	22
Prowadzenie sesji tematycznych	0	4	4
Udział w komitetach organizacyjnych	2	12	14

Źródło: Opracowanie własne.

Listę konferencji oraz seminariów naukowych podczas których prezentowane były referaty mojego autorstwa i/lub współautorstwa zamieszczam poniżej. Załącznik nr 4 (Wykaz osiągnięć naukowych), zwiera szczegółowe informacje na temat poszczególnych wystąpień.

W okresie **przed uzyskaniem stopnia doktora** nauk ekonomicznych uczestniczyłam w dwóch konferencjach naukowych.

1. Konferencja naukowa pt. „Uwarunkowania rozwoju i konkurencyjności regionów”, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Rzeszów 27-28 listopada 2003.
2. Konferencja naukowa pt. „Europejskie i pozaeuropejskie rynki pracy”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Rzeszów dnia 18-19 listopad 2004.

W okresie **po uzyskaniu stopnia doktora** uczestniczyłam w 26 konferencjach oraz seminariach naukowych (krajowych oraz zagranicznych). Podobnie jak w przypadku uczestnictwa w wydarzeniach naukowych przed doktoratem, w Załączniku nr 4 (Wykaz osiągnięć naukowych), zamieszczone zostały szczegółowe informacje na temat poszczególnych wystąpień.

1. Międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Przedsiębiorczość i Innowacje - Problemy, koncepcje, wyzwania”, Wyższa Szkoła Umiejętności w Kielcach, Kielce 26 czerwca 2008.
2. Konferencja naukowa pt. „Synergia metodą na twórczy sukces”, Wyższa Szkoła Biznesu WSB-NLU w Nowym Sączu, Nowy Sącz 18-20 września 2008.
3. Seminarium naukowe „Anatomia kryzysu. Przyczyny – przebieg – perspektywy”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Bank Pekao S.A. Podkarpackie Centrum Korporacyjne w Rzeszowie, Rzeszów – Kielnarowa 17 września 2009.
4. Międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Wiedza jako czynnik rozwoju gospodarki i organizacji”, Wyższa Szkoła Umiejętności w Kielcach, Kielce 26 września 2009.
5. XIII Międzynarodowa konferencja naukowa ZAFIN pt. „Zarządzanie finansami firm. Teoria i praktyka”, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Karpacz 21-23 maja 2012.
6. XIV Międzynarodowa konferencja naukowa ZAFIN pt. „Zarządzanie finansami firm. Teoria i praktyka”, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 20-22 maja 2013.
7. Konferencja międzynarodowa „Determinanty rozwoju klastra działającego w obszarze zdrowia i turystyki”, Stowarzyszenie Innowacyjny Klaster Zdrowie i Turystyka. Uzdrowiska - Perły Polski Wschodniej, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Iwonicz Zdrój 30 września – 1 października 2013.
8. Międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Zastosowanie public governance w prawie publicznym w Europie Środkowej i Wschodniej”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rze-

- szowie, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie, Stowarzyszenie Badań nad Źródłami i Funkcjami Prawa Fontes, Rzeszów 21 października 2013.
9. Seminarium naukowe pt. „Aktualne problemy ubezpieczeń”, Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczeń Społecznych PSUS, Instytut Badań i Analiz Finansowych, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Cisna 24-25 stycznia 2014.
 10. Międzynarodowe seminarium naukowe pt. “Entrepreneurship in regional perspective”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Rzeszów 8-9 stycznia 2015.
 11. XVI Międzynarodowa konferencja naukowa ZAFIN pt. “Zarządzanie finansami firm. Teoria i praktyka”, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 18-20 maja 2015.
 12. Międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Tufy zeolitowe szansą rozwoju polsko-ukraińskiego obszaru transgranicznego”, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu, Politechnika Lubelska, Politechnika Lwowska, Instytut Agrofizyki im. B. Dobrzańskiego Polskiej Akademii Nauk, Zamość 21-22 maja 2015.
 13. Międzynarodowa konferencja naukowa pt. “Winter Conference 2015, Great Transformation: Recasting Regional Policy”, The Regional Studies Association (RSA) Annual Conference London, United Kingdom 19-20 listopada 2015.
 14. Międzynarodowa konferencja naukowa pt. “Building Bridges: Cities and Regions in a Transnational World”, The Regional Studies Association (RSA) Annual Conference Graz, Austria, 3-6 kwietnia 2016.
 15. II Międzynarodowa konferencja naukowa pt. “Wrocław Conference in Finance WROFIN”, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 27-28 września 2016.
 16. I Ogólnopolska konferencja naukowa pt. “Organizacje sektora publicznego – czynniki i pomiar skuteczności. Wymiar ekonomiczny, zarządczy i prawny”, Szkoła Główna Handlowa Warszawie, Warszawa 29-30 maja 2017.
 17. Międzynarodowa konferencja naukowa pt. “Global Economy and Governance - Challenges in a Turbulent Era (GEG 2017). Contemporary Economics for Sustainable Development and Prosperity”, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa 23-24 października 2017.
 18. Międzynarodowe seminarium naukowe pt. “Introduction of entrepreneurial university - concept, and practice”, Faculty of Economics and Business Administration, University of Tartu, Tartu, Estonia 28 września 2017.
 19. IV Międzynarodowa konferencja naukowa pt. “Wrocław Conference in Finance WROFIN”, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 26-27 września 2018.
 20. “The International Conference Finance and Sustainability in Wrocław ZAFIN”, Wrocław Conference in Finance WROFIN, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 13 grudnia 2018.
 21. Międzynarodowe seminarium naukowe pt. “Students' entrepreneurship skills, new business formation and effective public support for entrepreneurship. The case study of Latvia and Poland”, Stockholm School of Economics SSE Riga, Łotwa 6 września 2018.
 22. Międzynarodowe seminarium naukowe pt. “From entrepreneurship skills education to effective support in business creation. The comparison of Hungarian and Polish experiences”, University of Pecs, Węgry 20 września 2018.
 23. Międzynarodowe seminarium naukowe pt. “Dimensions of entrepreneurship. Entrepreneurial competencies, entrepreneurship ecosystem, and role of public support in new business formation”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów 2 października 2018.

24. Międzynarodowe seminarium naukowe pt. "Entrepreneurship and Development from Regional Perspective. Exchange of Academic Experiences among Erasmus+ Program Countries", Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów 7-8 marca 2019.
25. Międzynarodowe seminarium naukowe pt. „Exploring entrepreneurship and innovation policies in emerging innovation systems”, University of Dubrovnik, Chorwacja 27 czerwca 2019.
26. Międzynarodowe seminarium naukowe pt. „International Science Exploration Event (ISEE) 2019: Supporting entrepreneurship by local authorities in Poland, Slovak Republic and Estonia. Entrepreneurship in a regional perspective. Function of institutions, innovation, history and LGUs support”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów 7-8 listopada 2019.

Moja aktywność naukowa wiąże się także z uczestnictwem w pracach komitetów organizacyjnych konferencji oraz seminariów naukowych. Poniższe zestawienie prezentuje w sposób syntetyczny wykaz moich aktywności związanych z popularyzacją wyników badań naukowych. W Załączniku nr 4 (Wykaz osiągnięć naukowych), omówiono w sposób szczegółowy moje zaangażowanie w realizację każdego z wymienionych niżej wydarzeń.

Przed doktoratem byłem zaangażowany w organizację dwóch krajowych konferencji naukowych.

1. „Uwarunkowania rozwoju i konkurencyjności regionów”, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Rzeszów 27-28 listopada 2003.
2. „Europejskie i pozaeuropejskie rynki pracy”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Rzeszów dnia 18-19 listopada 2004.

Po uzyskaniu stopnia doktora brałem udział w pracach komitetów organizacyjnych wymienionych niżej krajowych oraz międzynarodowych konferencji oraz seminariów naukowych.

1. Seminarium naukowe „Anatomia kryzysu. Przyczyny - przebieg – skutki”, Instytut Badań i Analiz Finansowych, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Rzeszów – Kielnarowa 17 września 2009.
2. Konferencja międzynarodowa „Determinanty rozwoju klastrów działających w obszarze zdrowia i turystyki”, Stowarzyszenie Innowacyjny Klaster Zdrowie i Turystyka. Uzdrowiska - Perły Polski Wschodniej, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Iwonicz Zdrój 30 września – 1 października 2013.
3. Seminarium naukowe „Aktualne problemy ubezpieczeń”, Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego (PSUS) oddział południowo-wschodni, Instytut Badań i Analiz Finansowych (IBAF), Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Cisna 24-25 stycznia 2014.
4. Międzynarodowe seminarium naukowe „Entrepreneurship in regional perspective”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Rzeszów 8-9 stycznia 2015.
5. Seminarium naukowe „Aktualne problemy i wyzwania w ochronie zdrowia”, Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego (PSUS) oddział południowo-wschodni, Instytut Badań i Analiz Finansowych (IBAF), Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Susiec 13-14 listopada 2015.
6. I International scientific conference „Financialization – impact on economy and society”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Uniwersytet Warszawski, Rzeszów-Kielnarowa 4-5 grudnia 2015.

7. Seminarium naukowe „Emerytura – dylemat nierozwiązany? Diagnoza i kierunki ewolucji systemu emerytalnego”, Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego (PSUS) oddział południowo-wschodni, Instytut Badań i Analiz Finansowych (IBAF), Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Kielnarowa 19-20 maja 2017.
8. II International scientific conference „Financialization - New Trends and Directions of Development”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Uniwersytet Warszawski, Rzeszów-Kielnarowa 9-10 czerwca 2017.
9. Międzynarodowe seminarium naukowe „Dimensions of entrepreneurship. Entrepreneurial competencies, entrepreneurship ecosystem and role of public support in new business formation”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów 2 października 2018.
10. Międzynarodowe seminarium naukowe „Entrepreneurship and Development from Regional Perspective. Exchange of Academic Experiences among Erasmus+ Program Countries”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów 7-8 marca 2019.
11. Międzynarodowe seminarium naukowe „International Science Exploration Event (ISEE) 2019: Supporting entrepreneurship by local authorities in Poland, Slovak Republic and Estonia. Entrepreneurship in a regional perspective. Function of institutions, innovation, history and LGUs support”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów 7-8 listopada 2019.
12. III International scientific conference „Financialization and society”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Uniwersytet Warszawski, Rzeszów 6-7 grudnia 2019.

Po uzyskaniu stopnia doktora moje zaangażowanie w przedsięwzięcia naukowe zyskało dodatkowy wymiar w postaci przewodniczenia sesjom tematycznym, koordynowania i prowadzenia międzynarodowych wydarzeń naukowych.

1. Międzynarodowe seminarium naukowe „Entrepreneurship in regional perspective”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Rzeszów 8-9 stycznia 2015.
2. Międzynarodowe seminarium naukowe "Dimensions of entrepreneurship. Entrepreneurial competencies, entrepreneurship ecosystem and role of public support in new business formation", Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów 2 października 2018.
3. Międzynarodowe seminarium naukowe „Entrepreneurship and Development from Regional Perspective. Exchange of Academic Experiences among Erasmus+ Program Countries”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów 7-8 marca 2019.
4. Międzynarodowe seminarium naukowe „International Science Exploration Event (ISEE) 2019: Supporting entrepreneurship by local authorities in Poland, Slovak Republic and Estonia. Entrepreneurship in a regional perspective. Function of institutions, innovation, history and LGUs support”, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Rzeszów 7-8 listopada 2019.

Niezależnie względem przedstawionych wyżej form upowszechniania wyników badań naukowych, byłem zaangażowany w organizację i koordynację następujących wydarzeń naukowych, popularno-naukowych oraz branżowych:

- 19 seminariów naukowych w ramach cyklu „Seminaria u ekonomistów” (2014 – 2018);
- 4 seminariów samorządowych IBAF (3 w 2019 roku i 1 w 2020 roku);
- kilkudziesięciu workshopów, konkursów, webinarów, szkoleń, wykładów otwartych, spotkań z praktykami oraz kursów dedykowanych propagowaniu wiedzy z zakresu ekonomii i finansów

wśród społeczności akademickiej we współpracy m.in. z takimi podmiotami jak: Związek Banków Polskich (ZBP), Narodowy Bank Polski (NBP), Fundacja im. Lesława Pagi, Krajowa Administracja Skarbowa (KAS), Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS), Giełda Papierów Wartościowych (GPW) w Warszawie, Fibonacci Team School, HFT Brokers, BD Global Trading, Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK), UBS, Komisja Nadzoru Finansowego (KNF), BNP Paribas Bank Polska S.A., Prudential, Aviva, PZU oraz innymi podmiotami z sektora finansowego.

5.6. Zagraniczne wyjazdy naukowe, szkoleniowe i dydaktyczne

W trakcie swojej pracy akademickiej uczestniczyłem w zagranicznych wyjazdach naukowych. W ich trakcie prowadziłem zajęcia dydaktyczne, uczestniczyłem w szkoleniach oraz warsztatach prowadzonych w języku angielskim dotyczących zagadnień związanych z moją specjalizacją naukową oraz dydaktyczną. Ich efektem są nawiązane partnerstwa, współpraca badawcza i aplikacyjna koncentrująca się w obszarze moich zainteresowań naukowych. W Załączniku nr 4 (Wykaz osiągnięć naukowych), przedstawione zostały szczegóły dotyczące każdego z pobytów zagranicznych.

1. University of Crete, Foundation for Research and Technology, Hellas - Institute of Applied and Computational Mathematics FORTH – IACM, Crete, Grecja, (15-19 października 2009).
2. Department of Strategy and Entrepreneurship, Faculty of Management, Comenius University in Bratislava, Słowacja (7-10 kwietnia 2015).
3. Chair of Entrepreneurship, Faculty of Economics and Business Administration, University of Tartu, Estonia (27-29 września 2017).
4. The Centre for Entrepreneurship Support, Department of Business and Management, Stockholm School of Economics in Riga (SSE Riga), Łotwa (4-6 września 2018).
5. Department of Quantitative Management, Faculty of Business and Economics, University of Pécs, Węgry (18-20 września 2018).
6. Department of Economics and Business Economics, University of Dubrovnik, Chorwacja (24-28 czerwca 2019).
7. Department of Finance, Faculty of Economics, Corvinus University, Węgry (17-20 września 2019).

5.7. Pozostała aktywność międzynarodowa

W ramach aktywności naukowej współpracuję z czasopismami naukowymi wydawanymi w Polsce oraz poza jej granicami. Należą do nich podane niżej tytuły:

1. Financial Internet Quarterly (do 2019 włącznie działający pod nazwą Financial Internet Quarterly e-Finanse), Polska,
 - Pełnione funkcje: redaktor naczelny, czas trwania współpracy: 2004 – nadal.
2. The South East European Journal of Economics and Business, Bośnia i Hercegowina,
 - Pełnione funkcje: członek International Editorial Review Board, czas trwania współpracy: 2019 – nadal.
3. International Journal of Modern Education and Management,
 - Pełnione funkcje: członek Scientific Council, czas trwania współpracy: 2013-2014.

W trakcie mojej pracy naukowej wykonałem 35 recenzji tekstów i opracowań krajowych i zagranicznych publikowanych w periodykach naukowych oraz branżowych, a także opracowaniach pokonferencyjnych wydawanych w Polsce oraz poza jej granicami. Mój dorobek w tym zakresie obejmuje współpracę z jedenastoma wydawnictwami.

1. Odpowiedzialność w Sektorze Finansów Publicznych. Poradnik Kadry Kierowniczej (2 recenzje),
2. Modern Management Review (1 recenzja),
3. Barometr Regionalny (1 recenzja),
4. Zeszyty Naukowe Ochrony Zdrowia. Zdrowie Publiczne i Zarządzanie (1 recenzja),
5. Finance and Sustainability. Proceedings from the 2nd Finance and Sustainability Conference, Wrocław 2018, Springer Proceedings in Business and Economics. Springer Cham Print (4 recenzje),
6. Miscellanea Geographica - Regional Studies on Development (1 recenzja),
7. Finance and Sustainability. Proceedings from the 3rd Finance and Sustainability Conference, Wrocław 2019. Springer Proceedings in Business and Economics. Springer Cham Print (6 recenzji),
8. Studenckie Naukowe Czasopismo Internetowe TH!NK (7 recenzji),
9. Financial Internet Quarterly e-Finanse (8 recenzji),
10. The South East European Journal of Economics and Business (3 recenzje),
11. Studia Humana (1 recenzja).

Moja aktywność obejmuje także członkostwo w krajowych i międzynarodowych organizacjach oraz towarzystwach naukowych i branżowych działających w obszarze finansów, polityki regionalnej i lokalnej oraz przedsiębiorczości.

1. Regional Studies Association (RSA)
– <https://www.regionalstudies.org/>
2. The Global Network on Financial Geography (FinGeo)
– <http://www.fingeo.net/>
3. Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego (PSUS), oddział Południowo-Wschodni
– <http://psus.pl/>

6. Osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne, działania popularyzujące naukę oraz współpraca ekspercka z otoczeniem gospodarczym

6.1. Osiągnięcia dydaktyczne

Aktywność dydaktyczna stanowi bardzo ważny element mojej pracy. Dzięki niej możliwe jest upowszechnienie wyników prowadzonych przeze mnie badań oraz dzielenie się z odbiorcami doświadczeniami zdobytymi w ramach współpracy z gospodarką. Początkowo prowadziłem zajęcia ćwiczeniowe oraz distance learning (DL), a począwszy od 2007 roku (tj. od uzyskania stopnia doktora nauk ekonomicznych) obok wymienionych wyżej form zajęć prowadzę wykłady, konwersatoria, projekty oraz seminaria. Zajęcia te realizuję na studiach stacjonarnych oraz niestacjonarnych, zarówno pierwszego stopnia (licencjackich) jak i drugiego stopnia (magisterskich). Prowadzę zajęcia na ścieżkach polskojęzycznych oraz anglojęzycznych. Niezależnie od tego jestem wykładowcą studiów podyplomowych. Syntetyczne zestawienie mojej aktywności dydaktycznej zawiera poniższa tabela.

Tabela 11. Syntetyczne zestawienie aktywności dydaktycznej

Przedmioty prowadzone na ścieżkach polskojęzycznych	Przedmioty prowadzone na ścieżkach anglojęzycznych	Przedmioty prowadzone na studiach podyplomowych i szkoleniach
<ul style="list-style-type: none">- Podstawy ekonomii- Mikroekonomia- Makroekonomia- Podstawy Finansów- Finanse Publiczne- Gospodarka finansowa JST- Finanse samorządowe- Zarządzanie finansami publicznymi- Polityka fiskalna- Gospodarka budżetowa- Ekonomika i finansowanie w ochronie zdrowia- Przygotowanie do prowadzenia działalności gospodarczej- Ekonomika organizacji przedsiębiorstwa- Biznesplan- Zarządzanie międzynarodowe- Formy prowadzenia działalności gospodarczej- Seminarium licencjackie- Seminarium magisterskie	<ul style="list-style-type: none">- Fundamentals of finance- Microeconomics- Public finance- Public finance management- Public finance and capital markets- Seminarium licencjackie- Seminarium magisterskie	<ul style="list-style-type: none">- Kreowanie strategii finansowych JST- Zarządzanie jednostką sektora finansów publicznych- Analiza rynku usług zdrowotnych- Polityka finansowa państwa- Budżet zadaniowy- Finanse publiczne i system podatkowy- Finansowe podstawy funkcjonowania samorządu terytorialnego i rozwoju lokalnego- Zarządzanie finansami JST- Zarządzanie kapitałem i planowanie finansowe w sektorze publicznym- Koordynacja i prowadzenie lokalnych Instytutów Przedsiębiorczości Cisco- Wykorzystanie gier logicznych w nauczaniu

Źródło: Opracowanie własne.

Obok założeń merytorycznych oraz struktury tematycznej przedmiotów wymienionych w tabeli, opracowałem także koncepcję oraz strukturę zajęć do następujących przedmiotów:

- Efektywność finansowa instytucji publicznych;
- Kontrola i nadzór w administracji;
- Strategie podatkowe;
- Teorie podejmowania decyzji;
- Zarządzanie w administracji publicznej.

Moja praca dydaktyczna nie ogranicza się jedynie do zajęć realizowanych na uczelni. Prowadzę regularne zajęcia skierowane do uczniów szkół średnich obejmujące następujące tematy:

- Prawdy i mity wokół długu publicznego;
- Polski system budżetowy;
- Wpływ deficytu budżetowego na gospodarkę;
- Podatki i inne obciążenia publiczno-prawne.

Niezależnie od pracy ze studentami prowadziłem zajęcia i szkolenia dla nauczycieli w ramach m.in. takich interdyscyplinarnych projektów jak:

- Cisco Entrepreneur Institute (2010);
- Przedsiębiorcze szkoły (2010 – 2012);
- Klasy patronackie (2015 – nadal);
- Ciekawa lekcja (2015 – nadal);
- Omnibus (2018).

Jestem autorem i współautorem multimedialnych kursów distance learning (DL) z Podstaw Ekonomii, Ekonomii, Mikroekonomii, Finansów publicznych, czy Finansów publicznych II uwzględniających interaktywne zadania, ćwiczenia, testy i rozgrywki tematyczne. Ponadto pełniłem rolę koordynatora merytorycznego i opiekuna anglojęzycznego, multimedialnego kursu distance learning z przedmiotu Public finance.

Prowadzę warsztaty z zakresu form prowadzenia działalności gospodarczej w ramach fakultatywnej specjalności pt. „Warsztaty biznesowe – załóż własną firmę”, której jestem współautorem. Inicjuję i realizuję zajęcia podnoszące wiedzę ekonomiczną i finansową dedykowane zarówno studentom jak i uczniom szkół średnich. Przykładem tego typu przedsięwzięć są następujące projekty edukacyjne, których jestem współautorem i wykonawcą:

- Akademia inwestora (2015);
- Matematyka na giełdzie (2015);
- Praktyczne wykorzystanie narzędzi finansowych w życiu codziennym (2016);
- Capital Challenge (2016);
- Lunch with Media (2016);
- Czwartki z inwestowaniem (2016);
- Trading jam session. Social learning (2016);
- Miss Marple’s start up (2017);
- Ekonomia? Challenge accepted! (2018);
- Uczelnie szkołom – o finansach z NBP (2019).

W trakcie swojej kariery akademickiej byłem promotorem licznych prac licencjackich (I stopnia) oraz magisterskich (II stopnia), polsko i anglojęzycznych, a także recenzentem prac studentów studiów I oraz II stopnia (stacjonarnych i niestacjonarnych) przygotowanych w językach polskim i angielskim. Zamieszczona na następnej stronie tabela stanowi ilustrację mojego dorobku jako promotora i recenzenta.

Tabela 12. Promotorstwo i recenzje prac licencjackich i magisterskich

Promotorstwo i recenzje prac polskojęzycznych					Promotorstwo i recenzje prac anglojęzycznych			
Promotorstwo		Recenzje			Promotorstwo		Recenzje	
Licencjat (I stopień)	Magister (II stopień)	Licencjat (I stopień)	Magister (II stopień)	Jednolite magisterskie	Licencjat (I stopień)	Magister (II stopień)	Licencjat (I stopień)	Magister (II stopień)
140	81	213	63	3	29	20	45	6
Suma 221		Suma 279			Suma 49		Suma 51	

Źródło: Opracowanie własne.

W bieżącym roku akademickim 2020/2021 jestem promotorem 28 prac licencjackich przygotowywanych w języku angielskim na kierunku zarządzanie.

Prowadzone przeze mnie zajęcia seminaryjne spotykają się z dużym zainteresowaniem studentów, a liczba osób chcących w nich uczestniczyć studentów co roku przekracza dopuszczalne przez Uczelnię limity. Moi seminarzyści biorą udział w konkursach na najlepsze prace dyplomowe i są ich laureatami. Przykładem jest praca licencjacka pt. „Rozwój społeczno-ekonomiczny Gminy Iwierzycy w latach 2012-2016, która w 2018 roku zajęła I miejsce w konkursie im. Prof. Jana Winieckiego na najlepszą pracę dyplomową. Dodatkowo część z prac dyplomowych rozwiązuje konkretne problemy z zakresu rozwoju wspólnot lokalnych, nawiązuje do oceny efektów prowadzonych polityk samorządowych, a także stanowi inspirację dla podejmowania prób związanych z przygotowywaniem pierwszych tekstów naukowych.

Ważnym aspektem mojej pracy dydaktycznej są studia podyplomowe. Współpracuję w tym zakresie z Centrum Studiów Podyplomowych (CSP) Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. Współtworzyłem wraz z ekspertami Instytutu Badań i Analiz Finansowych założenia do trzech kierunków studiów. Jestem ich opiekunem merytorycznym.

1. (2011) „Strategie finansowe jednostek samorządu terytorialnego. Praktyczne aspekty zarządzania finansami publicznymi”;
2. (2018) „Financial Management”. Studia w języku angielskim pod patronatem Deloitte;
3. (2019) „Rachunkowość i controlling ACCA”. Studia w języku polskim i angielskim przy współpracy z Pricewaterhouse Cooper (PwC) oraz Association of Chartered Certified Accountants (ACCA).

Program studiów podyplomowych w ramach kierunku „Rachunkowość i controlling ACCA” został zatwierdzony przez komisję akredytacyjną ACCA dzięki czemu ich uczestnicy mają możliwość uzyskania kwalifikacji Advanced Diploma in Accounting and Business (ACCA Advanced Diploma).

Ustawicznie podnoszę swoje kompetencje dydaktyczne poprzez uczestnictwo w szkoleniach poświęconych organizacji i prowadzeniu zajęć dydaktycznych oraz stosowaniu nowych technologii w edukacji (m.in. Flippowanie, Neurodydaktyka w praktyce. Innowacyjne metody pracy ze studentami), prowadząc zajęcia ze studentami w języku angielskim w kraju oraz za granicą (m.in. na University of Tartu w Estonii, University of Dubrovnik, Chorwacja), a także przenosząc doświadczenia oraz praktyki związane z organizacją zajęć oraz programów studiów funkcjonujących na uczelniach zagranicznych (m.in. Stockholm School of Economics SSE Riga na Łotwie, University of Pecs na Węgrzech) do treści przedmiotowych i metod stosowanych w procesie dydaktycznym w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie.

6.2. Aktywność organizacyjna

Aktywność organizacyjna stanowi kolejny, ważny obszar mojego rozwoju zawodowego. W ramach prac organizacyjnych wykonuję szereg zadań związanych ze specjalizacją zawodową oraz zainteresowaniami naukowymi. Dzięki temu działalność organizacyjna umożliwia uzyskanie swego rodzaju efektu synergii, wzmacniając pozostałe obszary mojej aktywności.

Pierwszy wymiar moich zadań organizacyjnych wynika z pełnionej przeze mnie funkcji dyrektora ds. badań i nauki w Instytucie Badań i Analiz Finansowych WSliZ w Rzeszowie. Do zadań związanych z zajmowanym stanowiskiem należy nie tylko projektowanie i realizacja badań naukowych, lecz również przygotowanie projektów i aplikacja o środki zewnętrzne (krajowe i zagraniczne) na ich prowadzenie. Do moich kompetencji należy także nawiązywanie i rozwijanie międzynarodowej współpracy dydaktycznej i naukowej. Efektami tej sfery mojej aktywności jest m.in. 5 umów bilateralnych pomiędzy WSliZ w Rzeszowie i uczelniami z Estonii, Słowacji, Chorwacji, Włoch i Niemiec podpisanych w ramach programu Erasmus+.

Do zakresu moich obowiązków należy także nawiązywanie współpracy oraz partnerstw z wydziałami i katedrami uczelni zagranicznych o profilach kształcenia oraz specjalizacjach badawczych zgodnych z kierunkami oferowanymi na WSliZ w Rzeszowie. W efekcie podjętych przeze mnie działań Instytut Badań i Analiz Finansowych nawiązał dotychczas współpracę z pracownikami m.in. takich ośrodków akademickich jak Aston University, Birmingham (Wlk. Brytania), King's College London (Wlk. Brytania), University of Sannio (Włochy), University of Pecs (Węgry), University of Reading (Wlk. Brytania), Stockholm School of Economics SSE Riga (Łotwa), University of Tartu (Estonia), Kazimieras Simonavičius University (Litwa), Silesian University in Opava (Czechy), University of Economics in Prague (Czechy), School of Economics and Business in Sarajevo (Bośnia i Hercegowina), University of Dubrovnik (Chorwacja), Comenius University (Słowacja), Corvinus University (Węgry), a także Friedrich Schiller University Jena (Niemcy). Rozwój współpracy naukowej WSliZ w Rzeszowie z uczelniami zagranicznymi dokonuje się także za sprawą zajmowanego przeze mnie stanowiska redaktora naczelnego Financial Internet Quarterly. W efekcie mojej działalności i wytyczonego kierunku rozwoju czasopisma pogłębieniu uległo umiędzynarodowienie kwartalnika. Obecnie struktura section editors oraz editorial board – dwóch podstawowych organów czasopisma – składa się z przedstawicieli odpowiednio 9 oraz 17 uznanych zagranicznych ośrodków naukowych.

Kolejny z wymiarów moich zadań organizacyjnych obejmuje prace wykonywane w związku z funkcjami pełnionymi w strukturach organizacyjnych WSliZ w Rzeszowie. Począwszy od 2013 roku pełnię rolę członka zespołu ds. jakości kształcenia dla ścieżek polsko i anglojęzycznych. Odpowiadam za weryfikację próbek prac egzaminacyjnych w tym badanie ich zgodności z efektami zapisanymi w kartach przedmiotowych, a także hospitowanie zajęć. Do moich zadań należy ocena prac dyplomowych I oraz II stopnia studiów stacjonarnych i niestacjonarnych w języku polskim, a także I oraz II stopnia studiów stacjonarnych w języku angielskim pod kątem formalnym, a także zgodności prac z kierunkiem i profilem studiów oraz rzetelności oceniania i recenzowania prac. Zajmuję się również opiniowaniem dorobku naukowego osób aplikujących o pracę w WSliZ w Rzeszowie. Począwszy od 2019 roku jestem członkiem Rady Dziekańskiej Kolegium Zarządzania WSliZ w Rzeszowie, a także członkiem Senatu Uczelni. Z uwagi na zajmowane stanowisko odpowiadam również za opiniowanie programów studiów i oferowanych w ramach nich specjalności. Moje usytuowanie w strukturze organizacyjnej Uczelni zdecydowało o tym, iż brałem udział w pracach zespołu przygotowującego strategię rozwoju Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie na lata 2020-2024. Obecnie w ramach Rady Dziekańskiej Kole-

gium Zarządzania uczestniczę w pracach nad planem operacyjnym strategii Uczelni na lata 2020-2024 dla Kolegium Zarządzania WSliZ.

W ramach mojej pracy organizacyjnej na rzecz Uczelni znajdują się również działania ukierunkowane na projektowanie przedsięwzięć zakładających budowanie i poszerzanie kompetencji studentów z zakresu ekonomii, finansów i przedsiębiorczości łączących wiedzę teoretyczną z praktyką gospodarczą. Bezpośrednim efektem moich prac w tym zakresie, a także aktywności pozostałych członków zespołu IBAF są takie przedsięwzięcia jak:

- uruchamianie projektów edukacyjnych i szkoleniowo-warsztatowych „Open Lab”, „Więcej edukacji finansowej społeczeństwa”, „Speed trading”, „Rzeszowskie wieczory z inwestowaniem”, „Rozwiń swoje finansowe IQ”, „Warsztaty podatkowe”, „Kariera w finansach”, czy „Novice inwestor”;
- koordynacja cyklicznych publikacji pracowników, współpracowników Instytutu Badań i Analiz Finansowych, a także członków Finansowego Koła Naukowego FLOW działającego przy Instytucie na portalach GPW Media oraz IRIS View;
- tworzenie zespołów badawczych złożonych z pracowników naukowych IBAF i studentów (członków Finansowego Koła Naukowego FLOW) kształtujących umiejętności projektowania i prowadzenia badań naukowych, a także przygotowywania opracowań dedykowanych rozwiązywaniu problemów gospodarczych.

W ramach moich działań organizacyjnych na rzecz Uczelni wymienić należy także kilka dodatkowych aktywności. Wśród nich na szczególną uwagę zasługują:

- opieka nad laboratorium finansowym WSliZ, uczelnianym dealing roomem wyposażonym w sposób odzwierciedlający środowisko pracy brokera, dealera finansowego i maklera (2013-2016);
- współpraca przy tworzeniu kwartalnych raportów dedykowanych sytuacji finansowej podkarpackich jednostek samorządu terytorialnego, opracowań na temat finansów szkolnictwa wyższego w Polsce, a także analiz dotyczących wybranych aspektów gospodarki krajowej i ponadnarodowej;
- przygotowywanie i aktualizowanie oferty współpracy Uczelni z otoczeniem, a także oferty Instytutu Badań i Analiz Finansowych w zakresie prac badawczo-rozwojowych, eksperckich i doradczych zgodnych z kompetencjami zespołu IBAF;
- pełnienie roli koordynatora indywidualnych programów coachingowych dla studentów, rozwijających umiejętności organizowania i prowadzenia badań naukowych w ramach Projektu Akademia Przedsiębiorczego Studenta Santander.

6.3. Działania popularyzujące naukę

Moja praca w obszarze działań popularyzujących naukę obejmuje nieprzerwanie od 2013 roku opiekę nad Finansowym Kołem Naukowym FLOW, a wcześniej Kołem Popularyzacji Wiedzy Ubezpieczeniowej (KPWU). Skupieni w nim studenci są uczestnikami oraz laureatami międzynarodowych konkursów wiedzy finansowej (m.in. Rotman International Trading Competition, Canada 2014, International Statistical Literacy Poster Competition 2019), inicjatorami przedsięwzięć upowszechniających wiedzę finansową (webinaria, workshopy, szkolenia, wykłady otwarte, spotkania z praktykami branży finansowej), a także autorami komentarzy i blogów tematycznie związanych z ekonomią i finansami. Członkowie FLOW uczestniczą w konferencjach i wydarzeniach naukowych zarówno o skali krajowej, jak i międzynarodowej. Warto w tym miejscu przywołać takie wydarzenia jak: Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Ubezpieczenia i finanse – nowe perspektywy”, Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Rachunkowość i finansowanie MŚP”, Ogólnopolska konferencja naukowa „Nauka i pasja kluczem do sukcesu”, czy European Financial Congress, „Akademia EFC”.

W ramach działań popularyzujących naukę odpowiadam za organizację konkursów wiedzy z zakresu ekonomii i finansów (w tym m.in. „Speed Trading”, „Speed trading Full”, „Project Trader”, „Akademia Inwestora”, „Capital Challenge”, „Najlepsza koncepcja biznesowa”) oraz przygotowanie studentów do udziału w konkursach zewnętrznych o tematyce okołofinansowej (m.in. „Banrisk. Liga akademicka”, „Global Management Challenge”, „Przedsiębiorczość, Finanse i Zarządzanie” Fundacji Edukacyjnej Przedsiębiorczości (FEP), „Financial Challenger” Ernst&Young, „Milion na Bank”, Warszawskiego Instytutu Bankowości i innych).

Uczestniczę czynnie w popularyzowaniu nauki poprzez koordynowanie prac studentów nad przygotowywanymi samodzielnie artykułami naukowymi, wykonywanie recenzji artykułów i prac naukowych w ramach współpracy z redakcją Studenckiego Czasopisma Naukowego THiNK, a także koordynację i wsparcie merytoryczne badań naukowych krajowych i międzynarodowych realizowanych przez studentów WSiIZ. Przykładem są badania pt. „Świadomość finansowa studentów” realizowane równolegle w Polsce, Czechach, Słowacji, Estonii i na Węgrzech.

Od czasu objęcia przeze mnie stanowiska dyrektora ds. badań i nauki w Instytucie Badań i Analiz Finansowych, a także w okresie zatrudnienia na stanowisku kierownika Katedry Finansów WSiIZ zainicjowałem współpracę naukowo-badawczą studentów Uczelni z etatowymi pracownikami naukowymi, która do dnia dzisiejszego jest kontynuowana i rozwijana. Studenci mają możliwość rozwoju naukowego w ramach współpracy z Instytutem w zakresie prac badawczych, gromadzenia, przetwarzania i obróbki danych źródłowych, budowania warsztatu naukowego, opracowywania projektów badań naukowych, a także przygotowywania wniosków aplikacyjnych o pozyskanie finansowania na realizację programów i projektów naukowo-badawczych. Współpraca ta nie ogranicza się przy tym do studentów ścieżek polskojęzycznych, lecz obejmuje również studentów realizujących studia w języku angielskim.

Ważnym aspektem działań popularyzujących naukę są efekty aplikacyjne znajdujące odzwierciedlenie w innowacyjnych projektach biznesowych. Jednym z nich jest współkoordynowanie utworzonego przez absolwentów WSiIZ w Rzeszowie współpracujących z IBAF zestawu autonomicznych systemów transakcyjnych w standardach handlu wysokich częstotliwości uwzględniających modelowanie, przewidywanie oraz objaśnianie sytuacji na rynkach finansowych poprzez projektowanie, wdrażanie oraz testowanie automatycznych systemów analitycznych. Opracowana koncepcja zaowocowała powołaniem start-upu Confessor Capital, który obecnie z powodzeniem rozwija swoją działalność uzyskawszy dofinansowanie z Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP).

Praktyka działań związanych z popularyzacją nauki, jej praktycznych aspektów i zastosowań szerszemu gronu odbiorców objęła także publikację cyklu artykułów poświęconych wiedzy finansowej w prasie codziennej, wywiad dla lokalnego radia na temat wiedzy finansowej w praktyce działalności JST, opracowywanie i udostępnienie m.in. władzom samorządowym raportów obejmujących tematykę wsparcia przedsiębiorczości, finansów JST, finansowania w ochronie zdrowia i innych. Upowszechnianie wiedzy z zakresu ekonomii i finansów dokonywane jest za pośrednictwem strony internetowej Instytutu Badań i Analiz Finansowych, kont na mediach społecznościowych IBAF oraz koła naukowego FLOW, współpracy z rzecznikiem prasowym WSiIZ oraz poprzez redakcję i publikację tekstów w wewnętrznym czasopiśmie uczelnianym „Kurierek WSiIZ”.

Ostatnim z wymiarów działań popularyzujących naukę jest prowadzenie zajęć, warsztatów, szkoleń i webinarów dla uczniów szkół średnich i studentów w ramach cyklu „Klasy patronackie” oraz „Ciekawa lekcja” WSiIZ, projektów edukacyjnych (Narodowego Banku Polskiego), a także programów mentorskich oraz projektów krajowych i międzynarodowych takich jak „Inspiring digital entrepreneurship and Awareness (IDEA) in HE” w trakcie których staram się zainspirować uczniów oraz studentów do

wyboru ścieżki rozwoju związanej z pracą akademicką. Dotychczasowa współpraca naukowa ze studentami w trakcie ich studiów na WSliZ w Rzeszowie sprawiła, że kilkoro z nich zdecydowało się pozostać na Uczelni i rozpocząć karierę naukową.

6.4. Współpraca ekspercka z otoczeniem gospodarczym

Moje zadania na WSliZ w Rzeszowie dotyczą także współpracy z otoczeniem gospodarczym oraz instytucjami specjalistycznymi (branżowymi). Działający w strukturach WSliZ w Rzeszowie Instytut Badań i Analiz Finansowych współpracował dotychczas m.in. z Izbą Przemysłowo-Handlową w Rzeszowie, Podkarpackim Stowarzyszeniem Samorządów Terytorialnych, Fundacją Rozwoju Demokracji Lokalnej o. Rzeszów, Polskim Towarzystwem Ekonomicznym o. Rzeszów, Regionalnym Obserwatorium Terytorialnym przy Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego, Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, Urzędem Wojewódzkim w Rzeszowie, Polskim Stowarzyszeniem Ubezpieczenia Społecznego, Związkiem Banków Polskich, a także Krajową Administracją Skarbową. W efekcie współpracy z wymienionymi podmiotami zrealizowano szereg przedsięwzięć obejmujących tematyczne wykłady otwarte, szkolenia i warsztaty, projekty edukacyjne, a także eventy popularno-naukowe.

W ramach współpracy Uczelni z otoczeniem gospodarczym uczestniczyłem w kongresach, seminariach, wydarzeniach branżowych i gospodarczych takich jak Forum Europa – Ukraina, Kongres 590, konferencje ROT, a także seminaria z cyklu Teoria i praktyka animacji lokalnych polityk publicznych. Brałem udział w pracach zespołów i grup roboczych dotyczących strategii rozwoju województwa podkarpackiego - Podkarpackie 2030, utworzenia Podkarpackiego Centrum Innowacji oraz ProtoLab. Odpowiadałem za przygotowanie propozycji tematów do kontraktu terytorialnego, programu Gospostrateg, a także projektów oraz programów współpracy ponadnarodowej w ramach POKL.

Byłem zaangażowany w organizację wydarzeń łączących wiedzę akademicką i wyniki badań naukowych z praktyką działalności rynków finansowych w formie warsztatów, szkoleń, spotkań branżowych z takimi podmiotami jak GPW, HFT Brokers, TMS Brokers, Global BD Trading, Fibonacci Team School, Stowarzyszenie Inwestorów indywidualnych, BNP Paribas Bank Polska S.A., Bank Pekao S.A., UBS, Deloitte, PricewaterhouseCoopers (PWC), The Association of Chartered Certified Accountants (ACCA), Axa, Aviva, Prudential, Dom Brokerski Vector.

Inicjowałem na Uczelni wydarzenia promujące ofertę ekspercką WSliZ wśród jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa podkarpackiego w formie seminariów samorządowych, jednocześnie opracowywałem i publikowałem kwartalne raporty analizujące sytuację w finansach samorządowych. Praca naukowa wsparta kontaktem z otoczeniem gospodarczym umożliwiła mi wykształcenie kompetencji umożliwiających świadczenie usług doradczych oraz eksperckich dla jednostek samorządu terytorialnego. Jestem koordynatorem lub współautorem 23 ekspertyz, analiz, strategii i programów. Ich syntetyczne zestawienia zawiera poniższa tabela.

Tabela 13. Opracowania dedykowane otoczeniu gospodarczemu

Rok	Podmiot zamawiający	Tytuł opracowania
2004	Urząd Miejski w Przemyślu	„Reorganizacja sieci publicznych placówek oświatowych: przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponad gimnazjalnych na terenie Przemyśla”
2010	Urząd Miejski w Rzeszowie	„Jakie działania winien podjąć Prezydent Miasta Rzeszowa jako organ podatkowy, aby zwiększyła się w Rzeszowie liczba podatników podatku od środków transportowych”
2010	Innowacyjny Klaster Zdrowie i Turystyka, Uzdrowiska - Perły Polski Wschodniej	„Wybrane aspekty koncesjonowania wód leczniczych w Polsce”

2011	Urząd Miejski w Krynicy Zdroju	„Strategia podatkowa Gminy Krynica-Zdrój w okresie średnim i długim”
2011	Urząd Miejski w Krynicy Zdroju	„Analiza i ocena gospodarki finansowej Gminy Krynica Zdrój w latach 2002-2010”
2011	Innowacyjny Klaster Zdrowie i Turystyka. Uzdrawiska - Perły Polski Wschodniej	„Strategia kompleksowa rozwoju Innowacyjnego Klastra Zdrowie i Turystyka”
2012	Urząd Miejski w Krynicy Zdroju	„Opodatkowanie apartamentowców i kondohoteli podatkiem od nieruchomości”
2013	Urząd Miejski w Rzeszowie	„Analiza przyczyn rosnących kosztów funkcjonowania transportu publicznego w Gminie Miasto Rzeszów i wskazanie sposobów ich obniżenia w jednostkach organizacyjnych Gminy realizujących to zadanie”
2014	Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu	„Strategia tworzenia i rozwoju Transgranicznego Klastra Tufów Zeolitycznych”
2014	Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu	„Diagnoza stanu i możliwości rozwoju Transgranicznego Klastra Tufów Zeolitycznych”
2014	Ministerstwo Spraw Zagranicznych	„Założenia reformy finansów samorządu terytorialnego na Ukrainie”
2015	Urząd Miejski w Leżajsku	„Analiza budżetu gminy Miasto Leżajsk w latach 2011–2014 z elementami kształtowania polityki finansowej w latach następnych”
2015	Urząd Miejski w Mielcu	„Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta Mielca na lata 2015-2020 z prognozą do roku 2025”
2015	Urząd Gminy w Świlczy	„Bilans otwarcia dla kadencji samorządowej 2015-2018 w gminie Świlcza”
2015	Urząd Miejski w Mielcu	„Bilans otwarcia Gminy Miejskiej Mielec i jednostek organizacyjnych Gminy Miejskiej Mielec”
2016	Urząd Miejski w Leżajsku	„Ocena zasadności utworzenia centrum usług wspólnych dla Gminy Miasto Leżajsk”
2016	Urząd Miejski w Leżajsku	„Koncepcja centrum usług wspólnych dla Gminy Miasto Leżajsk”
2016	Urząd Miejski w Przeworsku	„Program rozwoju przedsiębiorczości Gminy Miejskiej Przeworsk”
2016	Urząd Miejski w Rzeszowie	„Dostępność podkarpackich talentów na potrzeby firm outsourcingowych”
2017	Urząd Miejski w Przemyśle	„Koncepcja programowo-organizacyjna dla przemysłowego inkubatora przedsiębiorczości i innowacji”
2018	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego	„Analiza działań informacyjno - promocyjnych realizowanych w oparciu o Strategię komunikacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 oraz Rocznej planu działań informacyjnych i promocyjnych Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020”
2018	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego	„Dochody i wydatki sektora finansów publicznych w województwie małopolskim z prognozą do roku 2030”
2019	Urząd Miejski w Brzozowie	„Bilans otwarcia kadencji dla Gminy Miejsko-Wiejskiej Brzozów wraz z analizą struktur organizacyjnych Gminy w latach 2015-2018”

Źródło: Opracowanie własne.

Moja aktywność ukierunkowana na współpracę z otoczeniem gospodarczym obok ekspertyz obejmuje także działalność szkoleniową. Dotychczas prowadziłem blisko 400 godzin szkoleń i warsztatów wraz z konsultingiem. Tematyka prowadzonych przeze mnie szkoleń obejmowała w przeważającej mierze podane niżej zagadnienia.

- „Wykorzystanie Moodle oraz Webex w działalności Cisco Entrepreneur Institute” (2010),
- „Zarządzanie jednostką sektora finansów publicznych” (2011),
- „Kreowanie strategii finansowych w JST” (2012),

- „Budżetowanie zadaniowe w JST” (2012),
- „Ryzyko finansowe pod kontrolą – wiedza finansowa w praktyce działalności JST” (2013),
- „Zarządzanie kapitałem i planowanie finansowe” (2014),
- „Finansowe podstawy funkcjonowania samorządu terytorialnego i rozwoju lokalnego” (2014),
- „Wykorzystanie gier logicznych w nauczaniu” (2018).

Niezależnie od wskazanych wyżej form aktywności współdziałałem z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego:

- koordynując proces wdrożenia budżetu zadaniowego w gminie miejsko-wiejskiej Iwonicz Zdrój (2012),
- realizując warsztaty związane z budową strategii rozwoju społeczno-gospodarczego dla urzędników gminy miejskiej Mielec (2015),
- opracowując diagnozę potencjału przedsiębiorczości w gminie miejskiej Przeworsk (2016),
- prowadząc badania na temat społecznego odbioru działań informacyjno – promocyjnych realizowanych w oparciu o Strategię komunikacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 dla Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego (2018).

W latach 2010 – 2016 włącznie, zajmowałem stanowisko członka rady nadzorczej Zakładu Komunalnego Sp. z o.o. w Żołyni (pow. leżajski, woj. podkarpackie). Nadzorowałem przygotowanie programu naprawczego dla Spółki, byłem autorem formuły prezentacji danych kwartalnych na temat jej sytuacji finansowej wraz z wytycznymi opracowywania prognoz finansowych w horyzoncie krótkim i długim. W trakcie mojej współpracy ze spółką zdywersyfikowałem jej działalność wprowadzając nowe pola aktywności skutkujące dodatkowymi źródłami przychodów.

Moje doświadczenia związane z praktyką gospodarczą obejmują również współpracę z Leżajskim Stowarzyszeniem Rozwoju (LSR) organizacją non profit powiatu leżajskiego. W 2002 roku pełniłem w nim rolę koordynatora oraz wykonawcy badań w projekcie dotyczącym przedsiębiorców z terenu powiatu leżajskiego.

W latach 2002-2003 współpracowałem ze Stowarzyszeniem Absolwentów i Studentów WSiLiZ w Rzeszowie (aktualnie Stowarzyszenie Społeczno-Ekonomiczne Absolwent – SSEA). Odpowiadałem w nim za organizację projektów szkoleniowych i przygotowywanie wniosków mających na celu pozyskanie dofinansowania ze źródeł krajowych i zagranicznych. Jestem także pomysłodawcą koncepcji oraz koordynatorem dwóch edycji seminarium "Teoria i Praktyka", artykułujących aplikacyjne aspekty prac licencjackich i magisterskich absolwentów WSiLiZ w Rzeszowie.

Swoje doświadczenia związane z praktyką funkcjonowania w LSR i SSEA przenieśliem na współpracę z Instytutem Gospodarki IG WSiLiZ w którym do 2004 roku pełniłem rolę współinicjatora i wykonawcy prac i projektów zarówno badawczych („Samorząd gminny a rozwój przedsiębiorczości. Podkarpacki przedsiębiorcy wobec uwarunkowań wzajemnych relacji” oraz „Samorząd gminny a rozwój przedsiębiorczości. Podkarpacki samorządowcy wobec uwarunkowań wzajemnych relacji”), jak i zleceń komercyjnych realizowanych na rzecz odbiorców zewnętrznych („Reorganizacja sieci publicznych placówek oświatowych: przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponad gimnazjalnych na terenie Przemyśla”).

Ostatni aspekt mojej działalności eksperckiej wiąże się z przygotowywaniem projektów oraz wniosków aplikacyjnych przewidujących współpracę Uczelni z otoczeniem gospodarczym w tym w szczególności z jednostkami samorządu terytorialnego, udziałem w ich realizacji a także zaangażo-

waniem z głosem doradczym w zakresie rozwiązań projektowanych na styku działalności Uczelni oraz gospodarki.

Podsumowując ten aspekt mojej działalności, należy podkreślić, że współdziałanie z otoczeniem gospodarczym stanowi element wzbogacający wymiary dydaktyczny oraz naukowy mojej działalności akademickiej. W przypadku pierwszego z nich współpraca ekspercka umożliwia mi uzyskanie większej wiarygodności oraz służy wzbogaceniu treści przekazywanych studentom oraz słuchaczom studiów podyplomowych o własne doświadczenia i praktyczne zastosowanie posiadanej wiedzy. W wymiarze działalności naukowej zdobyte doświadczenia praktyczne pozwalają na pełniejsze zrozumienie problemów związanych z rozwojem lokalnym oraz rolą jaką pełnią w nim jednostki samorządu terytorialnego. W efekcie połączenia wiedzy teoretycznej oraz praktyki gospodarczej w sposób znacznie bardziej efektywny mogę identyfikować ewentualne luki poznawcze obecne w dyscyplinie ekonomia i finanse a także oceniać użyteczność projektowanych przeze mnie kierunków badań naukowych.

66

Spis tabel

Tabela 1. Schemat postępowania badawczego.....	13
Tabela 2. Prezentacja metod badawczych zastosowanych w monografii	18
Tabela 3. Zestaw zmiennych instrumentalizujących politykę gmin wobec rozwoju w układzie płaszczyzn polityki gmin oraz grup instrumentów wsparcia	20
Tabela 4. Hipotezy dotyczące pierwszego pytania badawczego oraz ich weryfikacja.....	24
Tabela 5. Hipotezy dotyczące drugiego pytania badawczego oraz ich weryfikacja.....	26
Tabela 6. Hipotezy dotyczące trzeciego pytania badawczego oraz ich weryfikacja	29
Tabela 7. Hipotezy dotyczące czwartego pytania badawczego oraz ich weryfikacja	31
Tabela 8. Syntetyczne zestawienie dorobku publikacyjnego w ujęciu ilościowym w latach 2002-2020	44
Tabela 9. Syntetyczne zestawienie dorobku publikacyjnego w ujęciu bibliometrycznym w latach 2002-2020.....	45
Tabela 10. Syntetyczne podsumowanie udziału w konferencjach i seminariach naukowych	51
Tabela 11. Syntetyczne zestawienie aktywności dydaktycznej	57
Tabela 12. Promotorstwo i recenzje prac licencjackich i magisterskich.....	59
Tabela 13. Opracowania dedykowane otoczeniu gospodarczemu	63

Bibliografia

1. Acs, Z. (2006). How is entrepreneurship good for economic growth? *Innovations: technology, governance, globalization*, 1(1), pp. 97-107.
2. Acs, Z. J., & Audretsch, D. B. (1988). Innovation in large and small firms: An empirical analysis. *American Economic Review*, 78(4), pp. 678-690.
3. Adamowicz, M., & Dresler, E. (2006). Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich na przykładzie wybranych gmin województwa lubelskiego. *Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej we Wrocławiu* (540), ss. 17-24.
4. Adkins, L. C., Campbell, R. C., Chmelarova, V., & Carter Hill, R. (2012). The Hausman Test, and Some Alternatives, with Heteroskedastic Data. In *Essays in Honor of Jerry Hausman*. Emerald Group Publishing Limited, pp. 515-546.
5. Afonso, A., & Fernandes, S. (2006). Measuring local government spending efficiency: evidence for the Lisbon region. *Regional Studies*, 40(1), pp. 39-53.
6. Ahmed, H., & Miller, S. M. (2000). Crowding-out and crowding-in effects of the components of government expenditure. *Contemporary Economic Policy*, 18(1), pp. 124-133.
7. Aidis, R., Estrin, S., & Mickiewicz, T. M. (2012). Size matters: entrepreneurial entry and government. *Small Business Economics*, 39(1), pp. 119-139.
8. Akaike, H. (1998). Information theory and an extension of the maximum likelihood principle [in:] E. Parzen, K. Tanabe, G. Kitagawa (eds.), *Selected Papers of Hirotugu Akaike*. New York: Springer, pp. 199-213.
9. Allahyari, M., Pouriyeh, S., Assefi, M., Safaei, S., Trippe, E. D., Gutierrez, J. B., & Kochut, K. (2017). A brief survey of text mining: Classification, clustering and extraction techniques, <https://arxiv.org/pdf/1707.02919.pdf> (Dostęp 2017 12 14).
10. Amin, A. (1999). An institutionalist perspective on regional economic development. *International Journal of Urban and Regional Research*, 23(2), pp. 365-378.
11. Analizator i Generator Fleksyjny <http://sgjp.pl/morfeusz/dopobrania.html> (Dostęp 2017 04 02).
12. Analizator Morfologiczny Języka Polskiego <http://zil.ipipan.waw.pl/MarcinWolinski> (Dostęp 2017 04 03).
13. Angrist, J. D., & Krueger, A. B. (2001). Instrumental variables and the search for identification: From supply and demand to natural experiments. *Journal of Economic perspectives*, 15(4), pp. 69-85.
14. Astuti, S. J. W., Prasetyono, D. W., & Yudhia, O. P. (2018). Towards an Effective Local Development Plan: Coping with Planning Weaknesses in Good Economic Performing Municipalities. *Bisnis & Birokrasi Journal*, 25(1), pp. 29-36.
15. Bartik, T. J. (2002). Evaluating the impacts of local economic development policies on local economic outcomes: what has been done and what is doable? Upjohn Institute Working Paper, No. 03-89, Kalamazoo, MI: W.E. Upjohn Institute for Employment Research, pp.1-40.
16. Bartik, T. J. (2004). Evaluating the impacts of local economic development policies on local economic outcomes: what has been done and what is doable? [in:] *Evaluating local economic and employment development: How to assess what works among programmes and policies*, Paris: Organization for Economic Cooperation and Development, pp. 113-141.
17. Bartlett, M. S. (1950). Tests of significance in factor analysis. *British Journal of Psychology (Statistics Section)*, 3, pp. 77-85.
18. Bates, T. (1995). Small Businesses Appear to Benefit from State or Local Government's Economic Development Assistance. *Urban Affairs Review*, 31(2), pp. 206-225.

19. Baum, B., & Seitz, H. (2003). Demographischer Wandel und Bildungsausgaben: empirische Evidenz für die westdeutschen Länder. *Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung*, 72(2), pp. 205-219.
20. Baum, B., Seitz, H., & Worobjew, A. (2002). Der Einfluss der Alters-und Familienstrukturen auf die Ausgaben der Länder und Gemeinden. *Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung*, 71(1), pp. 147-162.
21. Baumol, W. (2002). *The free-market innovation machine: Analyzing the Growth Miracle of Capitalism*. Princeton: Princeton University Press.
22. Bel, G., & Fageda, X. (2007). Why do local governments privatise public services? A survey of empirical studies. *Local government studies*, 33(4), pp. 517-534.
23. Bingham, R. D., & Mier, R. (Eds.). (1993). *Theories of local economic development: Perspectives from across the disciplines*. Sage, pp. 1-336.
24. Bitner, M. (2016). Opracowanie metody klasyfikacji wydatków rozwojowych w oparciu o system klasyfikacji budżetowej https://www.mr.gov.pl/media/33069/Raport-Wydatki_rozwojowe_dr_Michal_Bitner.pdf (Dostęp 2017 03 02).
25. Blair, J.P., Fichtenbaum, R.H., Swaney, J.A. (1984). The market for jobs: Locational decisions and the competition for Economic development. *Urban Affairs Quarterly* (20), pp. 64-77.
26. Bober, J., Hausner, J., Izdebski, H., Lachiewicz, W., Mazur, S., Nelicki, A., Nowotarski, B., Puzyna, W., Surówka, K., Zachariasz, I. & Zawicki, M. (2013). *Narastające dysfunkcje, zasadnicze dylematy, konieczne działania: Raport o stanie samorządności terytorialnej w Polsce*. Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, ss. 1-109
27. Borodo, A. (2013). *Dotacje i subwencje w systemie finansowym samorządu terytorialnego*. Toruń: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności „Dom Organizatora”.
28. Botezat, D. (2007). New Academic Approaches in Local Development Theories. *The Yearbook of the "GH. Zane" Institute of Economic Researches*, No 16, pp. 99-131.
29. Breusch, T. S., & Pagan, A. R. (1980). The Lagrange multiplier test and its applications to model specification in econometrics. *The Review of Economic Studies*, 47(1), pp. 239-253.
30. Brier, A., & Hopp, B. (2011). Computer assisted text analysis in the social sciences. *Quality & Quantity*, 45(1), pp. 103-128.
31. Bronner, F., & Kuijlen, T. (2007). The Live or Digital Interviewer-a Comparison between CASI, CAPI and CATI with Respect to Differences in Response Behaviour. *International Journal of Market Research*, 49(2), pp. 167-190.
32. Brown, T. A. (2006). *Confirmatory factor analysis for applied research*. New York: Guilford Press.
33. Brown, T.A., Moore, M.T. (2012). Confirmatory factor analysis [in:] R.H. Hoyle (ed.), *Handbook of Structural Equation Modeling*. New York: Guilford Press, pp. 361-379.
34. Bywalec, C. (1991). Rozwój gospodarczy a poziom życia ludności. Społeczne aspekty gospodarowania. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny Rok LIII. Zeszyt 4*, s. 199 i nast.
35. Capano, G., & Lippi, A. (2017). How policy instruments are chosen: Patterns of decision makers' choices. *Policy Sciences*, 50(2), pp. 269-293.
36. Capello, R. (2011). Location, regional growth and local development theories. *Aestimium*, (58), pp. 1-25.
37. Capkova, S. (2005). *Local government and economic development*. Open Society Institute, Budapest, pp. 1-21.
38. Cattell, R. (1966). The scree test for the number of factors. *Multivariate Behavioral Research*, 1(2), pp. 245-276.

39. Chojnicki, Z., & Czyż, T. (2000). Nowa organizacja terytorialna Polski i układ regionalny. *Czasopismo geograficzne*, 71(3-4), ss. 261-277.
40. Chomiak-Orsa, I., & Flieger, M. (2018). Instruments supporting local innovativeness. *Scientific Journal of the Military University of Land Forces*, 50, pp. 116-127.
41. Chugunov, I. Y., & Pasichnyi, M. D. (2018). Fiscal policy for economic development. *Scientific Bulletin of Polissia*, Vol. 13 Issue 1, p. 54-61.
42. Cilak, M. (2014). Instrumenty wspierania rozwoju gospodarczego stosowane przez samorząd terytorialny: problematyka prawnofinansowa. *Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu* 1(2), ss. 213-219.
43. Ciżkowicz, P., Ciżkowicz-Pękała, M., Pękała, P., & Rzońca, A. (2017). The effects of special economic zones on employment and investment: a spatial panel modeling perspective. *Journal of Economic Geography*, 17(3), pp. 571-605.
44. Coffey, W. J., & Polese, M. (1985). Local development: conceptual bases and policy implications. *Regional studies*, 19(2), pp. 85-93.
45. Cronbach, L. J. (2005). Współczynnik alfa a struktura wewnętrzna testów, [w:] Brzeziński J. (red.). *Trafność i rzetelność testów psychologicznych. Wybór tekstów*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk, ss. 177-212.
46. Czarny, A. (2015). Samodzielność dochodowa jednostek samorządu terytorialnego na przykładzie wybranych miast wojewódzkich. *Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis. Oeconomica*, 78, s. 40.
47. Czyszkievicz, R. (2007). Redystrybucja czy rozwój? polityka budżetowa gmin Województwa zachodniopomorskiego. *Studia Regionalne i Lokalne*, 8(29), ss. 71-89.
48. Dahlke, P. (2017). Samorząd terytorialny w procesie kształtowania rozwoju gospodarczego regionu na przykładzie województwa wielkopolskiego. Piła: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Stanisława Staszica w Pile, s. 30.
49. Danson, M. W. (1995) New firms' formation and regional economic development, *Small business economics* (7), pp. 81-97.
50. Davidson, R., & MacKinnon, J. G. (1993). *Estimation and inference in econometrics*. Oxford University Press. Oxford, p. 306.
51. Davidsson, P., Lindmark, L., & Olofsson, C. (1994). New firm formation and regional development in Sweden. *Regional Studies*, 28(4), pp. 395-410.
52. Dąbska, A., Flis, J., Glusman, J., Hausner, J., Kisiel, W., Kopyciński, P., Kucharski, T., Lachiewicz, W., Mączyński, M., Surówka, K., Winiarz, M., Zachariasz, I. (2015). *Sprawne państwo. Propozycje zmian w funkcjonowaniu jednostek samorządu terytorialnego w Polsce*, Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, ss. 1-180.
53. De Leeuw, E. D. (1994). Computer assisted data collection, data quality and costs: a taxonomy and annotated bibliography. *Bulletin of Sociological Methodology*, 44(1), pp. 60-72.
54. De Mello Jr, L. R. (2002). Public finance, government spending and economic growth: the case of local governments in Brazil. *Applied Economics*, 34(15), pp. 1871-1883.
55. Di Cataldo, M., & Rodríguez-Pose, A. (2017). What drives employment growth and social inclusion in the regions of the European Union? *Regional Studies*, 51(12), pp. 1840-1859.
56. DiStefano, C., Zhu, M., & Mindrila, D. (2009). Understanding and using factor scores: Considerations for the applied researcher. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 14(1), 20, pp. 563-576.
57. Domański, B. (2001). Deformacje metodologiczne i ideologiczne w badaniach przekształceń przestrzeni gospodarczej Europy Środkowej i Wschodniej, [w:] H. Rogacki (red.), *Koncepcje teore-*

- tyczne i metody badań geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej, Poznań: Bogucki Wydawnictwo Naukowe, ss. 27-35.
58. Domański, B. (2004). Krytyka pojęcia rozwoju a studia regionalne. *Studia Regionalne i Lokalne*, (2), ss. 19-21.
 59. Domański, R. (1989). *Podstawy planowania przestrzennego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, ss. 63-99.
 60. Dorożyński T. (2013), Instytucje otoczenia biznesu a rozwój przedsiębiorstw – ujęcie regionalne, *Zarządzanie i Finanse*, 11(1), ss. 135–150.
 61. Dworakowska, M. (2015). Determinanty finansowe wzrostu inwestycji jednostek samorządu terytorialnego. *Studia z Polityki Publicznej*, 8(4), ss. 47-58.
 62. Dziekański, P. (2013). Wskaźnik syntetyczny w ocenie działania polityki lokalnej i regionalnej [w:] P. Dziekański (red.), *Polityka rozwoju regionalnego w warunkach integracji europejskiej. Ekonomia, integracja-zarys problematyki*, Wyd. Stowarzyszenie Nauka, Edukacja, Rozwój, Ostrowiec Świętokrzyski, ss. 180-209.
 63. Dziemianowicz, W. (1997). *Kapitał zagraniczny a rozwój regionalny i lokalny w Polsce*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego, s. 30.
 64. Dziuba, J. (2016). Zróżnicowanie fiskalnych skutków polityki podatkowej jednostek samorządu terytorialnego. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio H-Oeconomia*, 50(1), 351, ss. 351-360.
 65. Eisinger, P. (1988). *The rise of the entrepreneurial state*. Madison: University of Wisconsin Press, [za:] Peters, A., & Fisher, P. (2004). The failures of economic development incentives. *Journal of the American Planning Association*, 70(1), pp. 27-37.
 66. Europejska Karta Samorządu Lokalnego (EKSL) sporządzona w Strasburgu dnia 15 października 1985 r. (Dz. U. z 1994 r. Nr 124, poz. 607).
 67. Felis, P., & Rosłaniec, H. (2017). Zróżnicowanie fiskalnych skutków polityki podatkowej gmin w Polsce w zakresie podatku od środków transportowych. *Studia Regionalne i Lokalne*, 2, ss. 88-118.
 68. Feltynowski, M. (2009). Planowanie przestrzenne a rozwój społeczno-gospodarczy w gminach wiejskich województwa łódzkiego. *Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis. Oeconomica*, 54, ss. 35-44.
 69. Filipiak, B. Z. (2016). Dylematy pomiaru potencjału finansowego jednostek samorządu terytorialnego-dobór czynników i ich pomiar. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* (451), ss. 75-88.
 70. Filipiak, B., & Dylewski, M. (2013). Uwarunkowania i proces współdziałania jednostek sektora publicznego i biznesu. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*, 49, ss. 27-40.
 71. Filipiak-Dylewska, B. (2002). Procedury budowy strategii finansowania zadań własnych gminy. *Rozprawy i Studia/Uniwersytet Szczeciński*, (442), s. 120.
 72. Flieger, M. (2009). Ocena gminnych instrumentów wspierania przedsiębiorczości, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, Zeszyt 1, ss. 147-167.
 73. Friedmann, J., & Weaver, C. (1979). *Territory and Function: The Evolution of Regional Planning* (Edward Arnold, London) Google Scholar, pp. 172-178.
 74. Fritsch, M. (2008). How does new business formation affect regional development? Introduction to the special issue. *Small Business Economics*, 30, pp. 1–14.
 75. Fritsch, M., & Falck, O. (2003). New firm formation by industry over space and time: A multi-level analysis. *DIW Discussion Papers* (No. 322), pp. 1-35
<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/18058/1/dp322.pdf> (Dostęp 2019 05 13).

76. Gabe, T. (2003). Local industry agglomeration and new business activity. *Growth and Change*, 34(1), pp. 17-39.
77. Gałązka, A. (2017). Teoretyczne podstawy rozwoju regionalnego–wybrane teorie, czynniki i bariery rozwoju regionalnego. *Studia BAS*, Nr 1(49), ss. 9-61.
78. Gaygisiz, E., & Köksal, M. Y. (2003). Regional variation in new firm formation in Turkey: cross-section and panel data evidence. *Economic Research Centre ERC, Working Papers in Economics*, 3(08), pp. 1-41.
79. Gemmell, N., Kneller, R., & Sanz, I. (2013). Fiscal decentralization and economic growth: spending versus revenue decentralization. *Economic Inquiry*, 51(4), pp. 1915-1931.
80. Gil-Mastalerczyk, J. (2014). Financial impact of adopting local spatial development plans. *Geomatics, Landmanagement and Landscape*. No. 4, pp. 77-91.
81. Global Entrepreneurship Monitor (GEM) <https://www.gemconsortium.org/> (Dostęp 2017 04 02).
82. Gorzelak, G. (1989). *Rozwój regionalny Polski w warunkach kryzysu i reformy*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, s. 18.
83. Gorzelak, G. (2000). Zewnętrzna interwencja jako czynnik rozwoju lokalnego (na przykładzie Programu Inicjatyw Lokalnych). *Studia Regionalne i Lokalne*, 3(3), ss. 99-120.
84. Gospodarowicz, M., Kołodziejczyk, D., & Wasilewski, A. (2007). *Działalność samorządów lokalnych na rzecz rozwoju nierolniczych dziedzin gospodarczych*. Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej. Państwowy Instytut Badawczy: Warszawa.
85. Górniak, J. (1998). Analiza czynnikowa i analiza głównych składowych. „ASK. Społeczeństwo, Badania, Metody”, Nr 7, s. 96.
86. Greene, W. H. (2012). *Econometric Analysis* (7th edition). Upper Saddle River: Pearson Prentice-Hall. pp. 332-344.
87. Guagliano, C., & Riela, S. (2005). Do special economic areas matter in attracting FDI? Evidence from Poland, Hungary and Czech Republic. ISLA Working Paper (Milan: Centre for Research on Latin American Studies and Transition Economies, Bocconi University). http://www.csslab.unibocconi.it/wps/allegatiCTP/Guagliano_Riela_parkFDIs_2005.pdf (Dostęp 2018 10 05).
88. Gubernat, E. (2016). Zdolności inwestycyjne jednostek samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego w latach 2007-2013. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia* 6(84), Cz. 2 Planowanie wieloletnie-efektywność zadań publicznych-benchmarking), ss. 71-83.
89. Gubernat-Ulatowski, E. (2016). Potencjał finansowy i inwestycyjny a aktywność inwestycyjna jednostek samorządu terytorialnego. *Studia Ekonomiczne*, 294, ss. 47-58.
90. Hansen, N. M. (1981). Development from above: the centre-down development paradigm. [in:] Stöhr, W. B. & Taylor, D.R.F. (ed.). *Development from above or below? The dialectics of regional planning in developing countries*. Chichester–New York–Brisbane–Toronto: J. Wiley and Sons, pp. 15-38.
91. Harasym, R., & Skica, T. (2017). Czynniki determinujące poziom aktywności gospodarczej na przykładzie gmin o najwyższym poziomie przedsiębiorczości. *Acta Universitatis Nicolai Copernici Oeconomia*, 48(1), ss. 19-37.
92. Hastings, S. E., James, S. B., & Ilvento, T. W. (2002). The effect of local economic development policy on employment growth in rural counties in the Mid-Atlantic region. *Department of Food and Resource Economics University of Delaware*, pp. 3-24.
93. Hausman, J. A. (1978). Specification tests in econometrics. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, pp. 1251-1271.

94. Hayashi, K., Bentler, P. M., & Yuan, K. H. (2007). On the likelihood ratio test for the number of factors in exploratory factor analysis. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 14(3), pp. 505-526.
95. Helmsing, A.H.J. (2001). Local economic development. New generations of actors, policies and instruments https://www.enterprise-development.org/wp-content/uploads/New_generations_of_actors.pdf (Dostęp 2019 10 18).
96. Hryniewicz, J. T. (2000). Endo-i egzogeniczne czynniki rozwoju gospodarczego gmin i regionów. *Studia Regionalne i Lokalne*, 1(02), ss. 53-77.
97. Iyigun, M. F., & Owen, A. L. (1998). Risk, entrepreneurship, and human-capital accumulation. *The American Economic Review*, 88(2), pp. 454-457.
98. Jastrzębska, M. (2016). Uwarunkowania pomiaru efektywności wydatków jednostek samorządu terytorialnego. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 84(1), ss. 43-53.
99. Jonas, B.D. & Bachelor, L.W. (1984). Local policy discretion and the corporate surplus [in:] R.D. Jones, L.W. Bachelor (Eds.), *Urban Economic development*, Beverly Hills, CA: Sage.
100. Józwiakowski, P. (2016). Istota i determinanty rozwoju lokalnego. *Zeszyty Naukowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w Zielonej Górze* (5), s. 70.
101. Kačar, B., Curić, J., & Ikić, S. (2016). Local economic development in theories of regional economies and rural studies. *Economics of Agriculture*, 63(1), pp. 231-246.
102. Kaczmarek T. (2005), *Struktury terytorialno-administracyjne i ich reformy w krajach europejskich*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
103. Kaczmarek, T. (2001). Reforma terytorialno-administracyjna Polski - porównanie z krajami Unii Europejskiej. *Biuletyn PAN. Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju* (197), ss. 131-155.
104. Kańduła, S. (2016). Międzygminne nierówności dochodowe i efekty ich wyrównywania (na przykładzie gmin województwa lubuskiego). *Zeszyty Naukowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w Zielonej Górze*, 3(4), ss. 117-133.
105. Karwińska, A. (2006). Działania na rzecz zmniejszania nierówności szans rozwojowych społeczności lokalnych w Polsce. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, Nr 9, ss. 173-189.
106. Kazak, J., & Pilawka, T. (2013). Convergence of the socio-economic development level of rural and semi-urban communes in Lower Silesia. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, 15(4), pp. 202-207.
107. Keeble, D. (1997). Small Firms, Innovation and Regional Development in Britain in the 1990s. *Regional Studies*, 31(3). pp. 281-294.
108. KH Coder <https://sourceforge.net/projects/khc/> (Dostęp 2017 02 12).
109. Kik, I., & Nalepka, A. (2016). Uwarunkowania źródeł finansowania inwestycji infrastrukturalnych w gminach województwa małopolskiego. *Acta Universitatis Nicolai Copernici Oeconomia*, 47(2), ss. 93-108.
110. Kogut-Jaworska, M. (2009). Modele stymulowania lokalnego rozwoju gospodarczego oparte na finansowym instrumentarium samorządu gminnego. *Finanse: Czasopismo Komitetu Nauk o Finansach PAN*, 1, ss. 121-141.
111. Kokocińska, K. (2014). Prawny mechanizm prowadzenia polityki rozwoju w zdecentralizowanych strukturach władzy publicznej, Poznań: Wydawnictwo Naukowe uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, s. 196 i nast.
112. Kokocińska, K. (2015). Współdziałanie podmiotów władzy publicznej na rzecz rozwoju. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 77(3), ss. 181-191.
113. Kołodziejczyk, D. (2014). Lokalny rozwój gospodarczy w Polsce: konwergencja czy dywergencja? *Roczniki Naukowe Tom XVI* (2), ss. 135-141.

114. Kopyściański T., Rólczyński T. (2013), Analiza porównawcza potencjału gospodarczego regionów w Polsce w latach 2006–2012, *Zarządzanie i Finanse* nr 11, ss. 115–127.
115. Korolewska, M. (2014). Polityka podatkowa gmin i miast na prawach powiatu w zakresie podatku od nieruchomości a wspieranie przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny. „*Studia BAS*”, nr 1, s. 106.
116. Kosiedowski, W. (2008). Zarządzanie rozwojem regionalnym i lokalnym. [w:] Z. Strzelecki (red.), *Gospodarka regionalna i lokalna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 232.
117. Kotlińska, J. (2012). Rozwój gospodarczy jednostek samorządu terytorialnego a zakres realizowanych przez nie zadań. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*, 42, ss. 147-160.
118. Kozera, A., Głowicka-Woloszyn, R., & Wysocki, F. (2015). Samodzielność finansowa gmin wiejskich województwa wielko-polskiego w latach 2005-2013. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, 17(3), s. 198.
119. Koziol, M. (2004). The consequences of demographic change for municipal infrastructure. *German Journal of Urban Studies*, 44(1), pp. 1-13.
120. Król, D. (2015). Wybrane instrumenty wspierania rozwoju lokalnego. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* (395), ss. 201-209.
121. Kudłacz, T. (1999). Programowanie rozwoju regionalnego. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 23 i nast.
122. Kufel, T. (2004), *Ekonometria. Rozwiązywanie problemów z wykorzystaniem programu GRETL*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, ss. 170-171.
123. Lowe, P., Murdoch, J., Ward, N. (1995). Networks in rural development beyond exogenous and endogenous models. [in:] Ploeg, J.D. van der, Dijk, G. van (Eds.), *Beyond modernisation; The impact of endogenous rural development*. Van Gorcum, Assen, pp. 87–105.
124. Ławińska, O. (2009). Gminne inwestycje infrastrukturalne jako czynnik rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. *Determinanty rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, [w:] M. Okręglika (red.), O. Ławińska (red.), *Determinanty rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Częstochowa: Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej, s. 31 i nast.
125. Łukomska-Szarek, J. (2016). Analiza pionowa i pozioma dochodów własnych oraz poziomu samofinansowania samorządów lokalnych w Polsce. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 4(82) Cz. 1 Pomiar i ocena wyników przedsiębiorstw), ss. 769-780.
126. Maddala G. S. (2008), *Ekonometria*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
127. Malinowska-Misiąg, E. (2017). Finansowanie zadań zleczanych jednostkom samorządu terytorialnego. *Studia BAS*, (4), ss. 53-77.
128. Malinowska-Misiąg, E., Misiąg, J., Misiąg, W., Rodzinka, J., Skica, T., Tomalak, M. (2017). *Finanse samorządowe – stan, perspektywy, zagrożenia*. Rzeszów: Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Instytut Badań i Analiz Finansowych, ss. 1-12.
129. Marks-Bielska, R., Lizinska, W., & Serocka, I. (2014). Uwarunkowania polityki władz lokalnych w obszarze pozyskiwania inwestorów zagranicznych. *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Polityki Europejskie, Finanse i Marketing*, 11(60), ss. 115-126.
130. Masik, G. (2010). Typy polityki lokalnej. Przykład strefy suburbanizacji aglomeracji Trójmiasta. *Studia Regionalne i Lokalne*, (1 (39)), ss. 26-47.
131. Mazurek-Łopacińska, K., & Sobocińska, M. (2018). Triangulacja w badaniach jakościowych. *Research Papers of the Wrocław University of Economics* (525), ss. 11-20.
132. McFarland, C., & McConnell, J. K. (2013). Small business growth during a recession: Local policy implications. *Economic Development Quarterly*, 27(2), pp. 102-113.
133. Mempel-Śnieżyk, A. (2013). Konceptcje rozwoju regionalnego ze szczególnym uwzględnieniem klastrów i inteligentnych specjalizacji. *Biblioteka Regionalisty* (13), ss. 107-122.

134. Monlar, L. A., Grimes, D. R., Edelstein, J., Pietro, R. D., Sherman, H., Adkins, D., & Tornatzky, L. (1997). *Business Incubation Works: The Result of the Impact of Incubator Investments Study*. Athens, Ohio: National Business Incubator Association.
135. Moździerz, A. (2017). Koncepcje wydatków rozwojowych w Polsce. *Problemy Zarządzania*, vol. 15 nr 2 (67), ss. 35-52.
136. Muske, G., & Woods, M. (2010). *Home-Based Business: An Economic Development Alternative*. https://shareok.org/bitstream/handle/11244/49758/oksd_agec_915_2010-02.pdf?sequence=1 (Dostęp 2019 10 03).
137. Myers, N. D., Jin, Y., Ahn, S., Celimli, S., & Zopluoglu, C. (2015). Rotation to a partially specified target matrix in exploratory factor analysis in practice. *Behavior research methods*, 47(2), pp. 494-505.
138. Niedzielski, E., & Domańska, L. (2005). Bezrobocie a rozwój gospodarczy. *Polityka Społeczna*, 5(374-375), ss. 15-18.
139. Niewiadomski, Z., & Grzelczak, W. (1990). *Ustawa o samorządzie terytorialnym: z komentarzem: oraz teksty innych ustaw samorządowych*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, s. 11.
140. Nowakowska, J. (2009). Preferencyjna polityka podatkowa w specjalnych strefach ekonomicznych a budżet lokalny. *Ekonomia. Rynek, Gospodarka, Społeczeństwo* (22), ss. 123-141.
141. Obwieszczenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 22 sierpnia 2006 r., o sprostowaniu błędu (Dz. U. Nr 154, poz. 1107).
142. Ostrowska, A. (2014). Dotacje celowe z budżetu państwa na zadania samorządu terytorialnego a konstytucyjna zasada adekwatności. *Prawo budżetowe państwa i samorządu*, 2(2), ss. 59-78.
143. Owsiak, K. (2014). Problem efektywności wydatków jednostek samorządu terytorialnego. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* (346), ss. 142-150.
144. Owsiak, K. (2014a). Wydatki jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w latach 2010–2013. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, 932(08), ss. 79-91.
145. Pagano, M. A., & Bowman, A. O. M. (1997). *Cityscapes and capital: The politics of urban development*. JHU Press.
146. Pająk, K. (2006). *Samorząd terytorialny w kształtowaniu rozwoju lokalnego*. Piła: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile, s. 75.
147. Pastusiak, R. (2011). *Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na rozwój gospodarczy*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
148. Pastusiak, R. (2013). Dochody gmin a przedsiębiorstwa w specjalnych strefach ekonomicznych. Przykład województwa łódzkiego. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica* 284, s. 161.
149. Pastusiak, R., & Jasiniak, M. (2015). Wpływ SSE na sytuację ekonomiczną gmin. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 386, ss. 262-275.
150. Pietrzyk, I. (1997). Teoretyczne podstawy rozwoju lokalnego, [w:] R. Broszkiewicz R. (red.), *Związki polityki gospodarczej z polityką regionalną*, Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, s. 88 i nast.
151. Piszczek, S., & Biczkowski, M. (2013). Analiza współzależności potencjału gospodarczego i infrastruktury technicznej obszarów wiejskich. *Wieś i Rolnictwo*, 3(160), ss. 153-168.
152. Plummer, P., & Taylor, M. (2001). Theories of local economic growth (part 1): concepts, models, and measurement. *Environment and Planning A*, 33(2), pp. 219-236.
153. Poniatowicz, M. (2015). Determinanty autonomii dochodowej samorządu terytorialnego w Polsce. *Nauki o Finansach* (1), s. 21.
154. Przewłocka, J. (2009). CAWI-specyfika, wykorzystanie, perspektywy rozwoju [w:] A. Haber (red.), M. Szałaj (red.), *Ewaluacja wobec wyzwań stojących przed sektorem finansów publicznych*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, ss. 97-108.

155. Putnam, R. D., Leonardi, R., & Nanetti, R. Y. (1995). Demokracja w działaniu: tradycje obywatelskie we współczesnych Włoszech. Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, ss. 258-276.
156. Raczyk, A., & Graczyk, K. (2014). Polityka promocyjno-informacyjna a rozwój gospodarczy miast Polski. *Studia Regionalne i Lokalne*, 4 (58), ss. 88-104.
157. Reese, L. A., & Fasenfest, D. (1997). What works best? Values and the evaluation of local economic development policy. *Economic Development Quarterly*, 11(3), pp. 195-207.
158. Riposa, G. & Andranovich, G. (1988). Whose interests are being served in economic development policy? Paper presented at Urban Affairs Association conference, March, St. Louis.
159. Roberts, C. W. (2000). A conceptual framework for quantitative text analysis. *Quality and Quantity*, 34(3), pp. 259-274.
160. Roehrich, J. K., Lewis, M. A., & George, G. (2014). Are public-private partnerships a healthy option? A systematic literature review. *Social science & medicine*, 113, pp. 110-119.
161. Rokicka, E. (2014). Rozwój gospodarczy i społeczny a jakość życia. Wybrane kontrowersje teoretyczne i metodologiczne. *Przegląd Socjologiczny*, 63(1), ss. 81-107.
162. Rowe, J. E. (Ed.). (2009). *Theories of local economic development: Linking theory to practice*. Ashgate Publishing, Ltd.
163. Runge, J. (2015). Problemy wzrostu i rozwoju złożonych układów osadniczych. *Studia Miejskie* (20), ss. 9-21.
164. Rydz, E. (2003), Functioning of Special Economic Zones in Poland and Their Role in Activating Regional Economy, *Acta Universitatis Carolinae- Geographica* 1, pp. 355-366.
165. Rzesutek, I. (2018). Triangulacja w badaniach społecznych. *Młoda Humanistyka*, 12(2), ss. 1-11.
166. Saint-Ouen, F. (1991). Podział władzy w demokracji europejskiej, *Samorząd Terytorialny*, nr 6, s. 4.
167. Satoła, Ł., & Luty, L. (2016). Poziom wyposażenia w infrastrukturę komunalną a sytuacja finansowa gmin. *Metody ilościowe w Badaniach Ekonomicznych*, 17(2), ss. 101-110.
168. Scheff, J. (1999). *Lernende Regionen. Regionale Netzwerke als Antwort auf globale Herausforderungen (Learning Regions: Regional Networks as an Answer to Global Challenges)*, Wien: Linde Verlag, p. 54.
169. Schneider, M. (1989). *The competitive city: The political economy of suburbia*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
170. Sekuła, A. (2001). Koncepcje rozwoju lokalnego w świetle współczesnej literatury polskiej-zarys problemu, *Zeszyty Naukowe Politechniki Gdańskiej*, 588 (40), ss. 89-95.
171. Sekuła, A., & Julkowski, B. (2015). Pomiar efektywności wydatków budżetowych dużych miast w Polsce, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* (404), ss. 265-282.
172. Shearmur, R., Apparicio, P., Lizion, P., & Polèse, M. (2007). Space, time, and local employment growth: An application of spatial regression analysis. *Growth and Change*, 38(4), pp. 696-722.
173. Sierak, J. (2016). The role of local government in the process of stimulating the development of the local economy. *Journal of Management and Financial Sciences*, 25(9), pp. 61-82.
174. Skica, T. (2011). Zarządzanie wiedzą w samorządzie terytorialnym. [w:] T. Skica (red.). *Wiedza finansowa w praktyce działalności jednostek samorządu terytorialnego. Raport Analityczny IBAF*. Rzeszów: Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, ss. 33-43 https://ibaf.edu.pl/pliki/wiedza_finansowa_1.pdf (Dostęp 2019 08 21).
175. Skrzypczak, A. (2009). Łączenie źródeł i triangulacja jako strategie poprawy jakości badań empirycznych [w:] A. Bąk (red.), Ł. Kubisz-Muła (red.), *Metody, techniki i praktyka badań społecznych*, Wydawnictwo Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała, ss. 93-103.
176. Słownik gramatyczny języka polskiego <http://sgjp.pl/o-slovníku/#liczby> (Dostęp 2017 04 02).

177. Sobczyk, A. (2010). Rozwój lokalny–wybrane problemy finansowania. *Zeszyty Naukowe SGGW, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, 81, ss. 125-136.
178. Sobczyk, A. (2011). Diagnoza dochodów budżetowych jako element procesu planowania rozwoju. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* (167), ss. 397-410.
179. Sorensen, O. & Audia, G.P. (2000). The Social Structure of Entrepreneurial Activity: Geographic Concentration of Footwear Production in the United States 1940-1989, *American Journal of Sociology*, (106), pp. 224-262.
180. Sroka, W., & Pogan, P. (2015). Nierównowaga finansów samorządowych a poziom zrównoważenia rozwoju gmin wiejskich województwa małopolskiego. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, 17(4), ss. 288-294.
181. Stanek, L. (2011). Ekonomiczno-społeczne znaczenie prognoz skutków finansowych uchwalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. *Inżynieria Ekologiczna* (27), ss. 191-201.
182. Stanny, M., & Strzelczyk, W. (2015). Zróżnicowanie przestrzenne sytuacji dochodowej gmin a rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich w Polsce. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, Tom XVII, Z4*, ss. 301-307.
183. Surówka, K. (2017). Adekwatność dochodów JST do zakresu realizowanych zadań a problem ich samodzielności finansowej na przykładzie gmin oraz miast na prawach powiatu. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* (485), ss. 430-439.
184. Swanson, B. E., Cohen, R. A., & Swanson, E. P. (1979). *Small Towns and Small Towners*. Beverly Hills – London: Sage Publications, p. 142.
185. Swianiewicz P. (2000), W poszukiwaniu optymalnej wielkości, *Studia Regionalne i Lokalne*, nr 2, ss. 119–132.
186. Swianiewicz, P. (2003). Transfery z budżetu państwa dla samorządów lokalnych. *Studia Regionalne i Lokalne*, (1 (11)), ss. 97-124.
187. Swianiewicz, P. (2004). *Finanse lokalne - teoria i praktyka*. Warszawa: Municipium S.A., s. 258-259.
188. Swianiewicz, P., & Łukomska, J. (2004). Władze samorządowe wobec lokalnego rozwoju gospodarczego. Które polityki są skuteczne? *Samorząd Terytorialny* (6), ss. 14-32.
189. Szewczuk, A. (2011). O oddziaływaniu administracji samorządowej na rozwój lokalny i regionalny–niektóre relacje teoretyczne i pragmatyczne. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu* (21), ss. 359-378.
190. Szewczuk, A., Kogut-Jaworska, M., & Ziolo, M. (red.). (2011). *Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, ss. 13-14.
191. Szołno, O. (2014). Uwarunkowania efektywnego funkcjonowania budżetowania w jednostkach samorządu terytorialnego. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* (344), ss. 500-510.
192. Sztando, A. (2003). Progospodarcza polityka przestrzenna gmin. *Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu* (979), ss. 193-201.
193. Sztando, A. (2017). Lokalna i ponadlokalne polityki rozwoju lokalnego–istota, rodzaje i spójność. *Roczniki Nauk Społecznych*, 45(1), ss. 25-52.
194. Szymańska, E. (2011). Korzyści i koszty współpracy międzysektorowej dla przedsiębiorstw. *Optimum. Studia Ekonomiczne* 1(49), ss. 128-147.
195. Szymła, Z. (2000). *Determinanty rozwoju regionalnego*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s. 41.
196. Śleszyński, P. (2015). Błędy polskiej polityki przestrzennej i krajobrazowej oraz propozycje ich naprawy. *Problemy Ekologii Krajobrazu*, 40, ss. 27-44.

197. Śleszyński, P., & Sudra, P. (2016). Skutki finansowe uchwalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla gmin według danych na koniec 2014 roku. *Człowiek i Środowisko*, 40(1), ss. 29-52.
198. Śmiechowicz, J. (2013). Nieadekwatność wielkości i rodzajów transferów z budżetu państwa do wzrastającego zakresu zadań samorządowych, [w:] A. Borodo (red.). *Dotacje i subwencje w systemie finansowym samorządu terytorialnego*, Toruń: TNOiK, s. 75.
199. Świrska, A. (2016). Skuteczność mechanizmu subwencjonowania w wyrównywaniu sytuacji dochodowej gmin. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (451), ss. 497-508.
200. Turluin, I.J. (2003). Differences in Economic Development in Rural Regions of Advanced Countries: an overview and critical analysis of theories. *J. Rural Studies* 19, pp. 327-344.
201. Tutaj, J. (2018). Strategie rozwoju w jednostkach samorządu terytorialnego. *Społeczności Lokalne. Studia Interdyscyplinarne* (2), ss. 35-44.
202. Unger, J. M., Rauch, A., Frese, M., & Rosenbusch, N. (2011). Human capital and entrepreneurial success: A meta-analytical review. *Journal of business venturing*, 26(3), pp. 341-358.
203. Van Stel, A., & Suddle, K. (2008). The impact of new firm formation on regional development in the Netherlands. *Small Business Economics*, 30(1), pp. 31-47.
204. Vázquez-Barquero, A. (2007). Endogenous development: analytical and policy issues. [in:] A. J. Scott & G. Garofoli (eds.), *Development on the Ground. Clusters, Networks and Regions in Emerging Economies*, Routledge, London, pp. 35-56.
205. Verbeek M. (2012). *A Guide to Modern Econometrics. Fourth Edition*. John Wiley, & Sons Ltd., Chichester, p. 169.
206. Walczak, D. (2012). Konieczność zmian w podziale terytorialnym gmin. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, (99), ss. 205-213.
207. Warczak, M. (2015). Endogeniczne i egzogeniczne czynniki rozwoju gospodarczego z perspektywy finansów gminy. *Współczesna Gospodarka*, 6(4), ss. 111-122.
208. Ward N., Atterton J., Kim T.-Y., Lowe P., Phillipson J., Thompson N. (2005). *Universities, the Knowledge Economy and 'Neo-Endogenous Rural Development'*, Centre for Rural Economy Discussion Paper Series, No 1, pp. 1-15.
209. Waśniewska, A. (2015). Wybrane społeczno-gospodarcze uwarunkowania rozwoju gmin w Polsce. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania*, (40) T1, ss. 275-285.
210. Wenekers, A. R. M., & Thurik, A. R. (1999). Linking entrepreneurship and economic growth. *Small Business Economics*, 13(1), pp. 27-55.
211. Wierzbicki, Z. (2012). Makroekonomiczne konsekwencje zaostrzenia regulacji finansowych wobec JST. *Europejski Do-radca Samorządowy*, 3(22), ss. 10-13.
212. Wiewióra, M. (2008). Wpływ nadwyżki operacyjnej budżetu na kondycję finansową jednostki samorządu terytorialnego. *Samorząd Terytorialny*, 11, ss. 12-18.
213. Williams, B., Onsmann, A., & Brown, T. (2010). Exploratory factor analysis: A five-step guide for novices. *Australasian Journal of Paramedicine*, 8(3), pp. 1-13.
214. Właźlak, K. (2010). *Rozwój regionalny jako zadanie administracji publicznej*. Warszawa: Wolters Kluwer, s. 187.
215. Wołowicz, T. & Skica, T. (2011). Diagnoza w obszarze wiedzy finansowej jednostek samorządu terytorialnego. [w:] T. Skica (red.). *Wiedza finansowa w praktyce działalności jednostek samorządu terytorialnego. Raport Analityczny IBAF*. Rzeszów: Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, ss. 5-11, https://ibaf.edu.pl/pliki/wiedza_finansowa_1.pdf (Dostęp 2019 08 21).

216. Wosiek, M. (2013). Regionalne zróżnicowanie sytuacji finansowej gmin w warunkach dysproporcji rozwojowych w Polsce. *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy*, 34, s. 148.
217. Wójcik, S. (2017). The Analysis of Inflationary Shock Results for Polish Economy with the Usage of DSGE Model. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica*, 4(324), pp. 67-87.
218. Wójtowicz, K. (2015). System planowania przestrzennego a stabilność fiskalna polskich gmin. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* (404), ss. 311-327.
219. Wyniki Kontroli NIK (2018). Wspieranie przedsiębiorczości przez gminy. Lata 2014-2017, Warszawa: Najwyższa Izba Kontroli Nr ewidencyjny: P/17/004/LKA <https://www.nik.gov.pl/plik/id,17395,vp,19964.pdf> (Dostęp 2019 01 04).
220. Wyszowska, D. (2014). Przyszłość finansów samorządowych w Polsce w świetle ich potrzeb rozwojowych. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica*, 1(299), ss. 151-161.
221. Wyszowska, D. (2018). Samodzielność finansowa jako determinanta potencjału inwestycyjnego jednostek samorządu terytorialnego. *Studium empiryczne gmin w Polsce*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, s. 225 i nast.
222. Wyszowska, D. (2019). Zróżnicowanie regionalne potencjału inwestycyjnego jednostek samorządu terytorialnego. *Wiadomości Statystyczne*, 64(04), ss. 68-84.
223. Wyszowska, D., & Poniatowicz, M. (2014). Wpływ systemu wyrównywania dochodów na możliwości inwestycyjne gmin w Polsce. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu*, 346, ss. 347-358.
224. Xavier, S. R., Kelley, D. J., Kew, J., Herrington, M., & Vorderwülbecke, A. (2012). *Global entrepreneurship Monitor: global report*. Global Entrepreneurship Research Association (online) at <http://www.gemconsortium.org/docs/2645/gem-2012-global-report> (Dostęp 2018 09 17).
225. Young, C., & Kaczmarek, S. (2000). Local government, local economic development and quality of life in Poland. *GeoJournal*, 50(2-3), pp. 225-234.
226. Zawora, J. (2016). Ekonomiczno-finansowe instrumenty gospodarczego rozwoju lokalnego. *Przedsiębiorstwo i Region* 8(1), s. 82.
227. Zawora, P. (2015). Instrumenty rozwoju lokalnego wykorzystywane w samorządach gminnych. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* (391), ss. 302-310.
228. Zellner, A. (1962). An efficient method of estimating seemingly unrelated regressions and tests for aggregation bias. *Journal of the American statistical Association*, 57(298), pp. 348-368.

(Podpis wnioskodawcy)